T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KUDÜS KONULU ÇOCUK KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

BEYZANUR KAYA

İstanbul, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KUDÜS KONULU ÇOCUK KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

BEYZANUR KAYA

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı: Doç. Dr. UMUT KAYA
2. Üye: Doç. Dr. EMİNE KESKİNER
3. Üye: Doç. Dr. AHMET KOÇ

İstanbul, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Beyzanur Kaya'nın "*Kudüs Konulu Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi"* adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...../...../2024

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı		**İmzası**
1	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Umut KAYA	
2	Jüri Üyesi	Doç. Dr. Emine KESKİNER	
3	Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ahmet Koç	

ÖZET

KUDÜS KONULU ÇOCUK KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu çalışma, okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarından Kudüs konusunu içeren on kitabın dış ve iç yapı özelliklerinin nitelikli çocuk edebiyatında bulunması gereken unsurlar ve din eğitimi yönünden incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Kudüs konulu okul öncesi çocuk kitaplarında dini içeriklerin işlenişinin çocukların gelişim özelliklerine ve nitelikli çocuk edebiyatı kriterlerine uygun olup olmadığı araştırmanın temel problemidir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, veriler toplanıp betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Örneklemde belirlenen on kitap araştırmacı tarafından geliştirilen 32 maddeden oluşan "Resimli Çocuk Kitapları Değerlendirme Formu" ile incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, Kudüs konulu kitaplarda öğretici içerik ön planda tutulmuştur. Ancak, edebi niteliklerin geri planda kaldığı ve çocukların ilgi düzeyini artırabilecek unsurların eksik olduğu görülmüştür. Resimler ve metinler uyumlu olup, kitapların biçimsel özelliklerinin başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Kitapların biçim ve içerik açısından kriterlere uygun olduğu, ancak çocukların gelişim dönemine uygun olmayan bazı dini terimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur. Yayınevlerine yönelik önerilerde, dini içerikli çocuk kitaplarında, dini içeriklerin edebi niteliklerle dengeli bir şekilde sunulması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, biçimsel özelliklerin daha dikkatli ele alınarak kaliteli kâğıt ve baskı tekniklerinin kullanılmasının, kitapların çocuklar tarafından daha ilgi çekici hale getirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ebeveynlere yönelik önerilerde ise, ailelerin, seçtikleri kitapların hem içeriğine hem de biçimsel özelliklerine dikkat etmeleri gerektiği belirtilmektedir. Araştırmacılara ise, daha geniş örneklemlerle benzer çalışmalar yapılması ve farklı yaş gruplarına yönelik Kudüs ve din eğitimi temalı kitapların incelenmesi önerisinde bulunulmaktadır. Ayrıca, dini kitapların pedagojik ve edebi yönlerinin birlikte ele alınarak derinlemesine incelemeler yapılması, bu alandaki eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kudüs, Mescid-i Aksa, Çocuk Edebiyatı, Dini İçerikli Çocuk Kitapları

ABSTRACT

EXAMİNATİON OF CHİLDREN'S BOOKS ON QUDS İN TERMS OF RELİGİOUS EDUCATİON

This study aims to analyze the external and internal structural features of ten illustrated children's books on the subject of Jerusalem from the perspective of essential elements found in quality children's literature and religious education during the preschool period. The main problem of this research is whether the religious content in preschool children's books about Jerusalem is suitable for children's developmental characteristics and the criteria of quality children's literature.

In this study, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was employed to collect data, which was then analyzed using descriptive analysis. Ten selected books in the sample were examined using the "Illustrated Children's Books Evaluation Form," developed by the researcher, which consists of 32 items.

According to the research findings, instructional content is prioritized in the books about Jerusalem. However, it has been observed that literary qualities are marginalized and elements that could enhance children's engagement are lacking. The compatibility of images and texts has been observed, and it has been noted that the formal features of the books are successful. It has been determined that the books meet the criteria in terms of form and content, but some religious terms used are not suitable for children's developmental stages.

Based on the results of the research, various recommendations have been provided. In the recommendations for publishers, it is emphasized that religious content in children's books should be presented in a balanced manner with literary qualities. In addition, it is believed that using quality paper and printing techniques by considering formal features more careful consideration will contribute to making the books more appealing to children.In the recommendations for parents, it is stated that families should pay attention to both the content and the formal features of the books they choose.Researchers are encouraged to conduct similar studies with larger samples and to examine books themed around Jerusalem and religious education for different age groups.Moreover, the examination of the pedagogical and literary aspects of religious books will contribute to the elimination of deficiencies in the literature.

Keywords: Religious Education, Jerusalem, Masjid al-Aksa, Children's Literature, Children's Books with Religious Content

ÖNSÖZ

Kudüs'te uygulanan işgal ve yerleşim politikaları, şehirdeki demografik yapıyı değiştirmeyi ve Filistinlilerin kutsal alanlara erişimini kısıtlamayı hedeflemektedir. Bu durum, Müslümanların ve Filistinlilerin dini haklarını ihlal eden bir pratik olarak değerlendirilmektedir. Kudüs'te bulunan tarihi ve dini yapılar, saldırılara ve tahribata maruz kalmaktadır. Bu tür saldırılar, sadece fiziksel yapıları değil, aynı zamanda bu yapılarla özdeşleşmiş olan kültürel mirası da tehdit etmektedir. Kudüs'te yaşanan zulüm, dünya genelinde birçok insan hakları savunucusu ve uluslararası kuruluş tarafından eleştirilmektedir. Filistin halkının temel hakları ihlal edilmektedir. Bu bağlamda, Kudüs'ün dini önemi, bu zulümlere karşı durma ve direniş simgesi haline gelmiştir. Bu araştırma konusunu seçmemdeki en önemli etken, Kudüs'ün dini açıdan taşıdığı büyük anlamın, çocuk edebiyatı üzerinden gelecek nesillere aktarılmasının önemli olduğuna olan inancımdır. Araştırma konumu seçmemde, Kudüs'ü, çocukların zihin dünyasında doğru ve anlaşılır bir şekilde yer edindirme arzusu ile bu konuda çocuklara yönelik yeterli kaynak olmaması belirleyici olmuştur. Özellikle okul öncesi dönem çocuklarının din eğitimi için nitelikli yazılı kaynaklara duyulan ihtiyaç, bu araştırmayı yapma motivasyonumu artırmıştır. Aynı zamanda, çocuk edebiyatının din eğitimi ile birleşerek toplumsal bilinci artırmadaki rolü, bu çalışmanın akademik anlamda değerli olduğunu düşündürmüştür.

Danışmanım Doç. Dr. Umut Kaya'ya, bu araştırma sürecinde ayırdığı kıymetli vakitler, ilmini ve tecrübelerini esirgemeksizin paylaşması, engin tevazu ve nezaketi ile bizlere rehberlik etmesi vesilesiyle sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca, göstermiş olduğu sabır ve moral desteği, ilim yolculuğumda azmimi artırmış, şevkimi diri tutmuştur. Bilhassa bu süreçte mesleki vizyonumu geliştiren kıymetli tavsiyeleri, gönlümde ve zihnimde derin bir iz bırakmıştır. Bu mütevazı çalışma, hocamın ilim ve hikmet dolu rehberliği olmaksızın tamamlanamazdı; bu vesileyle kendisine minnet ve hürmetlerimi sunarım. Tez jüri üyeliğini kabul etme nezaketini gösteren Doç. Dr. Emine Keskiner ve Doç. Dr. Ahmet Koç hocalarıma bu çalışmanın değerlendirilmesi sürecinde sundukları kıymetli katkıları ve yapıcı önerileri için teşekkürlerimi sunarım. İlmî birikimleri ve nazik rehberlikleri, çalışmamı daha da geliştirmemde büyük bir rol oynamıştır. Kudüs konulu çocuk kitaplarını bulma sürecimde cömertçe kitap listesini paylaşarak araştırmamın hızlanmasına vesile olan Jenny Molendyk Divleli hanımefendiye teşekkürlerimi sunarım. Ve en büyük teşekkürüm, beni bugünlere getiren, her daim sevgi ve şefkatle yanımda olan, maddi ve manevi destekleriyle üzerimde emekleri sonsuz olan canım annem Aysun Ayşe Kaya ve canım babam Nusret Kaya'yadır. Onların fedakârlıkları ve karşılıksız sevgisi, bu başarı yolculuğumun en büyük dayanağı olmuştur. Son olarak, bu araştırmayı yapma yeteneğini bana lütfeden Yüce Rabbime sonsuz şükürler olsun.

Beyzanur KAYA

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **II**

ABSTRACT ..... **III**

ÖNSÖZ ..... **IV**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

KISALTMALAR ..... **VII**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **VIII**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **IX**

1. GİRİŞ **1**

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ 1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 2
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 4
1.3.1. Araştırmanın Modeli 4
1.3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 5
1.3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi 6
1.3.4. Geçerlik ve Güvenirlik 8
1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 9
1.5. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI 17

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE **18**

2.1. KUDÜS 18
2.2. ÇOCUK EDEBİYATI 24
2.2.1. Çocuk Kitapları ve Din Eğitimi 24
2.2.2. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar 24

3. BULGULAR **30**

3.1. KUDÜS'ÜN RENKLERİ 30
3.1.1. Biçim Özellikleri 30
3.1.2. İçerik Özellikleri 32
3.2. GÜNDÜZ BAYKUŞU MORPİ 36
3.2.1. Biçim Özellikleri 36
3.2.2. İçerik Özellikleri 39
3.3. KUDÜS'ÜN KUŞLARI 41
3.3.1. Biçim Özellikleri 41
3.3.2. İçerik Özellikleri 43
3.4. DÜNYAYI GÜZELLEŞTİREN SIR 46
3.4.1. Biçim Özellikleri 46

3.4.2. İçerik Özellikleri 48
3.5. KUTSAL 52
3.5.1. Biçim Özellikleri 52
3.5.2. İçerik Özellikleri 53
3.6. ŞEKER KUDÜS'E UÇUYOR 57
3.6.1. Biçim Özellikleri 57
3.6.2. İçerik Özellikleri 59
3.7. EVİNİ ÖZLEYEN ANAHTAR BİR FİLİSTİN HİKAYESİ 63
3.7.1. Biçim Özellikleri 63
3.7.2. İçerik Özellikleri 65
3.8. BEN BURADAYIM KUDÜS'TE 68
3.8.1. Biçim Özellikleri 68
3.8.2. İçerik Özellikleri 70
3.9. BİR KUDÜS MASALI 73
3.9.1. Biçim Özellikleri 73
3.9.2. İçerik Özellikleri 74
3.10. DÜŞ TRENİ KUDÜS SEFERİ 77
3.10.1. Biçim Özellikleri 77
3.10.2. İçerik Özellikleri 79
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 81
KAYNAKÇA 87
EK 1: EVREN LİSTESİ 91

KISALTMALAR

Hz. : Hazreti

b. : bin, ibn

s.a.v/s.a.s : Sallallahü aleyhi ve sellem

cm : santimetre

m : metre

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TDK : Türk Dil Kurumu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmanın Yöntemi *4*
Tablo 2: Örneklem Listesi *6*
Tablo 3: Resimli Çocuk Kitapları Değerlendirme Formu *7*

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Beytülmakdis'in Sınırları. *18*
Şekil 2 Kudüs'ün Renkleri dış kapak görseli *30*
Şekil 3 Kudüs'ün Renkleri iç sayfa görseli. Sayfa 4-5 ..... *31*
Şekil 4 Kudüs'ün Renkleri iç sayfa görseli. Sayfa 30-31 ..... *33*
Şekil 5 Kudüs'ün Renkleri iç sayfa görseli. Sayfa 14 ..... *33*
Şekil 6 Gündüz Baykuşu Morpi dış kapak görseli *36*
Şekil 7 Gündüz Baykuşu Morpi iç sayfa görseli. *37*
Şekil 8 Gündüz Baykuşu Morpi iç sayfa görseli. *38*
Şekil 9 Gündüz Baykuşu Morpi iç sayfa görseli. *39*
Şekil 10 Kudüs'ün Kuşları dış kapak görseli *41*
Şekil 11 Kudüs'ün Kuşları iç sayfa görseli. *42*
Şekil 12 Kudüs'ün Kuşları iç sayfa görseli. *43*
Şekil 13 Dünyayı Güzelleştiren Sır dış kapak görseli *46*
Şekil 14 Dünyayı Güzelleştiren Sır iç sayfa görseli. *47*
Şekil 15 Dünyayı Güzelleştiren Sır iç sayfa görseli. *48*
Şekil 16 Kutsal dış kapak görseli *52*
Şekil 17 Kutsal iç sayfa görseli. *53*
Şekil 18 Kutsal iç sayfa görseli. *56*
Şekil 19 Şeker Kudüs'e Uçuyor dış kapak görseli *57*
Şekil 20 Şeker Kudüs'e Uçuyor iç sayfa görseli. *58*
Şekil 21 Şeker Kudüs'e Uçuyor iç sayfa görseli. *60*
Şekil 22 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi dış kapak görseli *63*
Şekil 23 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi iç sayfa görseli. Sayfa 29 ..... *64*
Şekil 24 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi iç sayfa görseli. Sayfa 27 ..... *67*
Şekil 25 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi iç kapak görseli. *67*
Şekil 26 Ben Buradayım Kudüs'te dış kapak görseli *68*
Şekil 27 Ben Buradayım Kudüs'te iç sayfa görseli. *69*
Şekil 28 Ben Buradayım Kudüs'te iç sayfa görseli. *70*
Şekil 29 Bir Kudüs Masalı dış kapak görseli *73*
Şekil 30 Bir Kudüs Masalı iç sayfa görseli. *75*
Şekil 31 Bir Kudüs Masalı iç sayfa görseli. *75*
Şekil 32 Düş Treni Kudüs Seferi dış kapak görseli *77*
Şekil 33 Düş Treni Kudüs Seferi iç sayfa görseli. Sayfa 32-33 ..... *78*
Şekil 34 Düş Treni Kudüs Seferi iç sayfa görseli. Sayfa 40-41 ..... *78*
Şekil 35 Kubbetü's-Sahra, Mescid-i Aksa, Kıble Mescidi görselleri. *83*
Şekil 36 Dini Terimler Kelime Bulutu *84*

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusu ve problemi, amacı ve önemi, yöntemi, kapsamı, sınırlılıkları, evreni ve örneklemi, veri toplama araçları ve ilgili araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

1.1.Araştırmanın Konusu ve Problemi

Çocukluk dönemi, bireyin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir; bu süreçte edinilen bilgi ve değerler, kişiliğin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Çocuk kitaplarının çocuğun dini gelişimi üzerindeki etkisi, erken yaşta kazanılan ahlaki ve manevi değerlerin temelini oluşturması bakımından önemlidir. Özellikle dini temalı çocuk kitapları, çocuklara dini kavramları sade ve anlaşılır bir dille sunarak, onların manevi dünyalarını zenginleştirir ve inançlarına dair bilinç kazandırır. Bu kitaplar, çocukların merhamet, yardımlaşma, doğruluk ve sabır gibi değerleri kavramalarını sağlar. Bunun yanı sıra, dini hikayeler ve kahramanlar aracılığıyla çocuklar, peygamberlerin hayatlarından örnek alarak daha somut ve bilinçli bir ahlak anlayışı geliştirebilirler. Bu durum, çocukların dini kimliklerinin güçlenmesine ve dini pratiklere olan ilgilerinin artmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca, bu tür kitaplar dini kavramları oyunlar, hikayeler ve görsel unsurlarla destekleyerek çocukların ilgisini çekmekte ve öğrenmeyi eğlenceli bir hale getirmektedir.

Dini gelişimi destekleyen çocuk kitapları, sadece dini bilgilendirme ile sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocukların sorgulama, düşünme ve doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneklerini de geliştirir. Bu süreçte, çocuğun soyut düşünme kapasitesi zamanla geliştiği için, erken yaşta verilen din eğitimi, ilerleyen dönemlerde daha derin bir inanç ve ibadet bilinci oluşturmaya yardımcı olur. Sonuç olarak, çocuk kitapları, dini değerlerin çocukların zihnine yerleşmesini sağlarken, onların manevi ve ahlaki gelişiminde de kalıcı izler bırakmaktadır.

Gelişimsel dönemler içerisinde çocukluk dönemi dini kimlik oluşumunun temellerinin atıldığı dönemdir. Çocuklarda bilişsel, duyuşsal ve dil becerilerinin gelişmesinde faydalanılan çocuk kitapları, öğrenmede etkili olan materyaller içerisinde sık kullanılanlardandır. İslam dininde kutsal kabul edilen mekanlardan biri olan Kudüs'ün öğrenilmesini amaçlayan eğitimciler ve ebeveynler bu konuyu içeren materyallerden biri olarak kitaplardan faydalanmaktadırlar. Bu noktada amaca ulaşabilmesi için kitapların biçimsel açıdan belirli kriterlere, içeriklerinin dini kaynaklara ve din eğitimine uygunluğu önem arz etmektedir. Bunların yanında yazarın alana hakimiyeti, dini içeriğin çocuğun ilgisini karşılayabilme düzeyi, amaç ve içeriğin uyumu da değerlendirilmeye alınması gereken konulardandır.

Bu tezin konusu Kudüs'ü anlatan çocuk kitaplarının din eğitimi açısından incelenmesi olup kapsamı okul öncesi döneme ait yazılan resimli hikâye kitaplarıdır. Araştırmanın ana problemi Kudüs

konulu okul öncesi yaş grubuna hitap eden çocuk kitaplarında, dini içeriklerin işlenişinin çocukların gelişim özelliklerine ve nitelikli çocuk edebiyatı kriterlerine uygun olup olmadığı sorusudur.
Araştırmada şu alt problem sorularına cevap aranmıştır:

1. Kudüs konulu çocuk kitaplarında metin ve resimler birbiriyle uyumlu mudur?
2. Kudüs konulu çocuk kitaplarında içerikte bilgi hatası bulunuyor mu?
3. Kudüs konulu çocuk kitaplarında konuya uygun dini terimler kullanılmış mıdır?
4. Kudüs konulu çocuk kitapları çocuğun eğlenmesine olanak sağlıyor mu?
5. Kudüs konulu çocuk kitaplarında anlatım ilkelerine uygun bir dil kullanılmış mıdır?
6. Kudüs konulu çocuk kitaplarının ana fikri açık, net ve anlaşılır mıdır?
7. Kudüs konulu çocuk kitaplarında değerlere yer verilmekte midir?
8. Kudüs konulu çocuk kitaplarında verilen dini içerik çocuğun gelişimsel dönemine uygun mudur?
9. Kudüs konulu çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri çocuk yayıncılığı ilkelerine uygun mudur?

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kudüs, bütün semavi dinler tarafından kutsal kabul edilen bir şehirdir. Müslümanlar açısından Kudüs'ü kutsal kılan sebeplerin başında, ilk kıble oluşu, İsra ve Miraç mucizesinin gerçekleştiği yer, Kabe'den sonraki ikinci mabed Mescid-i Aksa'nın bulunduğu yer, Hz. Adem'den itibaren birçok peygamberin ilahi vahye muhatap olduğu yer olması, ibadet için gidilebilecek üç mescitten birisinin burada olması ve orada kılınan namazın faziletine dair rivayetler gelmektedir. Müslümanlar İslam tarihi çalışmalarıyla, İslam sanatlarındaki eserlerle, edebi faaliyetlerle bu kutsal mekanla kurdukları bağı güçlendirmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda Klasik Türk edebiyatında "Kudüs", daha çok kaside, gazel formunda ortaya konulmuş şiirlerde ve bazı mensur eserlerde yer almıştır (Kahraman, 2020, 202). Kudüs'ü konu edinen seyahatnameler, fetihnameler, Hz. Peygamber'in Miraç mucizesini konu alan edebi bir tür olan mirâciyelere Klasik Türk edebiyatında çok fazla olmamakla beraber rastlanmaktadır. Modern Türk edebiyatında ise 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın etkisi ile 1960'lı yılların sonunda daha çok dini-ideolojik temellerle Kudüs teması dahil olmuştur. Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Necip Fazıl Kısakürek gibi isimler bu dönemde Kudüs ile ilgili önemli neşir faaliyetlerinde bulunmuşlardır (Öztürk, 2017, 41-42, 49).

Kudüs teması edebiyatta gün geçtikçe daha sık işlenmeye başlarken çocuk edebiyatında da bu etki görülmeye başlanmıştır. Çocukların yaşlarına uygun verilmek istenen din eğitiminde başvurulan kaynakların başında çocuk kitapları gelmektedir. Son yıllardaki dini içerikli çocuk kitaplarındaki artış Kudüs konulu çocuk kitaplarında da gözlemlenmekle birlikte özellikle 7 Ekim 2023 tarihinden sonra İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının boyutu bu alanda daha fazla eserin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Filistin-İsrail sorunu Türkiye'de de dini bağlam dışında siyasi, sosyal ve son aylarda yapılan

soykırımla insani boyutta gündem oluşturmaktadır. Bilhassa ailelerin ve eğitimcilerin okul öncesi yaş grubundaki çocuklara uygun yöntemlerle ulaşmak isteme gayreti neticesinde resimli çocuk kitapları önemli bir misyon taşımaktadır. Çocuk edebiyatı, dini kavramları ve hikayeleri basit ve anlaşılır bir şekilde sunarak çocukların dini bilgileri öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Din eğitimi, çocukların manevi dünyalarını şekillendiren ve onların toplumsal değerlerle uyumlu bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunan önemli bir süreçtir. Çocuk edebiyatı, bu sürecin desteklenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Fakat burada dini kaygılar taşınırken, öğreticiliğin baskın olduğu, çocuğun gereksinimlerine yanıt vermeyecek yayın sorunuyla karşı karşıya bırakılma ihtimali de doğmaktadır. Bu sebeple din eğitimi aracı olarak kullanılmak istenen yazınsal ürünlerin işlevlerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu araştırmada Kudüs konulu çocuk kitaplarının din eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmış olmakla birlikte kitapların tüm yönleriyle ele alınması sonucunda nitelikli bir çocuk kitabının hangi unsurlardan oluşması gerektiğinin anlaşılması noktasında kaynaklık etmesi için önem arz etmektedir. Bu minvalde bir kitabın sadece dini içeriğinin yeterli olması diğer yönleriyle de yeterli olduğu anlamına gelmemekte, bu durum da kitabın nitelikli olarak değerlendirilebilmesi için bütüncül olarak tüm yönleriyle ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan değerlendirme formunda yer alan maddeler sadece din eğitimi ile ilgili değil, kitabın şekilsel ve biçimsel özellikleri ile de ilgilidir. Zira bir çocuk kitabı, şekilsel özellikleri bakımından çocuklara uygun değilse bu kitabın din eğitimi açısından da uygun olmadığını söylemek mümkündür.

Kudüs'ün eğitim süreçlerinde konu edinildiği yerlerden birisi de Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olan 4-6 yaş Kur'an kurslarıdır. Bilindiği üzere, ülkemizde örgün din eğitimi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri okullarda 4. sınıftan itibaren başlamakta; okul öncesi yaş grubunun din eğitimi ihtiyacının karşılanması ise yaygın din eğitimi faaliyeti olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında sağlanmaktadır. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda Dini Bilgiler Alanı, Değerler Eğitimi Alanı, Kur'an-ı Kerim Alanı, Tamamlayıcı Kazanımlar Alanı, Beslenme ve Temizlik Alanı olmak üzere beş öğretim alanı bulunmaktadır. Dini Bilgiler Alanı içerisinde "Dini Mekanlarımızı Tanıyorum" başlığının kazanımları içerisinde *"Mescid-i Aksa'nın Müslümanlar için önemini söyler"* maddesi yer almaktadır(*4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı*, 2022, 18). Kazanımların sağlanmasında yardımcı kaynaklardan olan çocuk kitaplarından istifade edilmektedir. Bu durumda mevcut kazanımı destekleyici olarak kullanılmak üzere Kudüs konulu kitapların varlığının önemi bir kez daha ortaya konmaktadır.

Bu araştırmada Kudüs konusu hakkında yazılmış olan çocuk hikâye kitaplarının din eğitimi bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Okul öncesi resimli hikâye kitaplarında Kudüs konusunun biçim, içerik ve din eğitimi üzerinden incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, bahsi geçen konunun çocuk kitaplarında nasıl işlendiğinin anlaşılmasına ve çözümlenmesine bilimsel bir perspektiften katkı sunulmaya çalışılmıştır.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

1.3.1. Araştırmanın Modeli

Tablo 1: Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın Yöntemi	Nitel Araştırma/Doküman İncelemesi
Veri Toplama Aracı	Belgesel Tarama/Alanyazın/Literatür Tarama
Verilerin Analizi	Betimsel Analiz

Kudüs konulu çocuk kitaplarının din eğitimi açısından incelenmesini konu alan bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın teorik çerçevesi çizilmiş olup, Kudüs hakkında genel bir şablon çizilmek istenmesi amacıyla kısa bilgilendirmeler yapılarak tarihte hangi isimlerle anıldığına, dini kaynaklarda nasıl yer aldığına, ayet ve hadislerde nasıl yer aldığına değinilmiştir. Bölümün devamında nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken unsurlar belirtilmiş ve çocuk kitaplarının çocuğun din eğitimindeki etkisine dair bilgilendirmelerde bulunulmuştur. İkinci bölümde tespit edilen Kudüs içerikli çocuk kitaplarından tesadüfi yöntemle seçilen on tanesi araştırmacı tarafından geliştirilen resimli çocuk kitapları değerlendirme formu aracılığıyla değerlendirmeye tabi tutularak elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise bulgularda analizi yapılan veriler, genel bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Bu tezde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Şimşek - Yıldırım, 2005, 39). Nitel araştırmanın, metin analizleri kullanarak verileri betimleme, temalara göre analiz etme ve bulguları daha geniş anlamda yorumlama; raporu esnek, zaman içinde gelişen yapılar ve değerlendirme kriterleri kullanarak yazma ve araştırmacının öz yansıtmaları gibi özellikleri, tezin araştırma problemini ele almak için uygun bir yaklaşım olarak görülmektedir (Creswell, 2017, 21).

Araştırmanın konusuna karar verebilmek için öncelikle literatürde var olan çalışmaların incelenip literatürdeki boşlukların tespit edilmesi için alanyazın (literatür) taraması yöntemi kullanılmıştır. Belgesel tarama türlerinden biri olan genel tarama, "alanyazın" ya da "literatür" taraması olarak da bilinmektedir. Belgesel tarama, belli bir amaca yönelik kaynakları bulma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır. Araştırılan konuya ilişkin belgelerin bulunması ve incelenmesi belgesel taramanın genel koşullarındandır (Karasar, 2007, 183-188).

Araştırmanın hem kavramsal çerçevesinde hem de bulgularında doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Sadece bu yöntemle araştırmalarda veri toplanabileceği

gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de birlikte kullanılmaktadır. Dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma doküman incelemesinin aşamalarını oluşturmaktadır (Şimşek - Yıldırım, 2005, 193, 273). Veri toplama araçları ve verilerin analizi başlığı altında bu aşamalar detaylıca açıklanmıştır.

Kudüs konulu çocuk kitaplarının din eğitimi açısından değerlendirilmesini amaçlayan araştırmada örneklemde yer alan on okul öncesi çocuk kitabı doküman incelemesi yöntemiyle betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu yaklaşıma göre araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre veriler özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Bu yaklaşımda amaç, elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu aşamada veriler, betimlenerek açıklanarak yorumlanmakta ve sonuçlara ulaşılmaktadır (Şimşek - Yıldırım, 2005, 224). Bu yöntemle kitaplardaki temalar, değerler ve dini unsurlar gibi faktörler analiz edilerek kitapların nitelikli çocuk kitabı özelliklerini sağlayıp sağlamadığı, hangi değerleri taşıdığı, dini içeriklerin nasıl sunulduğu ve çocuklara nasıl bir mesaj verdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Doküman analizi ile kitaplarda bulunan bulgular, betimsel analiz ile değerlendirilerek araştırma sonuçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Herhangi bir araştırma kapsamına giren obje, birey veya grupların tümüne evren, araştırma evrenini temsil ederek araştırmaya konu olan evrenin küçük bir numunesine örneklem denilmektedir (Arslanoğlu, 2016, 88). Araştırmanın evrenini oluştururken Türkçe olarak çeşitli yayınevlerinden yayınlanan Kudüs konulu çocuk kitapları taranmıştır. Araştırmanın evreni olarak (araştırılan dönemde) 37 kitap tespit edilebilmiştir. Tezin araştırma sürecinde kitapların sayılarındaki artışlardan hareket edilerek örneklemdeki öğelerin olasılıksal olmayan amaçlı seçimi söz konusu olmuş, literatür göz önünde bulundurularak bu alandaki geliştirilmeye açık yönler tespit edilmiş, sonucunda da hitap ettiği dönem olarak sadece okul öncesi dönemden (Boyraz, 2023, 141) başlayan kitaplar kapsama alınmıştır (Arslanoğlu, 2016, 89). Bu doğrultuda örneklem olarak on kitap seçilmiştir. Böylece bu çalışma Kudüs konusunu içeren okul öncesi döneme ait on çocuk kitabı ile sınırlandırılmıştır. Örneklem, belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş kümedir. Örnekleme ise evrenden örneklem alma işlemidir ki bu işlemin temel kuralı yansızlıktır. Yansızlığın sağlanabilmesi için eleman ve küme örnekleme türleriyle sınıflandırılmıştır. Oranlı eleman örnekleme göre evren, araştırma açısından önemli görülen bir değişkene göre alt evrenlere ayrılır ve bu alt evrenlerin her birinden eleman örnekleme yapılır (Şimşek - Yıldırım, 2005, 113). Bu tez araştırmasında örneklemin belirlenmesinde tanımı yapılan oranlı eleman örnekleme ile önce Kudüs konulu çocuk kitapları evreni oluşturulmuş, daha sonra okul öncesi yaş grubunu kapsayan alt evren belirlenerek içlerinden yansızlığın sağlanması için kura yöntemi ile on kitap seçilmiştir. Bu tezin örnekleminin sınırları çizilirken sadece hikâye kitapları dikkate alınmış olup dergiler, boyama, şiir ve etkinlik kitapları ile hikâye kitabı olsa da konusu itibariyle üç mescidin birden konu edildiği kitaplar dahil edilmemiştir.

Tablo 2: Örneklem Listesi

	Kitap Adı	Yazar	Yayınevi	Yayın Yılı
1.	Kudüs'ün Renkleri	Jenny Molendyk Divleli	KARAVAN ÇOCUK	2023
2.	Gündüz Baykuşu Morpi	Hatice Özdemir Tülün	CEZVE ÇOCUK	2021
3.	Kudüs'ün Kuşları	Mehmet Teber	NESİL ÇOCUK YAYINLARI	2023
4.	Dünyayı Güzelleştiren Sır	Muhanned Al-Akus	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2019
5.	Kutsal	Zeytin Aydoğmuş	NESİL ÇOCUK YAYINLARI	2023
6.	Şeker Kudüs'e Uçuyor	Zeynep Rabia Özgül	MECAZ ÇOCUK	2024
7.	Evini Özleyen Anahtar	Halil İbrahim İzgi	ATÖLYE BALIK	2023
8.	Ben Buradayım Kudüs'te	Nahed Al-Shawa	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2018
9.	Bir Kudüs Masalı	İlknur Koç Aytaç	CEZVE ÇOCUK	2021
10.	Düş Treni Kudüs Seferi	Hülya Ertem	SİYER ÇOCUK	2023

1.3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Araştırmada Kudüs konulu farklı yayınevlerinden çıkmış kitaplar temin edilmiştir. Kitapların internet üzerinden satın alımı sağlanmıştır. Kudüs anahtar kelimesi ile internet üzerinden aramalar yapılmıştır. Fakat kitabın isminde Kudüs bulunmayıp konusu itibariyle Kudüs'ü içeren kitapların gözden kaçırılmaması amacıyla internet sitelerinden ulaşılamayan kitaplara farklı tarihlerdeki kitap fuarlarında bulunularak yayınevlerine bizzat Kudüs konulu çocuk kitabı satışlarının olup olmadığı sorularak eksikler tamamlanmıştır.

Araştırmacı tarafından örneklemdeki çocuk kitaplarını biçim, içerik ve dini içeriklerini incelemek amacıyla resimli çocuk kitapları değerlendirme formu geliştirilmiştir. Hazırlanan formda nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken kriterlerle birlikte din eğitimine dair dini kaynaklara uygunluk, değerler, dini kavramlar, dini gelişim gibi özelliklerle bütüncül bir değerlendirmeye tabi tutulmaya uygun hale getirilmiştir.

Çocuk kitabı değerlendirme formunun maddeleri hazırlanırken ilgili alanyazın kapsamlı biçimde incelenerek çeşitli tez, makale ve kitaplarda bulunan değerlendirme formlarından madde havuzu oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmacı tarafından katılım sağlanan atölyelerden istifade edilerek alınan bilgiler doğrultusunda maddeler derlenmiştir. Araştırmacı tarafından; 22 Temmuz-12 Ağustos tarihleri ile 1 Ocak-22 Ocak tarihleri arasında çocuk edebiyatı editörü Mukaddes Kutlu tarafından toplam 16 saatlik çocuk edebiyatı okumaları atölyesine katılım sağlanmıştır. 27 Aralık 2023 tarihinde Gazi Üniversitesi sınıf eğitimi topluluğu (GÜSET) tarafından Gazi Üniversitesi sınıf öğretmenliği

bölümüne özel çevrimiçi olarak gerçekleştirilen "Çocuk Kitapları ve Görsel Okuryazarlık Etkinliği" başlıklı Yayın Dedektifi GYY Safa Yılmaz'ın söyleşine gerekli izinler alınarak katılım sağlanmıştır. 31 Mayıs-1 Haziran 2024 tarihlerinde OM Eğitim ve Sanat tarafından düzenlenen 6 saatlik "Nitelikli Çocuk Edebiyatı Zirvesi"nde bulunulmuştur.

Kitap değerlendirme formu, 2 çocuk edebiyatı editörü ve 1 din eğitimi uzmanının incelemesine sunulmuştur. Uzmanların görüşleri alınarak yapılan geri bildirimlerle kitap değerlendirme formuna son hali verilmiştir.

Araştırmacı bu formu kullanarak örneklemi on kitaptan oluşan Kudüs konulu çocuk kitaplarını künye bilgileri, biçim ve içerik özelliklerine göre değerlendirmiştir. Çocuk kitapları, belirli kriterler doğrultusunda incelenmiş ve din eğitimi açısından analiz edilmiştir.

Tablo 3: Resimli Çocuk Kitapları Değerlendirme Formu

Biçim ve içerik özellikleri		Değerlendirme açıklaması
1.	Kitapların hacim ve ağırlık bakımından kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişli biçimde olması	
2.	Kitabın boyutunun yaş düzeyine uygun olması	
3.	Kâğıdın kaliteli ve dayanıklı olması	
4.	Kâğıdın metni ve görselleri yansıtacak kalitede olması	
5.	Cildin, dağılma ve kopma olmayacak biçimde hazırlanması	
6.	Kapak resminin içerik ile uyumlu olması	
7.	Sayfa düzenindeki ögelerin estetik birliktelik sağlaması	
8.	Harflerin puntosunun çocukların yaş grubuna uygun olması	
9.	Harflerin renk ve kalınlığının izleme ve okuma isteğini artırıcı nitelikte olması	
10.	Resim varsa; Resimlerin, metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlaması	
11.	Aynı sayfadaki metinlerin ve resimlerin birbiriyle uyumlu olması	
12.	Görsellerde anatomik bozuklukların (oran orantı, perspektif) olmaması	
13.	Resimlerin, çocuğun düş kurmasına ve eğlenmesine olanak sağlayacak özellikler göstermesi	
14.	Kitap isminin öyküyle tutarlı ve ilgi çekici olması	
15.	Konu ve izlek(tema) arasında güçlü bir ilişki olması	
16.	Öykünün konusunun çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun olması	
17.	Kurgunun çocuğun ilgisini çekebilecek ve merak uyandırabilecek nitelikte olması	
18.	Kurguda, olayların anlatılmasında anlamsal bir tutarlılık olması	
19.	Olay kurgusunda, abartılmış merak ve rastlantısallıktan kaçınılması	
20.	İletinin çocuk tarafından anlaşılabilecek nitelikte olması	
21.	Anlatım ilkelerine uygun duru ve yalın bir dil kullanılması	
22.	Paragrafta yer alan cümle sayısının ve cümlede yer alan kelime sayısının çocuğun yaşına uygun olması	
23.	Öykünün didaktik olmaması	

24.	Çocuğun sözcük dağarcığına uygun ve sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olması	
25.	Çocuğun dini kavramlar açısından sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olması	
26.	Kaynak kullanılması (Anlatılan dini bilgiler temel İslam kaynaklarından istifade edilerek mi oluşturulmuş?)	
27.	Dini kavramların doğru kullanılması	
28.	Bilgi hatasının olmaması	
29.	Verilen dini içeriğin çocuğun gelişimsel dönemine uygun olması	
30.	Değerlere yer verilmesi	
31.	Kurguda kullanılan ayetlerin çocukların gelişim seviyesine uygun olarak verilmesi	
32.	Kurguda kullanılan hadislerin çocukların gelişim seviyesine uygun olarak verilmesi	

1.3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri, sonuçların inandırıcılığı olarak kabul edilmektedir. Geçerlik ve güvenirlik bu açıdan araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür. Genel anlamda "geçerlik" araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinirken "güvenirlik" ise araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği olarak tanımlanmaktadır (Şimşek - Yıldırım, 2005, 255).

Nitel araştırmada iç geçerlik ve dış geçerlik yerine inandırıcılık ve aktarılabilirlik, iç güvenirlik ve dış güvenirlik yerine ise tutarlık ve teyit edilebilirlik kavramları geliştirilmiştir (Creswell, 2016, 244; Şimşek - Yıldırım, 2005, 265). Bu tezde araştırmanın inandırıcılığını artırması için gerekli olan uzun süreli etkileşim, çeşitleme, uzman incelemesi gibi yöntemler kullanılmıştır. Gözlem, bir araştırma mekanındaki insanları ve yerleri gözlemleyerek açık uçlu ve ilk elden bilgi toplama süreci olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2017, 277). Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş Kur'an kursunda öğreticilik görevi yapmakta olan araştırmacı, katılımcı gözlemci rolü ile mevcut öğrencilerine araştırmanın dokümanlarını oluşturan Kudüs konulu çocuk kitaplarını okuyarak katılımcıların bakış açısından görme fırsatını sağlamıştır. Eğitimde etkili bir şekilde kullanılan bu yöntem araştırmacının, araştırma yapacağı grubun içine katılıp, onlardan biri haline gelince araştırmaya başlamasını gerektirmektedir. Öğrenciler tarafından benimsenen araştırmacı (öğretmen), öğrenciler hakkında daha tutarlı verileri gözlemle elde edebilmektedir (Sönmez - Alacapınar, 2017, 183). Araştırmacının alan notları dokümanların analizini gerçekleştirmesinde araştırmacıya yardımcı olmuş, bulguları yorumlama aşamasında fayda sağlamıştır. Araştırmacı böylece gözlem ve dokümanlarla uzun süreli etkileşim içerisinde olmuştur. Çeşitleme yöntemi ile birden fazla yöntem (gözlem, görüşme ve doküman analizi) kullanılarak elde edilen verilerin teyit amacıyla kullanılarak ulaşılan sonuçların geçerlik ve güvenirliği artırmaya çalışılmıştır. Uzman incelemesi ile araştırmacı tüm süreçleri ve topladığı verileri aktararak geçerliğini uzman ile birlikte değerlendirmiştir ve süreçlerin uygunluğuna ilişkin uzman tarafından geri bildirimde bulunulmuştur.

Dış geçerlik yani aktarılabilirlik için ayrıntılı betimleme yöntemine gidilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından ayrıntılı betimlemelerle sunularak inandırıcılığın artırılmasına olanak sağlanmaya

çalışılmıştır. Araştırmanın güvenirliği için ise nitel araştırmada tam nesnellikten söz edilemeyeceğinden teyit incelemesi yöntemleri kullanılarak ulaşılan sonuçlar toplanan verilerle karşılaştırılarak teyit edilebilirliğine dair gerekli önlemler alınmıştır (Şimşek - Yıldırım, 2005, 267-272).

1.4.İlgili Araştırmalar

Literatürde çocuk kitaplarına dair yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Alanyazın taramasında çocuk edebiyatına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların çeşitli konu başlıklarıyla sınıflandırıldığı görülmekte, değerler eğitimi ve din eğitimi konularının ise ayrı konu başlıkları halinde bulunduğu tespit edilmektedir. Değerler eğitimi, çocuk edebiyatı alanında en çok çalışılan konular arasındadır (Türkan, 2015, 56; Atalay Yakar, 2019, 85; Sevim, 2020, 133). Bununla birlikte din eğitimine dair yapılan çalışmaların incelendiği araştırma makalelerinde ise çocuk edebiyatındaki eserlerin inceleniş biçimleri tasnif edilmeyip kişi/eser incelemesi/araştırmaları (Güneş, 2018, 187; Çanakçı, 2020, 293) şeklinde kullanılmıştır. Yapılan bir başka araştırmada 1981-2010 yılları arasında çocuk edebiyatı alanındaki tezlerin konularına göre dağılımı incelendiğinde en çok çalışılan konular arasında "çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı" (%28.08) başlığı bulunurken "çocuk yayınlarındaki dini unsurlar" (%1.87) başlığının oranının oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir(Balcı, 2013, 200). Çocuk kitaplarına dair yapılan lisansüstü tezleri çeşitli değişkenler açısından inceleyen çalışmalar tarandığında en çok değerler eğitimi konusunda çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu tezde, örneklemde yer alan eserlerin değerlendirilmesi için geliştirilen değerlendirme formu içerisinde değerlere de yer verilmekte fakat konu müstakil olarak değerleri içermediği için benzer muhtevaya sahip olmakla birlikte değerler eğitimine dair çalışmaların ilgili araştırmalar kapsamına alınmaması uygun görülmüştür.

Yapılan detaylı incelemeler sonucunda değerler ve din eğitimi konusu içerisinde kutsal coğrafi mekanlardan Kudüs konusunun müstakil bir çalışma olarak ele alınmadığı tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarında Kudüs konusuna yer verildiği göz önüne alındığında bu çalışmanın daha sonraki araştırmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Kudüs konulu çocuk kitaplarının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmaması bu tez konusunun önemini, orijinalliğini ve alana katkı potansiyelini ortaya koymaktadır. 7 Ekim 2023 tarihi sonrasında Gazze özelinde Filistin konulu çocuk kitaplarında bir artış olduğu gözlemlenmiş fakat bu kitapların içeriklerine dair bilimsel nitelikte bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla, çocuklara Kudüs konusunun anlatılmasında önemli kaynaklardan olan hikâye kitaplarının niteliğine dair bilimsel açıdan ışık tutabilecek bir araştırmanın gerçekleştirilmesi bu noktada önemlidir.

Çocuk kitapları konusuyla ilgili YÖK Ulusal Tez Merkezi, İSAM, ULAKBİM bünyesinde bulunan TO-KAT Ulusal Toplu Katalog ve Dergipark veri tabanları üzerinden çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, din eğitimi, dini edebiyat, İslami edebiyat, Kudüs ve dini unsurlar anahtar kelimeleri

kullanılarak yapılan tarama sonrasında benzer muhtevaya sahip lisansüstü tezler ve akademik çalışmalar değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca çocuk edebiyatıyla ilgili oldukça geniş hacimli bir kaynak olan "*Türk Çocuk Edebiyatı Kaynakçası*" (Altunya, 2012) incelenerek eksiklikler tamamlanmaya çalışılmıştır. Eser, Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOGEM) tarafından bu kapsamda gerçekleştirilen ilk çalışmadır. Söz konusu eserde gerçekleştirilen sempozyum ve bildiriler aktarılmıştır. 1. Türk Neşriyat Kongresi'nden (1939) 2012 yılına kadar geçen süre içerisinde müstakil olarak başlığında "dini" ibaresinin yer aldığı tek sempozyum "Türkiye'de Çocuk Yayıncılığı" başlığıyla Diyanet İşeri Başkanlığınca Ankara'da düzenlenen (2005) III. Dinî Yayınlar Kongresi'dir (Arslan, 2007). Kongrenin amacı, çocuk yayıncılığının sorunlarını belirleyip bu sorunları çözmek için bir platform oluşturmaktır. Aynı zamanda çocuklara yönelik dini yayınların kalitesini artırma hedeflenmektir.

Araştırmanın sınırlılığı gereği dini içerikli çocuk kitaplarının din eğitimi açısından incelendiği araştırmalar ele alınmıştır. Tespit edilen çalışmalar kronolojik olarak günümüzden geriye doğru olacak şekilde şu şekildedir:

Hatice Süeda Yavuz tarafından hazırlanan *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Kullanılan Materyallerin İncelenmesi* (Yavuz, 2024) başlıklı çalışma Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan bir yüksek lisans tezidir. Çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında kullanılan eğitim materyallerinin 4-6 yaş grubu çocukların gelişim özelliklerine uygunluğunun incelenmesini ve teorik olarak incelenen bu materyallerin pratikte uygulanış biçimlerinin, verimliliğinin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada 15 öğreticiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 4-6 yaş Kuran kurslarında kullanılan eğitim materyallerinden *Hikâyeler ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti* incelenerek olumlu ve olumsuz yönleri ele alınmıştır. Öğreticilerle yapılan görüşmelerde memnuniyet ve memnuniyetsizlikler belirtilmiştir.

İbrahim Ethem Göztok tarafından hazırlanan *Türkiye Diyanet Vakfı Tarafınca Yayımlanan Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı İlkelerine Göre İncelenmesi* (Göztok, 2023) başlıklı çalışma Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan bir yüksek lisans tezidir. Türkiye Diyanet Vakfı tarafınca yayımlanmış çocuk edebiyatı eserlerinin çocuk edebiyatı ilkeleri açısından uygunluklarının ne ölçüde olduğu bu araştırmanın problem sorusudur. Bununla birlikte çocukların eğitiminde dini ve manevi değerleri taşıyan bu eserlerin uygunluğunun incelenmesi de tezin amaçlarındandır. "*Kardeş Şehirler*" serisindeki 12 kitaptan birini "*Kardeş Şehirler Kudüs*" kitabı oluşturmaktadır. Kudüs konulu bir çocuk kitabının biçim ve içerik yönüyle incelenmesi bakımından bu teze en yakın çalışmadır. Kitap değerlendirme formu kullanılmaması yönüyle ayrışan araştırmanın sonucunda kitapların genel olarak çocuk edebiyatı ilkelerine uygun özellikler taşıdığı, dini ve manevi eğitimlerine katkı sunacak özelliklerde olduğu tespit edilmiştir.

Büşra Köle Aytaç tarafından hazırlanan *Hz. Peygamber'in Hayatını Konu Alan Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Bakımından İncelenmesi: İlkokul Dönemi* (Köle Aytaç, 2023) başlıklı çalışma İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde hazırlanmış bir yüksek lisans tezidir. Hz. Peygamber'in hayatını konu alan çocuk siyer kitaplarının dil ve anlatım, pedagoji ve din eğitimi açısından değerlendirilmesi amaçlanan çalışmada, 43 kitaptan oluşan örneklemle inceleme yürütülmüştür. İlkokul dönemine uygun olan kitaplar incelenmiştir. Kullanılan yöntem açısından benzerlik ihtiva eden çalışmanın sonucunda çocuklara yönelik yazılan bazı siyer kitaplarında bir takım problemli kısımlar bulunmakla birlikte kitapların din eğitimi açısından faydalı olduğu görülmüştür. Çocuk siyer kitaplarının belirli yetkinliklerdeki komisyon tarafından yazılması ya da onaylanması sonucuna ulaşılmıştır.

Vesile Sümeyye Okur tarafından hazırlanan *Diyanet İşleri Başkanlığı Hikâye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti (II)'nin Din Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi* (Okur, 2023) isimli çalışma Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Araştırmada Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan ve 4-6 yaş Kur'an kurslarında eğitim öğretim materyali olarak da kullanılan *Hikâye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti (II)*'nin çocuk edebiyatı ölçütleri ve öğretim materyali ölçütleri ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Setin içerisinde toplamda bulunan on kitap değerlendirmeye alınmış olup yapılan araştırmada 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının yıllık öğretim planına uygun olarak tasarlandığı ulaşılan sonuçlardandır.

Fatma Delibaş'ın *Nurdan Damla'nın Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel İlkelere Göre İncelenmesi* (Delibaş, 2022) isimli yüksek lisans çalışması Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde yapılmıştır. Tezde Nurdan Damla'nın dini içerikli on bir çocuk kitabının biçim ve içerik bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Kitaplar yaş grubuyla sınırlandırılmayıp yazarın farklı yaş grubunda olan çocuklar için kaleme aldığı kitaplardan dini içerikli olan eserleriyle sınırlandırılmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle doküman analizinde bulunan araştırmacı, örneklemdeki kitapları Sedat Sever'in (2007) II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda "Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?" adlı bildirisini baz alarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Nurdan Damla'nın dinî içerikli çocuk kitaplarının biçim bakımından her kitabın kendi içinde farklı özellikler taşıdığı, içerik bakımından ise öğreticiliğin ön plana çıkarılarak edebi zevkin ikinci planda tutulduğu saptanmıştır.

Hatice Nur Cengiz'in *Dini İçerikli Çocuk Kitaplarında Yazarın Çocuğa Bakışının İncelenmesi: Peygamber Hikâyeleri Örneği*(Cengiz, 2022) başlıklı Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen yüksek lisans tezi incelenmiştir. Tezde, dini içerikli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluğunun eleştiri konusu olmasının sebebinin, dini içerikli çocuk kitapları yazarlarının çocuğa bakış açısından kaynaklandığı varsayımından hareketle, yazarların çocuklara bakış açılarının ne olduğu ve hangi dönem çocuk edebiyatına ait özellikler taşıdığı tezin temel problemidir.

Türkiye'de ve İngiltere'de yayınlanan bir adet peygamber hikayeleri serisiyle çocuk kitaplarının arasındaki farklılık ve benzerliklerin neler olduğunun ortaya konulması tezin amaçlarındandır. Araştırma, 5-7 yaş aralığına hitap eden ve Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Musa'nın hayatlarını konu alan 8 adet hikâye serisiyle sınırlandırılmıştır. Türkiye ve İngiltere karşılaştırmalı incelenen araştırma sonucunda yazarların çocuğa görelik ilkelerine dikkat etmeye çalıştıkları fakat dini içeriklerin didaktik bir üslupla açık iletiler şeklinde vermeye devam ettikleri tespit edilmiştir.

Samet Yağcı tarafından hazırlanan *Çocuklara Yönelik Peygamber Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme: Okul Öncesi İçin Peygamber Hikâyeleri Örneği* (Yağcı, 2022) isimli çalışma *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* tarafından yayınlanmıştır. Araştırmada DİB 4-6 yaş Kur'an kurslarında yardımcı materyal olarak kullanılan "Okul Öncesi İçin Peygamber Hikâyeleri" serisi seçilmiştir. İnceleme sonucunda serideki konuların işlenişinde kronolojik şekilde anlatılan geleneksel yaklaşımların devam ettirildiği tespit edilmiştir. Hikayelerdeki içerikler inanç, ibadet, ahlak başlıklarına ayrıldığında en çok inanç temalı olayların varlığı gözlemlenmiştir.

Sümeyra Karatoprak tarafından Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Okul Öncesi Dönem İnanç Temalı Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Karatoprak, 2021) başlıklı yüksek lisans tezi incelenmiştir. Okul öncesi dönem inanç esaslarını konu edinen resimli hikâye kitaplarında bulunması gereken özelliklerin neler olduğu araştırmanın problem cümlesidir. Tez, 84 kriterden oluşan "Okul Öncesi İnanç Temalı Hikâye Kitabı İnceleme Formu"nun araştırmacı tarafından geliştirilmesi yönüyle benzerlik teşkil etmekte, verilerin analizinde elde edilen bulguların yüzde ve frekans dağılımlarıyla ifade edilmesi yönüyle farklılaşmaktadır. 2000-2015 yılları arasında 3-6 yaş aralığındaki çocuklara yönelik basılmış 36 okul öncesi inanç temalı hikâye kitabının incelenmesi neticesinde biçim, içerik ve künye bilgileri yönüyle elde edilen veriler yüzde ve frekans dağılımları şeklinde sunulmuştur. Araştırma örneklemindeki kitapların belirli yıllarla sınırlı kalması yine bu tez ile farklılık göstermekte, okul öncesi dönem yaş grubunu kapsaması itibariyle benzerlik göstermektedir.

Osman Zahit Şener'in Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Dini Tarihi Kaynaklı Olağanüstü Anlatıların Dini Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi ve Hz. Ali Cenknameleri'nin İncelenmesi* (Şener, 2021) başlıklı doktora tezi incelenmiştir. Tezin konusunu çoğu zaman sözlü gelenekle oluşan ve olağanüstü unsurlar taşıyan anlatıların, dini çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi oluşturmakta, bu bağlamda Hz. Ali Cenknameleri'ndeki hikayeler incelenmektedir. Araştırma sonucunda Hz. Ali Cenknameleri'ndeki hikayelerin, pedagojik, edebi ve estetik yaklaşımlar açısından önemli imkanlara sahip olduğu görülmekle beraber cenknamelerdeki hikayelerin günümüz dini çocuk edebiyatına uyarlanması söz konusu olduğunda bazı noktalara müdahale edilmesi gerektiği tespitinde bulunulmuştur. Bu çalışma daha sonra "Hz. Ali Cenknameleri'nin Günümüz Dini Çocuk Edebiyatı Çerçevesinde Uyarlanması: Dini İçerik ve Değerler Eğitimi Açısından İmkân ve Sınırlılıklar" (Şener, 2021) ismiyle makale olarak da yayınlanmıştır.

Halenur Öztürk'ün *Necîb El-Kîlanî'nin Edebu'l-Etfal Fi Dav'i'l-İslâm Adlı Eserinde İslâmi Çocuk Edebiyatına Bakışı* (Öztürk, 2021) başlıklı yüksek lisans tezi Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde hazırlanmıştır. Necîb El-Kîlanî'nin eserini yazarın gözünden değerlendirerek, çocuk edebiyatına ve dini ögeleri nasıl işlediğine dair çıkarımların İslami perspektiften ele alındığı bir araştırmadır.

Ahmet İhsan Kaya ve Mehmet Emin Kalgı'nın *Ömer Seyfettin'in "İlk Namaz" Hikâyesinde Çocuk ve İnanç Tasavvuru* (Kaya - Kalgı, 2021) başlıklı makalesi *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*'nde yayınlanmıştır. Çalışmada Ömer Seyfettin'in hikayelerindeki inanç tasavvurunun çocuk eğitimi yönüyle incelenmesi amaçlanmıştır. 8 sayfadan oluşan *İlk Namaz* hikayesinde iletilerin nasihat verici, didaktik bir üslupla verilmemesi çocuk edebiyatı ilkeleri açısından uygun görülmüştür. Değerler ve dini yaşamın yer aldığı hikâyenin ders kitaplarında destekleyici materyal olarak kullanılması önerilmektedir.

Zeynep Amanet Araz tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: "Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi" İle "Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları" Örnekleri* (Amanet Araz, 2018) başlıklı yüksek lisans tezi incelenmiştir. Karşılaştırma yöntemi kullanılan araştırmada inanç esaslarını konu alan kitaplardan baskısının çok yapıldığı ve birçok okura ulaşmış olma ihtimali olan kitaplar tercih edilmiştir. Araştırmacı kitapları değerlendirirken Mehmet Taşdemir'in 2005 yılında, *Milli Eğitim Dergisi*'nde yayımlanan "Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi" (Taşdemir, 2005) adlı makalesinde kullanılan ölçekleri örnek almış, din eğitimi açısından incelenmesi kısmında ise ölçek maddeleri araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda yazar kitapların içeriğinin zengin olmasının yanında öğretim yöntem ve tekniklerinden faydalanıldığını fakat kitapların bazı bölümlerinde soyut konuların öğretiminde yeterli hassasiyetin gösterilmediğini, çocukların gelişim özelliklerinin göz ardı edildiğini ortaya koymuştur. İki kitapta da bilgi aktarımının fazla olması sonucunda eserlerin ders kitabı özelliği gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mikail Çolak'ın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'de hazırlanan *7-12 Yaş Dönemi Çocuklara Yönelik Hz. Peygamber'i Anlatan Kitapların Dinî Gelişim Teorileri Açısından İncelenmesi* (Çolak, 2018) başlıklı yüksek lisans tezi incelenmiştir. Tezin temel problemi, Hz. Peygamber'in hayatını konu alan çocuk kitaplarının, çocukların gelişim özellikleri çerçevesinde biçim ve içerik yönünden nasıl oluşturulduğudur. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı çalışmada, incelenen kitaplar içerik analizine tabi tutularak tespit edilen kavramlar üzerinden sınıf uygulaması yapılmıştır. Öğrencilerin görüşlerinin alındığı uygulama analize dahil edilmiştir. Söz konusu çalışma, 7-12 yaş aralığına hitap eden örneklemi ile bu tezden ayrışmaktadır. Çalışmanın sonucunda Hz. Peygamber'in hayatını anlatan kitaplarda dil ve anlatım özellikleri, kavram kullanımı, kronoloji gibi

sorunlar tespit edilerek bu sorunların giderilmesinin ve çocukların dini gelişim özelliklerinin dikkate alınmasının gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Muhammed Fatih Turanalp tarafından Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi* (Turanalp, 2017) başlıklı doktora tezi incelenmiştir. Dini içerikli çocuk kitaplarının çocuğa görelik, görsellik, işlevsellik, kaynaklara uygunluk, edebi ve eğitsel nitelikleri gibi yönleriyle değerlendirilmesi amaçlanan araştırmada, 2003-2015 yılları arasındaki 7-12 yaş aralığına yönelik 684 adet kitap taranarak ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılarak 18 kitap örneklem olarak belirlenmiştir. Durum çalışması modelinin kullanıldığı araştırmada içerik analizi ve odak grup görüşmesi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada görüşleri alınan eğitimcileri Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Meslek Dersleri, Sınıf, Edebiyat/Türkçe, Rehberlik ve Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri ile ilahiyatçı akademisyen, imam, vaiz ve Kur'an Kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Yapılan çeşitli analizler sonucunda araştırmacı ulaştığı sonuçlar ışığında detaylı önerilere yer vererek alana katkı sunmaktadır.

Aslıhan Atik'in *Ernest Harms ve Ronald Goldman'ın Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Dini İçerikli Çocuk Kitapları* (Atik, 2016) başlıklı doktora tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmıştır. Araştırmanın amacı Ernest Harms ve Ronald Goldman'ın dini gelişim kuramları bağlamında dini içerikli çocuk kitaplarının çocuğa göreliğini ve çocukların dini gelişimine uygunluğunu değerlendirmektir. Çalışmanın örneklemi 2010-2014 yıllarında satışı en çok yapılan 22 dini içerikli çocuk kitabıdır. Kitapların 10 tanesi okul öncesi, 12 tanesi ilkokul döneminden seçilerek kategorize edilmiştir. Bu iki kategorideki kitaplar konularına göre ayrılıp incelenmiştir. İncelenen kitapların bir kısmında yer alan kavramların ve konuyu işleyiş tarzının çocukların dini gelişim özelliklerine uygunluk göstermediği ve çocuklar tarafından anlaşılamayacak birçok kavramın bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Halise Kader Zengin tarafından hazırlanan *T.C. Diyanet İşleri Başkanlığının Çocuk Kitapları Yayınlarından "İnanıyorum Serisi" Üzerine Bir İnceleme* (Zengin, 2012) başlıklı makale 5-7 Ekim 2011 tarihlerinde III. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan "T.C. Diyanet İşleri Başkanlığının Çocuk Kitapları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı bildiriden geliştirilmiş olup *Dini Araştırmalar Dergisi*'nde yayınlanmıştır. Çalışmada dini içerikli çocuk kitaplarından İnanıyorum Serisi'nin çocuklara göreliği temel problem olarak sorulmakta, içerik analizi sonucunda eserlere dair bulgular sıralanmaktadır. Eserler biçim ve içerik özellikleri dışarıda tutularak dini gelişime uygunluk açısından incelenmiştir. Hikayelerde çocukların gelişimine aykırı olan içeriklerin mevcut olduğu, bazı konularda çocukların dini gelişiminin dikkate alınmadığı, öğreticilik kaygısının ön plana çıkarıldığı gibi başlıklar ulaşılan sonuçlardandır.

Hatice Kübra Tursun'un *Hz. Peygamber'in Hayatını Konu Alan Çocuk Kitaplarındaki Tarihî Bilgilerin Değerlendirilmesi* (Tursun, 2011) başlıklı yüksek lisans tezi Ankara Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır. İslam tarihi bilim dalında yapılan tezde eserler, tarihi bilgiler yönüyle değerlendirilirken dini prensiplere uygun bir peygamber tasavvuru oluşturma yönüyle de incelendiğinden dolayı literatüre dahil edilmiştir. Çalışma 5-12 yaş grubuna yönelik siyer konulu 28 çocuk kitabıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmada kitapların genelinin çocukların algı düzeyine hitap ettiği, eserlerin çoğunun birbirini tekrarlar nitelikte olduğu, Hz. Muhammed'in çocukların kişiliğinin olumlu yönde gelişimine katkı sağlayacak söz ve davranışlarına fazla yer verilmediği tespit edilen sonuçlardan bazılarıdır.

Hatice Demirbağ'ın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Çocuklara Yönelik Dini Kitaplarda Oluşturulması Amaçlanan Peygamber Tasavvuru* (Demirbağ, 2008) başlıklı yüksek lisans tezi incelenmiştir. Çocuklarda nasıl bir peygamber tasavvurunun oluşturulmasının amaçlandığı, araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu amaçla araştırmanın kavramsal çerçevesi çizilirken İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında Hz. Muhammed ile ilgili hangi üniteler olduğu ve bu ünitelerde hangi konulara yer verildiği belirtilmiştir. İncelenen kitaplarda Hz. Peygamber'in hangi kitapta, ne şekilde yer verildiğine değinilmiştir. Çeşitli yayınevlerinde yayınlanan elli adet kitap örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmanın sonucunda kitapların genel olarak Milli Eğitim müfredatıyla uyumlu olduğu, çelişkili yönlerin olmadığı ve destekler nitelikte olduğu gözlemlenirken kitapların biçim ve içeriğe dair eksiklikleri tespit edilerek ifade edilmiştir.

Bilge Nacar'ın Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Çocuk Hikayelerinde Din Eğitimi (Kemalettin Tuğcu ve M. Yaşar Kandemir Örnekleri)* (Nacar, 2008) başlıklı yüksek lisans tezi incelenmiştir. Tezin konusu, çocuk hikayelerindeki dini ve ahlaki motiflerin incelenerek din eğitimine uygunluğunun tartışılmasıdır. Bu amaçla çalışmanın isminde yer alan iki yazarın toplamda 40 adet kitabı incelenmiştir. Kemalettin Tuğcu'ya ait 25, M. Yaşar Kandemir'e ait 6-9 yaş ve 9-14 yaş aralıklarına göre ayrılan 15 çocuk kitabı din eğitimi perspektifinden değerlendirilmiştir. Bu araştırmadan farklı olarak dış yapı/biçim ve iç yapı/içerik özellikleri üzerinde fazla durulmamıştır. Araştırmacı değerlendirmeler sonucunda her iki yazarın farklı boyutlarda din eğitimine katkı sunduğunu belirtmiştir.

Gülsüm Pehlivan *Çocuk Kitaplarında Dini Motifler ve Din Eğitimi* (Pehlivan, 2003) başlığıyla Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi incelenmiştir. Çalışmada 1908-1928 yılları esas alınarak dönemin özellikleri çerçevesinde kitaplardaki din ve ahlak anlayışı tespit edilmeye çalışılmıştır. Örneklemi otuz bir kitaptan oluşan araştırmada kitaplar öncelikle biçim özellikleri yönüyle ayrıntılı bir şekilde tanıtılmış daha sonra hikayeler dönemin siyasi yapısının da etkisinin olup olmadığı dikkate alınarak dini ve ahlaki motiflere dair kavramlar tespit edilmiştir. Sonuç kısmında o dönemin süreli yayınlarında milliyetçi düşüncenin ön plana çıkarıldığı görülmekle birlikte hikâye ve masallarda siyasi yapıya yer verilmediği, çocukları eğlendirme ve ahlaki değerleri kazandırma amacının baskın olduğu tespitlerine yer verilmiştir.

Binnaz Sarı'nın *Halide Edip Adıvar'ın Talim ve Terbiye Kitabında ve Çocukluk Dönemini Anlatan Kitaplarında Din Motifleri ve Din Eğitimi (Mor Salkımlı Ev)* (Sarı, 2000) başlıklı Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan yüksek lisans tezi incelenmiştir. Çalışmada Halide Edip Adıvar'ın *Talim ve Terbiye* isimli eseri incelenerek eğitime dair önemli tespitler sunulmuştur. Çalışmanın diğer bölümünde Halide Edip Adıvar'ın çocukluk anılarından bahsettiği *Mor Salkımlı Ev* kitabındaki dini motifler incelenerek o dönemin din eğitimine dair tespitler ortaya konmuştur.

Remziye Ege'nin *Okul öncesi Çocukları İçin Hazırlanan Kitaplarda Dini ve Ahlaki Motiflerin İşlenişiyle İlgili Bir İnceleme* (Ege, 1997) isimli incelenen yüksek lisans tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır. Okul öncesi çocuklar için hazırlanan kitaplarda dini ve ahlaki motiflere yer verilirken çocukların gelişim düzeylerinin dikkate alınıp alınmadığı araştırmanın problem sorusudur. Araştırmanın örneklemini oluşturan dini muhtevalı hikâye, masal, öykü ve boyama kitaplarından toplam 16 kitap değerlendirilmiştir.

Mehmet Çoban'ın *Dini Konulu Çocuk Kitaplarının Yapısal ve Eğitsel Nitelikleri Açısından Değerlendirilmesi* (Çoban, 1996) isimli Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan yüksek lisans tezi incelenmiştir. Tezin temel amacı MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından tavsiye edilen 1988-1994 yılları arasında yayınlanan 7 adet dini konulu çocuk hikâye kitaplarının biçim, içerik ve eğitsel niteliklerini değerlendirmektir. Kitapların, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarının gerçekleştirilmesinde ne derece katkı sağladıklarını değerlendirip ortaya konmak araştırmacı tarafından amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda değerlendirilen kitapların Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarının gerçekleştirilmesine ve çocukların gelişimine olumlu katkı sağlamadığı kanısına varılmıştır.

Atiye Gözen'in *Çocuk Hikayelerinde Dini Motiflerin Eğitim Açısından İncelenmesi* (Gözen, 1995) başlıklı yüksek lisans tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır. Alandaki ilk çalışmalardan olan tezde Ömer Seyfettin'in "*Seçme Hikayeler I, II"* serisi esas alınmıştır. Serinin iki cildini ayrı konu başlıklarıyla ele alan araştırmacı ilk bölümde dini, ikinci bölümde milli motiflere yer vermiştir. Namaz, abdest, dua, ezan gibi başlıklar oluşturulup kitaptan konuya uygun alıntılar yapılmıştır. Sonuç olarak Ömer Seyfettin'in hikayelerinde genel itibariyle imanın özüne uygun yaşayışlara, ahlaki ve dini hasletlerle donanmış faziletli kahramanlık konularına sade ve akıcı bir üslupla değinildiği, böylece söz konusu eserlerin yararlanılabilecek özellikler taşıdığına işaret edilmiştir.

Yapılan tüm bu çalışmalara bakıldığında farklı dini konularda çocuk kitaplarının incelendiği görülmektedir. Ancak kutsal bir mekân olan Kudüs'ün müstakil olarak değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Okul öncesi dönem Kudüs konulu çocuk kitapları ile ilgili olarak dinî içerik ve gelişimsel boyutlar yanında biçim, resimleme, dil ve anlatım özellikleri açısından değerlendiren bütüncül bir çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yapılan bu tez çalışmasında Kudüs'ü konu edinen okul öncesi çocuk kitaplarının mevcut durumlarını tespit ederek, dini içerikli çocuk kitaplarının nitelik

açısından işlevini ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu yönüyle mevcut çalışmalardan ayrılmakta ve Kudüs konusunda farkındalık oluşturmak adına literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, belirlenen Kudüs konulu 37 kitap arasından yalnızca 10 kitabın örneklem olarak seçilmesiyle sınırlıdır.

Araştırma, Türkçe olarak yayımlanan ve Türkçe çevirisi yapılan Kudüs konulu kitaplarla sınırlı kalmıştır.

Ayrıca, sadece hikâye kitaplarının incelenmiş olması, boyama, şiir ve etkinlik kitaplarının dahil edilmemesi de çalışmanın bir başka sınırlılığıdır.

Araştırma, yalnızca okul öncesi dönem çocuklarına yönelik kitapları kapsamaktadır. Diğer yaş gruplarına hitap eden Kudüs konulu çocuk kitapları inceleme dışında bırakılmıştır.

Kudüs konulu çocuk kitaplarına dair yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması, mevcut alanyazın incelemesinin kapsamını genişletmiştir. Çocuk kitaplarındaki dini içeriklerin ve dini motiflerin incelendiği lisansüstü çalışmalar da dahil edilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi yöntemi kullanılarak, kitapların biçimsel ve içeriksel özellikleri betimsel analiz ile değerlendirilmiştir.

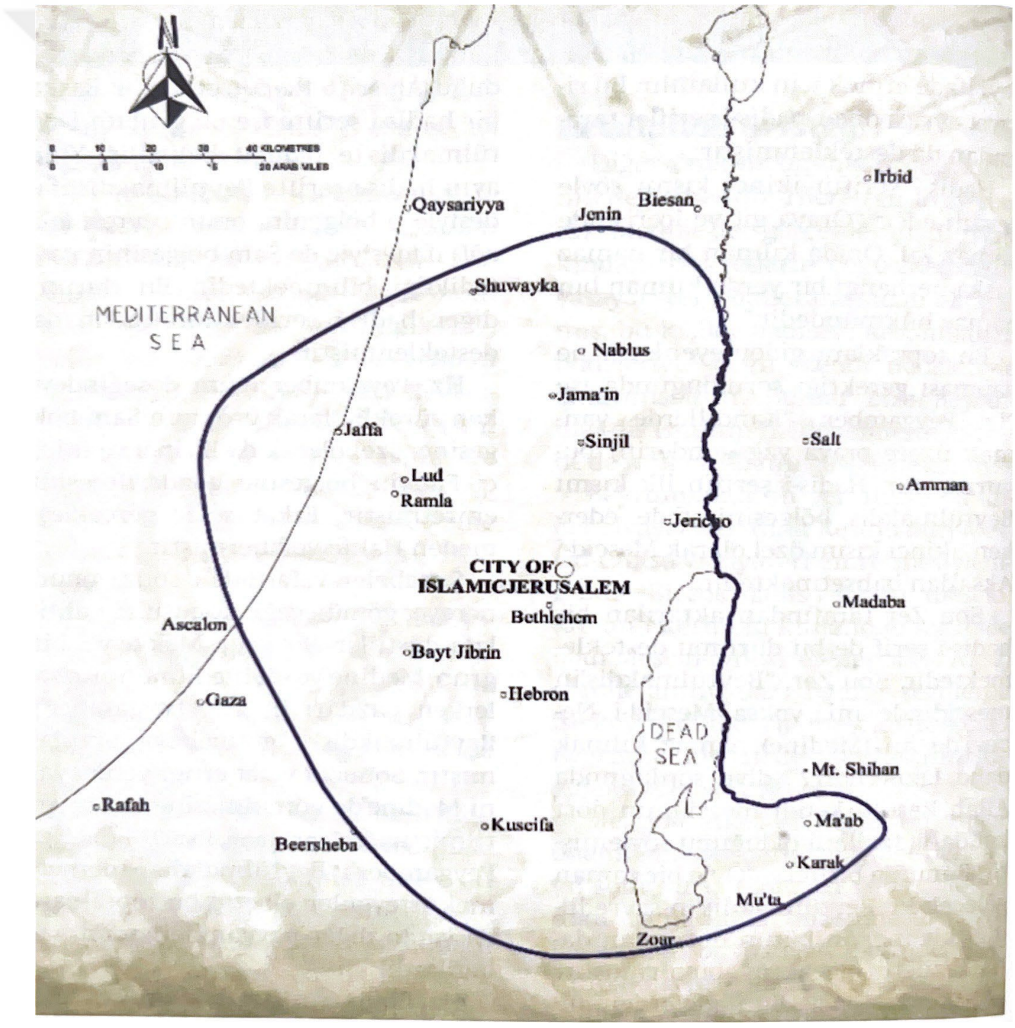
Betimsel analiz deseni, araştırmanın temel deseni olarak belirlenmiştir. Bu desende, araştırma sorularına uygun şekilde veriler toplanmış, analiz edilmiş ve sonuçlar ortaya konulmuştur.

Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen "resimli çocuk kitapları değerlendirme formu" kullanılmıştır. Kitaplar, bu formdaki 32 madde üzerinden incelenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın temel kavramları ve teorik temelleri ele alınmıştır. Kudüs hakkında dini, tarihi bilgilendirmeler yapılmış, İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim'den ve Hz. Peygamberin (s.a.v) hadislerinden alıntılar yapılmıştır. Araştırmada, Kudüs konulu çocuk kitaplarının incelenmesi amacıyla bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu bölümde, seçilen kitapların din eğitimi ve çocuk edebiyatı bağlamında değerlendirilebilmesi için nitelikli çocuk yazını ilkelerine yer verilmiştir. Bu üç ana unsur (Kudüs'ün dini önemi, nitelikli çocuk kitapları ve din eğitimi) araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır ve kitapların bu açılardan değerlendirilmesi sağlanmaktadır.

2.1.KUDÜS

Şekil 1 Beytülmakdis'in Sınırları.

Kudüs şehri, Lut Gölü'nün batısında bulunan Yahudiye platosu üzerinde kurulmuştur. Şehrin sınırlarına dair ilk bilgiler 335 (946-47) yılı civarında Kudüs'te doğan ilk İslam coğrafyacılarından olan

Muhammed b. Ahmed Makdisî (Tolmacheva, 2003, 27/431) tarafından detaylandırılmıştır. İlk bilgiler ile çeşitli rivayetler bir araya getirilerek yukarıdaki harita ortaya çıkarılmıştır. Beytülmakdis bölgesi, surlarla çevrili şehrin etrafından farklı yönlere doğru 85,04 km uzaklığa kadar uzanmaktadır. Batıdan Remle'yi ve deniz kıyısından Akdeniz'in içine doğru 25,51 km kadar olan bölgeyi kapsamaktadır. Kuzeye doğru Nablus'u da dahil ederek Cenin'le, doğuda ise Ürdün Nehri'yle kesişmektedir. Kuzeydoğu sahil şeridinde bulunan Ölü Deniz'le beraber doğuda Moab şehrine kadar uzanmaktadır. Güneyden batıya doğru gidildiğinde Zoar ve Kuseyfe'yi içine alarak, Askalan ile kesişmektedir. Bu sınırlar mukaddes bölgenin sabit sınırları olduğundan zamanla değişiklik göstermemektedir (El-Awaisi, 2017, 16-17). Bu sınırlar içerisinde bulunan Kudüs coğrafi konum itibariyle *"Greenwich Meridyeni'nden doğuda 35. boylam derecesi 13. dakika, Ekvator'dan kuzeyde 31. enlem çizgisi derecesi 47. dakika noktasında yer almaktadır."*(Arslantaş - Hasanoğlu, 2023, 29).

Şehrin adı, yeryüzünün kadim şehirlerinden olması ve üç dinde de önemli bir yere sahip olması hasebiyle, tarihi boyunca kaynaklarda farklı şekillerde geçmektedir. Adının geçtiği bilinen en eski belge ise milattan önce 19. ve 18. yüzyıllara ait Mısır metinleridir. Milattan önce 14. yüzyıla ait Tell Amarna mektupları, şehrin adını "Urusalim", "Urusilimmu" veya "Ursalimmu" olarak kaydetmektedir. İbranicede ise şehir "Yruşim" şeklinde yazılıp "Yeruşalayim" olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca "Hierosolyma" ismi Grekçe şehrin kutsallığını aksettirmektedir. Latinceye "Jerusalem" olarak geçerek Batı dillerindeki adını oluşturmaktadır (Harman, 2002, 26/323).

Yahudi dini kaynaklarında Kudüs'ün yetmiş isminden bahsedilmektedir. Bu isimlerden bazıları adalet yurdu, inananlar şehri, doğruluk şehri, barış şehri ve mukaddes şehirdir. Kudüs ismi Tevrat'ta geçmemekle birlikte sadece bir kez Salem adıyla zikredilmektedir. Şehrin krallık ve ibadet merkezi oluşu Hz. Davud'la başlamakta, Hz. Süleyman zamanında mabedin inşası ise Kudüs'e ayrı bir kutsallık sağlamaktadır. Yahudilikte Tanrı tarafından seçilen bir yer kabul edildiği için, Kudüs kurbanların sunulduğu ve hac ibadetinin merkezidir. Milattan sonra 70 yılındaki yıkımın ardından Yahudilerin hayatında Kudüs'ün rolü azalmaya başlamıştır. Ancak manevi heybetinin sembolü ve şeriatın somut şekli olarak varlığını sürdürmüştür (Harman, 2002, 26/324-326).

Hristiyan inancına göre Kudüs'ün, Hz. İsa'nın hayatında önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Markos İncil'ine göre, Hz. İsa Galile bölgesindeki tebliğ faaliyetlerinde halkın olumsuz tepkisi üzerine Kudüs'e yönelmiştir. Şehre girişi sırasında mabedi temizlemiş ve bu durumda Yahudi otoritelerinin sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Hz. İsa, bunun üzerine Yahudi otoritelerine şehrin cezalandırılacağını ve mabedin kirletileceğini bildirmiştir. Yuhanna İncili'nde Hz. İsa'nın Kudüs'e defalarca gittiği bilgisine yer verilmiştir. Metinler, Hz. İsa'nın dünyevi yaşamının Kudüs'te sona erdiğini ve havarilerin orada "kutsal ruh"u aldıklarını aktarmaktadır (Harman, 2002, 26/326).

Müslümanlar da Kudüs şehrine çeşitli isimler vermişlerdir. Bunların başında "bereket, mübarek olmak" anlamlarına gelen Kuds adı yer almaktadır (Harman, 2002, 26/324). Ayrıca "kutsal ev" anlamına gelen Beytulmakdis, Beytulmukaddes şeklinde de isimlendirilmiştir (Özkan vd., 2009, 81).

Hz. Peygamberin birçok hadisinde ise Mescid-i Aksa'ya yaptığı gece yolculuğuna genişçe yer verilmiştir (Erul, 2021, 42). Ayrıca İsra ve Mi'rac mucizelerinde Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'ya gitmiş olması Müslümanlar için bu şehrin önemini arttırmıştır. Bunların dışında Kudüs, Hz. İbrahim'den itibaren pek çok peygamberin yaşadığı, mukaddes olarak da tanımlanan bir bölgede bulunması, Hz. Süleyman'ın inşa ettiği Beytülmakdis'i barındırması, İsrailoğulları'nın ve onlara gönderilen peygamberlerin mücadelelerine mekân olması açısından semavi dinler geleneğinde önemli bir yere sahip olmuştur (Harman, 2002, 26/327).

Hz. Peygamberin vefatından kısa bir süre önce oluşturduğu Üsame b. Zeyd komutasındaki ordunun Filistin'e seferi, Kudüs ve Filistin'in fethi için bir başlangıç olarak kabul edilmekte fakat Hz. Peygamberin hastalığı sebebiyle yola çıkılamayan sefer, Hz. Ebubekir'in halifeliği zamanında ilk iş olarak gerçekleştirilmiştir (Arslantaş - Hasanoğlu, 2023, 197).

Hz. Ebubekir, 634 yılında Suriye (Şam) ve Filistin topraklarının fethi için üç ayrı ordudan oluşan İslam ordusundan üçüncüsünü Filistin'e Amr b. Âs komutasında göndermiştir. Bizans'ın Theodoros komutasındaki orduyu Filistin'e sevk etmesiyle Irak cephesinden Halid b. Velid'in getirdiği ordu ile Ecnadeyn savaşında Müslümanlar büyük bir zafer kazanmıştır. Filistin'in kapıları ilk kez Müslümanlara bu savaşla açılsa da Kudüs'e henüz ulaşılamamış, Hz. Ebubekir'in kısa süre sonra vefatıyla Kudüs'ün fethi Hz. Ömer Dönemi'ne kalmıştır (Arslantaş - Hasanoğlu, 2023, 199).

Hz. Ömer zamanında Kudüs'ü kuşatan İslam ordusunun başında Ebu Ubeyde b. Cerrah bulunmaktaydı. Haftalar süren kuşatma sonucunda Kudüslü yöneticiler Ebu Ubeyde'den görüşme talep etmişlerdir. Kudüs, tarihinde ilk kez sulh içerisinde Müslümanların hakimiyetine geçmiştir. Hz. Ömer ve ordusunun Kudüs'e girmesiyle asırlardır devam eden Bizans hakimiyeti de sona ermiştir. Kudüs halkının aman dilemesi üzerine Hz. Ömer şehir halkına tarihte "Ömer Amannamesi" olarak meşhur olan eman vermiştir. İslam hakimiyeti ile halka inanç ve ibadet özgürlüğü tanınan şehirde can ve mal güvenliği de sağlanmıştır. Hz. Ömer'den sonra Hz. Osman ve Hz. Ali'nin halifelikleri döneminde de bu sulh ve sükûnet hali devam etmiştir (Arslantaş - Hasanoğlu, 2023, 200-208).

Emevîler Dönemi'nde Abdülmelik b. Mervan tarafından 690 yılında Kudüs'te en önemli imar faaliyetleri olan Kubbetu's-Sahra'nın ve etrafındaki farklı yapıların inşası gerçekleşmiştir. Abbasiler döneminde yaşanan çeşitli depremler neticesinde Mescid-i Aksa'daki yapılar zarar görmüş, tamiri için Kubbetü's-Sahra'nın altın ve gümüş süslemeleri kullanılmıştır (Mert, 2017, 261). Kudüs, 878'de Tolunoğulları'nın eline geçmiş, 934 yılında yönetim İhşidilere geçmiş, 969-1071 yılları arasında da Fatımi idaresinde kalmıştır. Fatımilerin ardından yönetimi devralan Selçuklular, çeyrek asır boyunca şehirde ilmi gelişmeler de gerçekleştirmiştir (Erul, 2021, 138).

Haçlıların 1099 yılında Kudüs'ü işgal etmesiyle başlayan vahşet, 1187 senesinde Sultan Selahaddin'in şehri tekrar almasıyla son bulmuştur. Eyyubilerden sonra Memlükler de Kudüs'e önem vermiş, tahrip edilen şehrin yeniden imarı için çalışmışlardır (Erul, 2021, 139).

Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonrası Mercidabık'ta Memlüklerden Kudüs'ü alması sonucunda yönetim 1516 yılında Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Bu tarihten itibaren Osmanlı idaresi 1831-1840 yılları arası Kavalalı Mehmed Ali Paşa dönemi hariç 1917'ye kadar dört asır boyunca devam etmiştir (Erul, 2021, 140).

Birinci Dünya Savaşı yenilgisi neticesinde 1917 tarihinde Kudüs'teki Osmanlı yönetimi son bulmuştur. Bölgede kısa bir süre İngiliz manda yönetimi bulunmuş, İngiltere'nin 1947 yılında Birleşmiş Milletlere sunduğu öneride Filistin'i paylaştırma planı sonrasında 1948'de İsrail devlet olarak kuruluşunu ilan etmiştir (Erul, 2021, 141-142).

Kudüs isminin ayet ve hadislerde geçip geçmediğine bakıldığında Kur'an'da Kudüs isminin doğrudan geçmediği görülmektedir. Bununla beraber Kudüs isminin doğrudan geçmemekle birlikte müfessirler, Kur'an'daki Mescid-i Aksa'nın etrafının mübarek kılınması (İsra 17/ 1), iyi, güzel bir yer (Yunus 10/93) ve mukaddes toprak (Maide 5/21) nitelemeleri ile ya Kudüs'teki Beytü'l-Makdis'in ya da genellikle Filistin topraklarının kastedildiğini belirtmişlerdir (Harman, 2002, 26/324).

Kur'an-ı Kerim'de Kudüs ile ilgili olan ayetler incelendiğinde bazı ayetlerin kesin olarak Kudüs'ten bahsederken bazı ayetlerin ise Kudüs'e işaret etmekte; bir kısım ayetlerin ise müfessirlerin farklı yorumları üzerinden Kudüs'ten söz edildiği anlaşılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir'inde Kudüs ile ilgili ayetlerin bir kısmı şu şekilde ifade edilmektedir:

"Onu da Lût'u da kurtarıp herkes için bereketli kıldığımız yere ulaştırdık." (Enbiya, 21/71) Tefsirlerde, bereketli kılınan yerin Filistin olduğu kanaati ağır basmaktadır. Bu konuda farklı bilgiler bulunmakla birlikte, genellikle Filistin'in kastedildiği belirtilmektedir. *"Süleyman'ın emrine de onun isteğine göre, içinde bereketler yarattığımız yere doğru esmek üzere güçlü rüzgârı verdik. Biz her şeyi biliriz." (Enbiya, 21/81)* Ayette bereketli kılındığı olarak bildirilen yer Filistin'dir. *"Ey kavmim! Allah'ın sizin için (vatan olarak) yazdığı kutsal topraklara girin, sakın geri dönmeyin, sonra kaybedenler siz olursunuz." (Maide, 5/21), "Allah buyurdu ki: "Öyleyse onlar yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşmak üzere oradan (kutsal topraklar) kırk yıl mahrum bırakılmışlardır. Artık sen yoldan çıkmış toplum için üzülme!" (Maide, 5/26)* Ayetlerde ifade edilen kutsal topraklardan maksat, Filistin topraklarıdır. *"Hor görülüp ezilmekte olan o kavmi de (İsrailoğulları) içini bereketlerle doldurduğumuz ülkenin doğu taraflarına ve batı taraflarına mirasçı kıldık. Sabırlarına karşılık rabbinin İsrailoğulları'na verdiği güzel söz yerine geldi. Firavun ve kavminin yapıp yükselttikleri binaları yerle bir ettik." (A'râf, 7/137) "Andolsun biz İsrailoğulları'nı seçkin bir yere yerleştirdik ve onları güzel nimetlerle rızıklandırdık. Kendilerine ilim gelinceye kadar da ayrılığa düşmediler. Ayrılığa düştükleri konularda rabbin kıyamet günü aralarında hükmünü elbette verecektir." (Yunus, 10/93).* Bereketli ve

verimli ülkenin, seçkin ve emin bir yerin neresi olduğu hakkında müfessirlerin farklı görüşleri bulunmakla beraber aynı nitelemeye sahip başka ayetlerde Mescid-i Aksa'dan bahsedildiği için buradaki tanımdan Filistin olduğu kanısına varılmaktadır. *"Demiştik ki: "Şu şehre girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yiyip için, kapıdan eğilerek girin ve af dileyin ki hatalarınızı bağışlayalım. Biz iyi davrananlara fazlasıyla vereceğiz." (Bakara, 2/58; A'râf, 7/161).* Şehirden maksat Kudüs'tür. *"Bereketli kıldığımız beldeler ile onlar arasında birbirini gören birçok yerleşim yeri oluşturduk ve bunlar arasında seyahati uygun konaklara ayırdık. "Oralarda geceleri, gündüzleri güven içinde seyahat edin" dedik." (Sebe', 34/18)* Ayetin yorumlarında, "bereketli kıldığımız" ifadesi müfessirlerin çoğunluğuna göre Şam bölgesi olarak anlaşılmıştır fakat bazıları özellikle Kudüs'ü de işaret etmişlerdir. *"Bir gece, kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir." (İsrâ, 17/1)* Ayette doğrudan Mescid-i Aksa ve çevresinden söz edilerek miraç olayına işaret edilmektedir (Karaman vd., 2020). Kuran-ı Kerim'de Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya'nın yaşadığı, Hz. Meryem'in çocukluğunun geçtiği, Hz. İsa'nın büyüdüğü, insanları davet ettiği, havarileriyle konuşma yaptığı, hayatının son zamanlarını yaşadığı ve genişçe anlatıldığı birçok ayette geçen mekân Kudüs'tür. Özellikle Âl-i İmrân ve Meryem surelerinde Kudüs'e işaret eden çok sayıda ayet bulunmaktadır (Erul, 2021, 38) .*"Yemin olsun incire ve zeytine; Sînâ dağına ve şu güvenli beldeye!" (Tîn, 95/1-4)* Bir görüşe göre nakli dayanağı olmamakla birlikte "zeytun" ile kastedilen de Kudüs'teki Zeytâ Dağıdır (el-Yemeni, 2017, 134).

Hadislerde ise Mescid-i Aksa'nın, Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevi ile beraber ziyaret amacıyla seyahat edilebilecek üç mescitten biri ve yeryüzünde Mescid-i Haram'dan sonra inşa edilen ikinci mescit olduğu belirtilmiştir (Müslim, "Hac", 511; Tirmizî, "Salât", 126; Nesâi, "Mesâcid", 10). Hicretten önce iki veya üç yıl süreyle Hz. Peygamber'in Kâbe'yi de önüne almak suretiyle Kudüs'e yönelerek namaz kıldığı ve farklı rivayetler bulunmakla birlikte Medine döneminde on altı veya on yedi ay bu uygulamanın devam ettiği daha sonra kıblenin Kâbe'ye çevrildiği kabul edilmektedir (Buhâri, "Salat", 31, "Tefsir", 18; Müslim. "Mesacid", 11-12).

Bir başka hadis-i şerif ise şu şekildedir: Hz. Peygamberin hanımı Hz. Meymune'nin Beytu'l-Makdis hakkında bilgi istemesi üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Orası mahşer ve yeniden diriliş yeridir. Oraya gidin ve içinde namaz kılın. Çünkü orada kılınan bir namaz başka yerdeki bin namaza bedeldir." Hz. Meymune: "Peki oraya girmeye gücümüz yetmezse ne yapalım ya Resûlallah" dediğinde Hz. Peygamber şu cevabı verir: "Kandillerini yakmak için zeytinyağı, yakıt hediye gönderin. Kim bunu yaparsa oraya gitmiş ve namaz kılmış gibi olur.''* (İbn Mâce, "İkâmetü's-Salât", 196; Ebû Dâvûd, "Salât", 14)

İslam alimleri, Kur'an-ı Kerim'de el-Mescidü'l- Aksa olarak adlandırılan ve çevresinin mübarek kılındığı belirtilen yerin (İsra 17/1) Beytülmakdis olduğu konusunda fikir birliği içindedirler. Aksa kelimesi Arapça "uzak" anlamına gelmekte olup Mekke'ye uzaklığından dolayı bu isimle anılmıştır. Bir

hadise göre ise burası Mescid-i Haram'dan sonra insanların Allah'a ibadet etmeleri amacıyla yapılan en eski ikinci mâbeddir (Buharî, "Enbiya"', 10, 40; Müslim, "Mesacid", 1, 2). Günümüzde Kâbe'ye çevresiyle birlikte Mescid-i Haram denildiği gibi Mescid-i Aksa'ya da çevresiyle birlikte Harem-i şerif denilmekte ve bu ifadeyle eski Kudüs'teki içinde Kubbetü's-Sahra da bulunan surlarla çevrili kutsal bir mekânı ifade etmektedir (Bozkurt, 2004, 29/268).

Kubbetü's-Sahra, Kudüs'teki kutsal kaya üzerinde bulunan ve Emevî Halifesi Abdülmelik bin Mervan tarafından yaptırılan ortası kubbeli sekizgen yapı, İslam mimarisinin bilinen ilk kubbeli eserlerindendir. Kudüs'ün fethinden sonra Hz. Ömer tarafından yapılan mescidin yerine inşa edildiği için, daha çok Batılılar tarafından Ömer Cami olarak da tanınmaktadır. Sahre en geniş yeri 17,70 m en dar yeri 13,50 m olan ve altında yaklaşık 150 m yüksekliğinde, yontularak düzeltilip genişletilmiş, 4,50 x 4,50 m boyutlarında bir oyuk bulunan gayri muntazam yarım daire şeklinde bir kaya uzantısıdır. Kubbetü's-Sahra'nın inşasına Abdülmelik b. Mervan'ın görevlendirdiği Reca b. Hayve ile Yezid b. Sellam tarafından başlanmış inşaat 691'de tamamlanmıştır.

Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an'da doğrudan Kubbetü's-Sahra'dan bahsedilmemektedir. Ancak Yahudi geleneğine göre sahrenin Süleyman Mabedi'nin Kudsü'l-akdes bölümünün temelini teşkil ettiği ve dünyanın ortasında bulunduğu; Nuh'un gemisinin tufandan sonra onun üstüne oturduğu; üzerinde Hz. İbrahim'in kurban kestiği; Hz. Davud'un tövbe ettiği gibi değişik inanışlar bulunmaktadır. Kur'an'ın bazı ayetlerinin yorumlarına göre Mescid-i Aksa'nın ve Beytülmakdis'in Kubbetü's-Sahra ile ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Bir görüşe göre ise Hz. Peygamber'e gösterilen alametlerden birinin boşlukta duran sahre olduğuna inanılır ki bu onun çıkacağı miraç yolculuğunda boşlukta durmaktan korkuya kapılmasını engellemiştir. Hadis alimleri sahre ile ilgili rivayetlerin çoğunlukla mevzu veya münker olduğunu belirtmektedirler (Bozkurt, 2002, 26/304-306).

2.2.ÇOCUK EDEBİYATI

2.2.1. Çocuk Kitapları ve Din Eğitimi

Çocuklara din eğitimi vermek, onların ruhsal gelişimlerine katkı sağlamak ve değerlerini şekillendirmek adına oldukça önemlidir. Bu noktada çocuk kitapları, din eğitiminin temel bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk kitapları, dini değerleri anlatarak, çocuklara bu değerleri benimsemeleri konusunda yol gösterici olabilmektedir.

Din eğitimi alanında kaleme alınmış çocuk kitapları, çeşitli dini hikayeleri anlatarak çocukların dini bilgi ve anlayışlarını geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu kitaplar aracılığıyla peygamberlerin hayat hikayeleri, Allah'ın sevgisi ve merhameti gibi kavramlar üzerinde durularak çocukların bu konularda daha sağlıklı bir bakış açısına sahip olmalarına katkı sağlanabilmektedir.

Ayrıca din eğitimi içeriğiyle yazılmış olan çocuk kitapları, ahlaki değerleri vurgulayarak çocukların karakter gelişimine de destek olmaktadır. Bu sayede kitaplardan edindikleri bilgilerle doğru ile yanlışı ayırabilen ve empati yapabilen bireyler yetişmesi hedeflenmektedir.

Çocuk kitapları aracılığıyla verilen din eğitiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ise öncelikle nitelikli içeriğe sahip olan eserlerin tercih edilmesi gerekmektedir. Doğru mesajlar veren, çocuklara korku unsuru yerine sevgi ve anlayışı aşılayan kitaplar seçilmeli ve bu sayede çocukların din eğitiminden olumlu bir şekilde etkilenmeleri sağlanmalıdır.

Ayrıca, ebeveynlerin ve öğretmenlerin de çocuk kitaplarıyla desteklenmiş din eğitimine aktif bir şekilde katılım göstermeleri önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarına düzenli olarak dinî hikayeler okumaları, onların dini değerleri anlamalarına ve benimsemelerine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda okul ortamlarında da çocuk kitaplarının dini konulara yönelik kullanılması, çocukların dini bilgi ve anlayışlarını derinleştirmeleri açısından faydalı olacaktır. Çocuklara sağlam temellere dayanan bir din eğitimi vermek adına nitelikli içeriğe sahip olan çocuk kitaplarından yararlanılmalıdır. Bu sayede gelecekteki nesillerde güçlü ahlaki değerlere sahip, empati yapabilen bireyler yetişmesine katkı sağlanabilir.

2.2.2. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar

Birinci Türk Neşriyat Kongresi, Türk yayıncılar ile eğitimciler arasında iş birliğini sağlayan Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yayıncılık faaliyetlerine özel önem gösterilen ilk çalışmadır. Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1-5 Mayıs 1939'da Ankara'da toplanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği kongrenin amacı Maarif Bakanı Hasan Âli Yücel tarafından, *"Memleketin her yerinde basın ve yayın işlerinin resmi, hususi bütün alakalılarca fikir ve emek katılarak ciddi surette gözden geçirilmesi ve ana prensiplerle devletçe, fertçe takip edilecek usullerin tespit olunması için"* olarak ifade edilmiştir.

Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Komisyonu, okul öncesi, okul zamanı ve okul sonrası olarak çocuk edebiyatını üç kısma ayırmıştır (Kuşçi, 2021, 308-310).

Maarif Vekilliği tarafından gerçekleştirilen Birinci Türk Neşriyat Kongresinin toplanma amacı, ülkenin gelecekteki yayın faaliyetlerini sistemli ve düzenli bir programa bağlamak ve eldeki imkanlardan en verimli sonuçlar sağlama yollarını aramaktır (Kuşçi, 2021, 298). Bu nedenle, çocuk kitaplarında bulunması gereken kriterler zaman içerisinde değişiklik göstermekle birlikte, Cumhuriyet tarihinde ilk kez resmi olarak raporlanan bu kriterler, bir temel teşkil etmesi açısından önemli bir değer taşımaktadır.

Başkanlığını Hasan Âli Yücel'in yaptığı Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Raporunda okul öncesi devre edebiyatına dair hazırlanacak resimli kitapların vasıfları şu şekilde açıklanmıştır:

"Şekil itibariyle; kalın keten kaplı, renklerin parlak olması, sayfaların sağlam olması, tertibin basit yapılması gerekmektedir. Muhteva itibariyle; çocuğun hayal gücünü ve zevkini beslemeye hizmet etmelidir. Resimli kitaplarda cümlelerin, resimlerle ve çocuğun yaşı ile anlayışına uygun olmalı ve tertibi sade yapılmalıdır. Çocukta tabiat sevgisini, şefkat, iyilik, sevgi, güzellik gibi duyguları beslemelidir." (*I. Türk Neşriyat Kongresi: 1-5 Mayıs 1939: Raporlar, Teklifler, Müzakere Zabıtları [Türk Neşriyat Kongresi (I: 1939: Ankara)]*., 1939, 79).

2.2.2.1. Biçim (Dış Yapı)

Biçimsel özellikler yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının dış yapısıyla ilgili bir durumdur. İlk aşamada kitaba yönelik ilgi ve dikkatin oluşmasında önemli olan biçim, çocuğun kitapla bağ kurmasında, onun kitaba yakınlaşmasında önem arz ettiği söylenebilir. Bu unsurları resim, boyut, cilt, harf, punto, kapak, kâğıt ve sayfa düzeni şeklinde sıralamak mümkündür.

2.2.2.1.1. Boyut

Okul öncesi çocuk kitaplarında belirli bir boyut olmamakla birlikte kitabın boyutunun çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olması gerekmektedir (Şimşek, 2016, 68). Okul öncesi çocukları için kitapların 21x29 cm, 14x21 cm veya daha küçük boyutta olması beklenmektedir ki burada önemli olan kolay taşınabilir olmasıdır (Yılar - Turan, 2007, 53). Ayrıca çocukların sürekli değişen ilgileri nedeniyle kitapların boyutlarının farklılık göstermesi tekdüzelikten çıkarıp dikkatlerini kitaplara çekmelerine katkı sağlamaktadır. Oğuzkan'a göre çocukların yaşları büyüdükçe kitapların boyutları küçülmektedir (Oğuzkan, 2013, 368).

2.2.2.1.2. Kâğıt

Çocuk kitaplarında kâğıt kalitesi, kitaplarda kullanılan görsellerin niteliğinin yanında çocukların kitaplara ilgisini de artıracak önemli unsurlardandır. Kâğıdın kaliteli olması sayfaların daha sağlam olmalarını sağlamakta ve kitapların da ömrünü uzatmaktadır (Göztok, 2023, 11). Çocuk kitaplarında kullanılan kağıt, en az iki hamur kalitesinde ve mat olması gerekmektedir (Oğuzkan, 2013, 368). Kitabın

sayfalarının kolayca yırtılması, düşük kaliteli kâğıdın neden olduğu arka sayfadaki yazıların görünürlüğü, mürekkebin hemen dağılması veya ışığı yansıtması gibi fiziksel engeller, okuma deneyimini olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple okul öncesi çocuklar için hazırlanan kitaplarda kullanılan kâğıt türüne dikkat edilmeli ve genellikle 1. hamur ya da mat kuşe kâğıt tercih edilmelidir (Şimşek, 2016, 71).

2.2.2.1.3. Kapak ve Cilt

Dış yapı unsurları içerisinde en önemli unsurlardan birini kitabın kapak tasarımı ve ciltlenme yöntemi oluşturmaktadır. Çocukların kitaplara olan ilgisi çoğu zaman kitabın kapak kısmıyla doğru orantılıdır. Kapağı ilgi çekici ve canlı kitaplar çocuklar tarafından daha çok tercih edilip sevilmektedir. Kitap kapağının çekiciliği yanında kitabın konusu ile ilişkili kapak tasarımı ve isim seçilmelidir. Kitapların defalarca okunacağı ihtimali düşünülerek dayanaklı cilt ve kapak tasarımı yapılmalıdır. Ciltleme işlemi yapılırken çocukların kısa sürede yıpratabilme durumları da hesaplanıp bu şekilde tasarlanmalıdır (Göztok, 2023, 10). Dayanıklılığı yüksek ve çocuğun ilgisini çeken tasarıma sahip kitaplar uzun ömürlü muhafaza edilmektedir (Oğuzkan, 2013, 370).

Ayrıca kapağı dayanıklı olurken sırt yazısı da bulunmalıdır. Ciltleme yapılırken telle değil iple dikilerek tutkalla da desteklenen sağlamlığa dikkat edilmelidir. Kapak resmi çocuklar tarafından ilgi çekici olmalıdır (Yılar - Turan, 2007, 53).

2.2.2.1.4. Sayfa Düzeni (Mizanpaj)

Kitap sayfası üzerinde bulunan her öğenin bir ölçütü olmaktadır. Harf, resim, sayfa kenar boşlukları, satır aralığı gibi öğelerin sayfada konumlanışı çocuğun okuma sürecini destekleyici nitelikte olmalıdır (Öztürk, 2019, 23).

2.2.2.1.5. Harf

Okul öncesi çocuk kitaplarında, harfler çocuğun gözünü yormayacak şekilde uygun büyüklükte ve karakterde olmalıdır. Harf aralıkları birbirine çok yakın olmamalı, satır araları ise her yaş için uygun bir düzenlemeyle oluşturulmalıdır (Şimşek, 2016, 72). Çocukların okuma becerilerini destekleyerek ve ilkokul dönemine hazırlayarak harflere aşinalık kazanmalarına yardımcı olmalıdır. Kitapların boyutlarında olduğu gibi çocukların yaş seviyesi ilerledikçe harflerin puntoları da küçülmektedir. Okul öncesi dönemden başlayan çocuk kitaplarında 20-24 punto tercih edilmektedir.

2.2.2.1.6. Resimler

Çocuk kitaplarında iç yapı ve dış yapı unsurlarının ana merkezinde bulunan unsur kuşkusuz kitabın görselleridir. Çocukların yaşlarına göre kitapların da resim sayıları ve hacmi değişiklik göstermektedir. Okul öncesi yaş grubunda tamamen resim ön plandayken yaş grubu değiştikçe resim sayısı da azalmaktadır. Çocukların okuma alışkanlığı kazanmaları açısından da kitaplarda resimlere yer vermek çocuğun kitap okurken keyifli vakit geçirmesini sağlamaktadır (Göztok, 2023, 11-13).

Çocuk edebiyatında resim, yalnızca görsel bir öge olarak değil, aynı zamanda metinle birlikte değerlendirildiğinde anlamı tamamlayan, açıklayan ve genişleten; hatta zaman zaman metne yeni anlamlar kazandıran estetik bir uyaran işlevi görmektedir (Sever, 2008, 166).

Erken çocukluk döneminde, çocuğun kitaba dair ilgisini çeken ilk etken, kitabın görselidir. Aynı şekilde, çocuğa kitabı sevdiren temel unsur da kitabın görsel niteliğidir. Bu bağlamda, çocuk kitaplarındaki resimler; sanatsal değeri olan ilk görsel ürünler olup okul öncesi dönemden itibaren çocukların iletişim kurma ve görme duyularını eğitme konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca çocuklarda resim yapma isteği de sanatçı duyarlığıyla yapılmış resimlerle teşvik edilmektedir. Resmin amacına uygun olarak işlevselliği için, çocuk kitaplarındaki resimleri oluşturan sanatçıların, çocuğun dünyasını iyi anlayan ve onun ilgi alanlarını ve gereksinmelerini iyi bilen usta sanatçılar olmaları gerekmektedir (Sever, 2008, 166-167).

Çocukların birçok yönden gelişimine katkı sağlayacak, okuma alışkanlığı edinmesi ve okuma için ayrılan zamanın eğlenceli geçmesi için görsel açıdan zengin kitaplara gereksinimi vardır. İyi kabul edilen kitapların ön kapaklarından en son sayfalarına kadar bütün tasarımları, içerikleriyle uyumludur. Bu uyum okuyucuyu, kitabı okumaya davet etmektedir. Kitaplardaki resimler sadece dekor değildir; aynı zamanda metinde işlenen konuyu, durumu ve düşünceleri açıklığa kavuşturmak ya da tamamlamak amacıyla tasarlanmaktadır. Resimler olmadan da kitaptaki hikâyeyi hayal edilebilir ancak resimler, hikâyenin anlaşılmasına ve canlandırılmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle kitaptaki resimler, çocukların okuma alışkanlığı edinmelerine katkıda bulunabilir ve yaratıcılıklarını geliştirebilir. Ayrıca, kitaptaki resimler temel okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde de önemli bir rol oynayabilir (Şimşek, 2011, 77). Kitaplardaki resimler konuyla ilişkili, sade ve anlaşılır olmalı ve eğlendiren, sevimli ve neşeli resimler seçilmelidir (Oğuzkan, 2013, 368).

2.2.2.2. İçerik (İç Yapı)

Bir kitabın dış görünüşü ebeveynler ve çocuklar için ilk izlenimi oluşturmaktadır. Fakat eserlerin, biçimsel özelliklerin yanı sıra içerik açısından da belirli özelliklere sahip olması gerekir ki hedeflenen kazanımlara ulaşabilmelidir. Biçimsel açıdan bir kitap iyi tasarlanmış olsa dahi sağlam bir kurguya sahip değilse hedef kitleye ulaşmakta güçlük yaşayabilmektedir. Bu sebeple kitaplarda konu, tema, ileti ve karakter gibi birçok unsurun uyum içinde verilmesi gerekmektedir (Şimşek, 2016, 72).

2.2.2.2.1. Tema

Çocuk edebiyatının temel amaçlarından biri olan eğiticilik yönünün sağlanabilmesine yardımcı olacağı için işlenen hikâyenin ana fikri de bu anlamda önem taşımaktadır. Bu sebeple seçilen temaların ahlaki değerleri, çocuğun kişiliğini geliştirerek özellikle toplum içerisindeki başarısına katkı sağlayacak özellikleri barındırması gerekmektedir. Bu durumun tam tersi olan çocukların ruh dünyalarını olumsuz etkileyecek temaların seçilmemesi konusunda dikkatli olunması gerekmektedir (Yalçın - Aytaş, 2012, 46).

Çocuklar için yazılacak metinlerde verilmek istenen mesaj daha fazla önem kazanmaktadır. Ortaya konacak eserin muhatabının yaş grubu göz önünde bulundurulmalı, okur kitlesinin anlayacağı yalınlıkta olmalıdır. Verilmek istenen mesaj çocukların hayal gücüne ve anlama becerilerine uygun ve cümlelerin içinde gizlenen ana fikir, çocuk tarafından kavranacak açıklıkta olmalıdır (Göztok, 2023, 13).

2.2.2.2.2. Konu

Çocuk kitaplarındaki konuların gerçeğe ve çocuğun gündelik yaşantısına uygun olması gerektiğini belirten Yalçın ve Aytaş (2012), ele aldığı konuyu işlerken bir yazarın dikkat etmesi gereken hususları şu şekilde belirtmişlerdir:

"Konular, çocukların beğeni ve ilgileri uygun bir biçimde işlenmelidir. Bu sebeple tema ile konu arasında güçlü bir ilişki sağlanmalıdır. Konular ele alınırken insan ve doğa sevgisi pekiştirilirken geleceğe de ümitle bakmalarını sağlayacak güveni vermelidir. Seçilen temalar çocukları eğlendirip duygu ve düşünce gelişimlerine de destek olurken milli değerlere de önem verilmelidir." (Yalçın - Aytaş, 2012, 46-47).

Okul öncesi dönem için esasında konu sınırı yoktur. Ölüm, ayrılık, savaş, hastalık gibi konular da çocuk kitaplarında yer bulmaktadır. Bu noktada önemli olan çocuğun anlam evrenine uygun biçimde ele alınmasıdır. Odaklanma süreleri oldukça kısa olan okul öncesi çocukları için kitaplar, sıkıcı olmayan, onları dinlendiren ve eğlendiren kurgularla hayata dair olumlu olumsuz tüm gerçeklikleri çocukların zihin ve duygu dünyasının gelişimine katkı sağlayacak biçimde hazırlanmalıdır (Şimşek, 2016, 77).

2.2.2.2.3. Karakter

Yazarın eserde yer verdiği kişi hayvan veya nesne olarak tanımlanmaktadır. Çocuk kitaplarında karakter sayısı belirlenirken dikkatli olunmalıdır. Sayının artması çocukların kitapta verilmek istenen mesajları anlamakta zorlanmalarına sebep olabilmektedir. Bu sebeple karakter kadrosu az ve örnek olacak şekilde planlanmalıdır. Kitaplarda ele alınan ve asıl mesajın verildiği olayların ana merkezinde olan karakter ana karakter ve geri kalan karakterler yardımcı karakter olarak belirlenir. Karakterler seçilirken çocukların bu karakterleri örnek alıp rol model olarak hayatlarının merkezine alabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Göztok, 2023, 15).

Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklara hitap eden kitaplarda, daha çok çocukların özdeşim kurabileceği, yaşıtları ile çevresinde görebileceği, sevdiği, korktuğu hayvanlar kahraman olarak yer alabilir. Çocuk, kendi yaşam alanında var olan her şeyi tanımak, özelliklerini anlamak ister; hareketleriyle, biçimleriyle ilgi çeken, kuş, kedi, köpek, kaplumbağa, zürafa, fil gibi hayvanların yer aldığı anlatıları, sevdiği bir oyuncağını, bebeğini, topunu, bisikletini konu eden bir öyküyü dinlemekten mutlu olmaktadır (Sever, 2008, 77-78).

2.2.2.2.4. Plan

Tema, konu ve karakterin belirli bir düzen içerisinde işlenmesi planı oluşturmaktadır. Çocuk kitaplarında da plana özen gösterilerek tema ile konu arasındaki bütünlüğe, tutarlılığın sağlanmasına dikkat edilip, çocuğun da eş zamanlı olarak ilgisini canlı tutup gereksiz ayrıntılara girilmeden ölçülü bir anlatım tercih edilmelidir (Yalçın - Aytaş, 2012, 47). Doğru planlamış eserler okuyucu tarafından daha kolay anlaşılmaktadır. Yaş grupları da dikkate alınarak planlanan metinlerin çocukları düşünmeye sevk edip ilgilerini çekmesi beklenmektedir (Göztok, 2023, 14).

2.2.2.2.5. Dil ve Anlatım

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özelliklerden biri anlatımın sunuş şeklidir. Çocuk kitaplarında duruluk, akıcılık, sadelik gibi unsurlara dikkat edilerek gereksiz sözcük kullanımından kaçınılırken kelimeler özenle seçilmelidir. Çocuğun günlük hayatında kullandığı kelimelere yer verilmekle birlikte dil gelişimine katkı sağlaması amacıyla anlamını bilmediği fakat cümle ve anlatının akışı içerisinde anlamlandırabileceği belirli sayıda kelimeler de kullanılmalıdır (Yalçın - Aytaş, 2012, 47).

Bir kitabın biçim ve içeriği ne kadar sağlam kurgulanmış olursa olsun, çocuklara sunumunda dilin ayrı bir önemi vardır. Çocuğa uygun olmayan, onun seviyesinin altında ya da üstünde olan bir dil, kitapla ilgili fikirleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Hatta kullanılan dil nedeniyle nitelikli olarak kabul edilen bir çocuk kitabı, okur tarafından tamamen görmezden gelinebilir. Dolayısıyla okul öncesi döneme dair tasarlanan çocuk kitaplarında çocuğun işittiği, konuştuğu dile yakın bir dil tercih edilmelidir (Şimşek, 2016, 94).

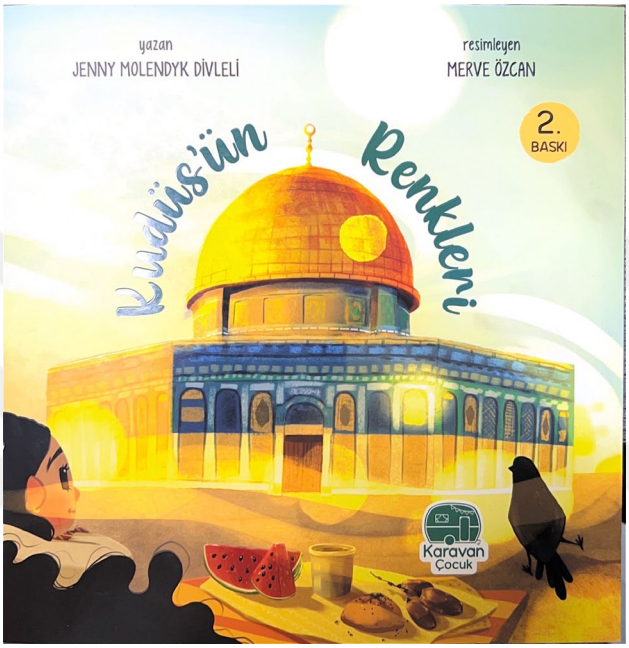
2.2.2.2.6. İleti

İleti, yazarın okura asıl anlatmak istediği fikir olarak tanımlanmaktadır. Edebiyat metinlerinde metnin içerisine sindirilerek konuya gizli bir anlam yüklenmektedir. Öğretici metinlerde amaç çocuklara doğrudan bilgilendirme yaparak bilgi aktarmaktır. Yazınsak nitelikli kitaplarda ise amaç sezme, düşünme yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlamaktır. Bu sebeple her iki metnin iletisini aktarış biçimi farklılık göstermektedir (Sever, 2008, 140). Yazınsal nitelikli metinlerde ana iletinin yanında birden fazla ileti de olabilmektedir. Okul öncesi kitaplarında ise iletilerin daha az olması beklenmektedir (Şimşek, 2016, 81).

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, örneklem grubundaki on okul öncesi Kudüs konulu çocuk kitabı değerlendirme formuna göre incelenerek elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgularda her kitap biçim ve içerik özellikleri alt başlığında ele alınmıştır.

3.1.Kudüs'ün Renkleri

Şekil 2 Kudüs'ün Renkleri dış kapak görseli

3.1.1. Biçim Özellikleri

İlk baskısı 2023 yılında olan kitabın yazarı Jenny Molendyk Divleli (Divleli, 2023) resimleyeni Merve Özcan'dır. Kitap 22x22 ölçülerine göre oluşturulmuştur. 4 yaş ve üzeri için yazılmış olan kitap, hacim ve ağırlık bakımından çocuğun rahatlıkla taşımasına elverişlidir.

Kâğıt cinsinde 1. hamur kullanılması renklerin özgün biçimde yansıtılmasına engel teşkil etmemiştir. Kitabın kapağında karton kapak kullanılmıştır. Kitap ismi ve kapak resminde lak kullanılarak parlak ve kabartmalı bir görüntü oluşturulmuştur. Bu da çocukta dokunarak incelemesi açısından duyusal bir etki oluşturmaktadır. Kapakta çok fazla canlı renk ve resim görülmektedir. Nitelikli bir çocuk kitabı kapağı için tek bir özellikten bahsedilemeyeceği için kapağın bu kadar kalabalık olmasını olumlu ya da olumsuz bir özellik olarak nitelendirmek isabetli olmayacaktır. Bununla beraber, kitap ismiyle uyumlu daha sade bir kapak tercih edilebileceğini de söylemek gerekir.

Kitabın ciltlenmesinde ise sırtı olmadan zımbalama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem özellikle okul öncesi yaş grubunda tercih edilmemesi gereken bir ciltleme yöntemidir. Fakat yayınevinin diğer

kitaplarında da aynı ciltleme yönteminin olduğunu göz önünde bulundurulduğunda bunun ekonomik şartları da göz önüne alınarak yayınevinin politikasında yer aldığı söylenebilir. Künye kısmında 4 yaş ve üzeri bilgisine yer verilmiştir. Kitabın arka kapağında ise özet yer almaktadır. Özette geçen *"Bu kitapta renkler, gelenekler ve özgür Filistin özlemi anlatılıyor."* ibaresiyle kitabı satın alacak ebeveynlere kitabın hangi yaşa hitap ettiğinin, konu ve temasının belirtilmesinin faydalı olduğunu söyleyebiliriz.

Kitap 32 sayfadan oluşmuştur. Sayfalar numaralandırılmıştır. Öykünün metni kısa, kelime sayısı az olduğu için resimlere fazlaca alan kalmıştır. Resimler birer sayfada değil iki sayfayı kaplayacak şekilde tasarlanmıştır. Kitapta metin ve çizimlerin uyumlu olduğu görülmektedir. Bununla beraber bazı sayfalarda metnin az yer kapladığı için bir köşede sıkıştırılmadan sayfa içine yayılabileceği de söylenebilir.

Şekil 3 Kudüs'ün Renkleri iç sayfa görseli. Sayfa 4-5

Kitapta kullanılan harflerin puntosu yaş grubuna uygundur. Harflerin renkleri okunmasına engel olmayacak şekilde seçilmiştir. Bazı kelimeler bold yazı tipiyle vurgulanmıştır.

Kitapta aynı sayfada geçen metin ve resimler birbiriyle uyumluluk arz etmektedir. Resimler metnin anlamını açıklayıcı, somutlaştırıcı bir biçimde kullanılmıştır. Metinde geçen tüm ifadelerin resimde yer aldığını görmekteyiz. Bu durumun da metinle resmin birbirini tekrar etmesine neden olduğu söylenebilir. Kitabın kapak resminden itibaren tüm sayfalarında tekrar eden bir imge (karga) görülmektedir. Çocuk kitaplarında kullanılan yöntemlerden biri olan tekrarlanan imgeler çocuklar tarafından sevilmektedir. Çocuklar kitap boyunca o imgeyi her sayfada bularak takibini yapmak isterler, bu durum da çocuğun merak duygusunu geliştirmektedir. Bu kitapta da karga imgesi her sayfada farklı konumlandırılarak tekrarlanmıştır.

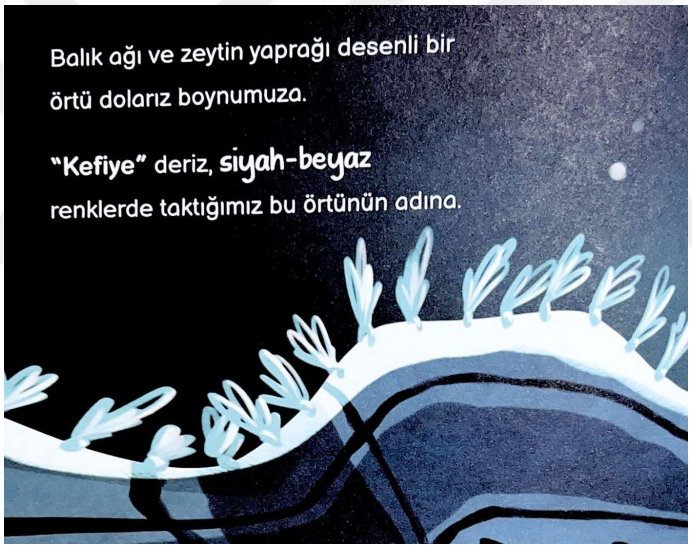
3.1.2. İçerik Özellikleri

Kitabın içerik özelliklerine bakıldığında öncelikle kitap ismi öyküyle tutarlıdır. Kitabın konusu Filistinli İman isimli küçük bir kız çocuğunun yaşadığı yer olan Kudüs'ün kültürünü, yemeklerini, bitkilerini, camilerini renkler aracılığıyla tanıtmaktır. Öykünün konusunun şekillenmesinin estetik bakış, çevre bilinci, vatan sevgisi, İslam kardeşliği, kültürel gelenekler, umutlu olmak gibi temalarla sağlandığı görülmektedir. Böylece tema ve konunun birbirini bütünlediği bir ilişki hakimdir. Temada çocuğun kişiliği üzerinde olumlu etki bırakacak birden çok kavrama yer verilse de bu durumun hikâyeleşme olmamasıyla bağlantısı olduğu ifade edilebilir. Hikâyeleşme renk üzerinden başlayıp devam etmektedir. Her sayfada bir yemek, bitki ya da bir eser, renkleriyle ifade edilmektedir. Her bir sayfada başka bir kavram yer aldığından devamında çocukta merak uyandıracak olay örgüsü bulunmamaktadır. Çocuk kitaplarında bir olay örgüsünün olmasının çocuğun kitapla bağ kurmasını ve okuma serüveninin daha keyifli hale gelmesini sağladığı bilinmektedir. Bu durum metnin az, verdiği mesajın fazla oluşunun bir sonucu gibi görülebilir. Öğreticiliği fazla olan kitaplarda hikâye oluşturmamak daha kolay bir yöntemdir. Yazarın kitabında fazlaca kültürel ögeye yer vermek istemesi sonucu, okul öncesi döneme hitap eden kitapların sayfa sayısındaki sınırlılık da göz önünde bulundurulduğunda, yazarın kullanmış olduğu yöntemi olay örgüsü olmadan da amaçların gerçekleştirebileceği bir yöntem olarak görmek mümkündür. Ayrıca görsellerle de desteklendiği için öykünün kısa tutulmasının isabetli olduğu söylenebilir.

Kitabın sayfalarında yer alan cümle sayısı ve cümlede yer alan kelime sayısı çocuğun yaşına uygunluk göstermektedir. Kullanılan dil açık, duru bir yapıdadır. Fakat cümleler çok devrikleşmiş, şiirsel bir yapıya dönüşmüştür. Bu durum bir süre sonra tekerlemeye kayıp metnin anlamını kaybetmesine sebep olmuştur. Metnin içerisinde bazı ritimli, tekerlemeli ifadeler yer alabilirse de genel olarak metnin bütününde hâkim bir dil kullanılması akıcılık açısından gereklidir. Burada metnin tamamında ritimli şiirsel bir dil oluşturulduğu görülmektedir.

Şekil 4 Kudüs'ün Renkleri iç sayfa görseli. Sayfa 30-31

Şekil 5 Kudüs'ün Renkleri iç sayfa görseli. Sayfa 14

Farklı bir coğrafyanın kültüründen bahseden kitapta çocuğun sözcük dağarcığında henüz karşılık bulamama ihtimali olan yöresel özel isimler mevcuttur. Kitabın konusu itibariyle Filistin topraklarının kültürel tanıtımı yaptığı göz önüne alındığında bu durum normal olarak kabul edilebilir. Kitapta Filistin coğrafyasına özgü kavramlar haricinde kullanılan kelimeler ise çocukların sözcük dağarcığına uygundur. Kitapta yer alan yöresel isimlere örnek olarak "Ka'ak ekmeği" şu şekilde verilmiştir:

"Kokusu uzaklara yayılan baharatları, şekerleri ve Ka'ak ekmeğiyle;

Çarşı Pazar tüm tezgahlar turuncu renklere bezenir, olabildiğine." sayfa 10

Kudüs konusunun renk teması ile çocuklara anlatıldığı kitapta "Kubbetü's Sahra" iki yerde karşımıza çıkmaktadır. İlk kısımda dış süslemeleri ön planda olup çinilerinin rengine vurgu yapılarak mavi rengi sayfada ifade edilmiştir. Kubbetü's Sahra kitapta şu şekilde tasvir edilmiştir:

"Farklı desen, şekil ve tonlarda, özenle süslenmiş çinileri;

Canım Kubbetü's Sahra'yı kucaklar mavinin tüm renkleri" sayfa 9

Kitabın hitap etmeyi amaçladığı yaş seviyesi göz önüne alındığında, çocukların başlangıç olarak Kubbetü's Sahra'nın ismi ve renkleriyle tanışmış olması yeterli olduğu ifade edilebilir. Kubbetü's Sahra'dan bahsedilen ikinci kısımda ise bu sefer kubbesinin altın renginin güzelliği ve parıltısına hayran kalındığı kitabın karakteri tarafından ifade edilmektedir. Kubbetü's Sahra kitapta, Filistin halkının bir buluşma, piknik yapma, ibadet etme amacıyla bir araya geldikleri mekân olarak tanıtılmaktadır. İbadet kelimesi burada dini bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun belleğinde ibadet etme ifadesi didaktiklikten uzak bir şekilde oluşmaktadır. Çocuğun dini gelişimine göre gerekli açıklamalar ebeveyn tarafından yapılabilir ve ibadetlerin her zaman yalnız başına yapılmadığı bazen de Cuma, bayram ve Teravih namazları gibi bir araya gelerek yapıldığı ifade edilebilir.

"Bereket" kelimesi kitabın 13. sayfasında hurma ağaçlarından bahsedilirken karşılaştığımız bir diğer dini kavramdır. Kelimenin geçtiği sayfada hurma ağaçları tanıtılmıştır. Yiyecekle beraber bereket kelimesine yer verilmesi özellikle okul öncesi çağındaki çocuğun bereket kelimesi ile karşılaşabileceği yer olarak daha uygundur. Çünkü işlem öncesi dönemde olmaları dolayısıyla bereketin yiyecekle birlikte somutlaştırılarak verilmesi isabetli olmuştur. Bu şekilde kitapta da yer verildiği gibi çocuğun günlük hayatında yemek duasını duyduğunda ya da öğrendiğinde zihninde bereket daha somut bir şekilde yer bulabilecektir.

Kudüs'e dair bahsi geçen dini mekân isimlerinden biri de "Mescid-i Aksa"dır. Kitapta Kıble Mescidi görseliyle aynı sayfada aşağıdaki metindeki gibi yer almıştır:

"İslam'ın kutsal mekânlarındandır, pek sevgili Mescid-i Aksa.

El Kıblî'nin bej renkli duvarları hâlâ dimdik ayakta." Sayfa 19

Metindeki dini bir kavram olarak kullanılan diğer bir kavram da "kutsal"dır. Kutsal kelimesi çocuğun sözcük dağarcığında anlamını bilemeyeceği dini kelime olarak yer alsa da sevgili sıfatıyla beraber kullanılması çocukta o mekâna duyulan sevginin atfedildiğini hissettirebilir. "El Kıblî(القبلي)" Kıble Mescidi'nin Arapçadaki karşılığı olarak kullanılmaktadır. Fakat yaşadığımız coğrafyada Kıble Mescidi kullanımının daha yaygın olduğu düşünüldüğünde el-Kıblî, hem telaffuzu hem hitap edilen yaş grubu açısından zorlayıcı olabilir.

Öykünün sonuna gelindiğinde İman isimli kızın Kudüs'ü tanıtmasını bitirirken daima hatırlanmasını istediğini ve vedalaşırken *"Haydi öyleyse hepiniz, emanet olun Allah'a" (sayfa 31)* ifadesiyle bir dini kavram daha kullanılmış olduğu görülmektedir. Vedalaşma ifadesi kaynağını Hz.

Muhammed'in hadislerinden alarak; İslam, Müslümanların birbirlerine hayırlar temenni etmelerini öğütlemektedir. Kitapta geçen Allah'a emanet olun ibaresi Hz. Muhammed'in hadisinde şu şekliyle kaynaklarda yer alır: *"Dinini koruyup emanetlerini ifa etmen ve amellerini hayırla sonuçlandırman hususunda seni Allah'a emanet ediyorum."* (Tirmizî, Daavât 44; Ebû Dâvûd, Cihâd 73; İbni Mâce, Cihâd 24) "Allah'a emanet ol" ifadesi günlük hayatta çocukların çevresindeki yetişkinler tarafından kullanıldığına şahit olması muhtemel dini kavramlarından biridir. Kullanılan ifade çocukların gelişimsel dönemine uygun bir şekilde kitapta yer almaktadır. Böylelikle kitabın çocukların dini kavram yönünden kelime dağarcıklarını geliştirici bir özellik taşıdığı ifade edilebilir. Aynı şekilde kitabın temasıyla bağlantılı olarak öyküde vatanseverlik, sevgi, saygı gibi değerlere de yer verilmektedir.

Kitabın son sayfasında resimli sözlük hazırlanmış ve kitaptaki sekiz kavramın tanımı yapılmıştır. Bunlardan üçü Mescid-i Aksa, Kubbetü's Sahra ve El Kıblî (Kıble Mescidi)'dir. Resimli sözlük, kavramların karıştırılıp birbirinin yerine kullanılmasının önüne geçilmesi için güzel düşünülmüş bir fikir olarak durmaktadır. Bununla beraber sözlükte yer alan açıklamaların kaynak belirtilerek yapılmasının daha isabetli olacağı da ifade edilmelidir.

Sonuç olarak kitap, renk temasıyla Kudüs'ün kültürel, tarihi ve dini unsurlarını basit ve anlaşılır bir şekilde sunmasıyla erken çocukluk dönemi din eğitimi açısından olumlu bulunmuştur. *"Kudüs'ün Renkleri"* kitabı, biçim ve içerik özellikleri ile hedef yaş grubuna uygun hazırlandığını göstermektedir.

3.2.Gündüz Baykuşu Morpi

Şekil 6 Gündüz Baykuşu Morpi dış kapak görseli

3.2.1. Biçim Özellikleri

Yazarı Hatice Özdemir Tülün (Tülün, 2021), çizeri Sena Nur Toslak olan kitabın ilk baskısı 2021 yılında yapılmıştır. Kitap 22x20,3 cm ölçülerinden oluşmakta, hacim ve ağırlık bakımından çocukların kullanımına uygundur.

Kitabın kapağında karton, iç sayfalarında kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Ön ve arka kapakta kitap ismi ve baykuş resminde lak kullanılarak parlaklık ve kabartma oluşturulmuştur. Dayanıklı olmakla birlikte kuşe kâğıt ışığı yansıtıp parlama yaptığı için bu durum özellikle koyu renklerle resmedilen sayfaların okunmasını zorlaştırmaktadır.

Şekil 7 Gündüz Baykuşu Morpi iç sayfa görseli.

Kitap tel zımba yöntemiyle sırtsız bir şekilde ciltlenmiştir. Çocukların kitapları daha uzun süre kullanabilmeleri için iyi bir ciltlemeye sahip olması gerekir. Okul öncesi yaş grubunda kitabın daha sürdürülebilir olmasını sağlaması açısından dayanıklı ciltleme yöntemlerinin tercih edilmediği görülmektedir.

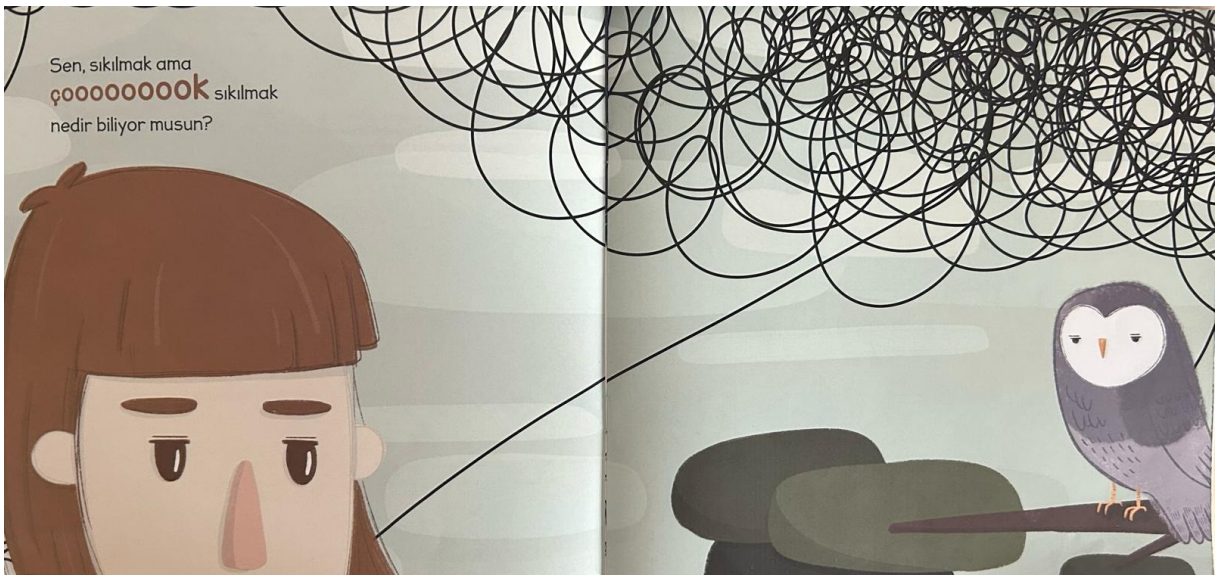
Kitabın kapak resmi içerikle uyumludur. Kitabın iç sayfalarında da kapak resmine benzer bir çizim bulunmaktadır. Koyu renkli kapak tasarımı tercih edildiği için kitap ismi ve baykuş çizimi ön plana çıkmıştır. Arka kapakta kitap ismi ve özeti yer almaktadır. Gerek arka kapakta gerekse künye kısmında tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemiştir. İnceleme sonucunda 5 yaş ve üzeri için uygun olduğu düşünülmektedir. Ayrıca künye kısmında yazar ve çizer hakkında kısa bilgilendirme de yapılmamıştır.

İllüstrasyonlar iki sayfa forma şeklinde sayfaya yerleştirilmiştir. Sayfada yer alan metinler paragraf halinde bir arada bulunmaktadır. Mizanpajında bir düzensizlik görülmese de metinler çizimlerle daha uyumlu konumlandırılabilirdi. Kısa cümlelerin bulunduğu sayfalarda bu uyumun daha fazla görüldüğü söylenebilir.

Öykünün akışına uygun olarak yazıların puntosunun boyutunda, renginde değişiklikler yapılarak vurgulanmıştır. Bu vurgular heyecanın arttığı, okuyucunun ses tonunda değişiklik yapması gereken yerlerdedir. Yapılan bu değişikliklerle birlikte küçük yaş grubuna uygun yazı puntosu tercih edilmiştir. Kontrast renkler kullanılarak metinlerin rahatlıkla okunması sağlanmıştır. Sayfa numaralarına yer verilmemiştir.

Kitapta yer alan resimler metinle uyumludur. Resimlerin metne görsel bir yorum katarak bazı sayfalarda metnin anlamını tamamladığı, bazı sayfalarda metni tekrarlayıcı ya da açıklayıcı olduğu görülmektedir. Bu çeşitlilik kitabın resimlerindeki sakinliği tekdüzelikten çıkararak dengelemiştir. Çizimlerde pastel tonların hâkim olduğu renkler kullanılmıştır. Örnek olarak kitapta sıkılmak kelimesini zihinden çıkan düğüm olmuş karışık çizgilerle somutlaştırıldığı gösterilebilir. Kapak sayfasından

itibaren her sayfada kitabın baş karakteri olan baykuş Morpi tekrarlanan imge olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca baykuş Morpi ve konuştuğu kız çocuğu arasında tarz bütünlüğü çocuklardaki estetik bakış açısını geliştirecek başarılı illüstrasyon örneği olarak gösterilebilir. Görsellerde anatomik bozukluklar yer almamaktadır. Resimlerde çocukların kitaplarda karşılaşmaktan oldukça keyif aldıkları lunapark çizimlerine de yer verilmesi eğlenmelerine olanak sağlayacak özellik olarak gösterilebilir. Kitapta özgün bitki çizimlerine yer verilmiştir. Lunapark çiziminin olduğu sayfada ve kapak sayfasında kırmızı gelincik çiçeği yer almaktadır. Çiçeklerin edebiyatta karşılık bulduğu anlamlara göre sıklıkla kullanılan imgelerden birisi olduğu bilinmektedir. Burada kırmızı gelincik çiçeğinin özellikle eğlence içeren lunapark sayfasında yer alması barışı simgeleyen anlamıyla yer verilmek istenmiş olabileceği gibi bir yorum katılabilir.

Şekil 8 Gündüz Baykuşu Morpi iç sayfa görseli.

Şekil 9 Gündüz Baykuşu Morpi iç sayfa görseli.

3.2.2. İçerik Özellikleri

Kitap ismi öyküyle uyumludur. Baykuşların genellikle gece kuşu olarak bilinmesinin aksine gündüz baykuşu ifadesinin çocuklar için daha ilgi çekici bir başlık olduğu söylenebilir. Kitap, Morpi adlı canı sıkılan baykuşun bu sıkıntısına çözüm ararken ortak yönü canı sıkılmak olan bir kız çocuğuna kendini tanıtmasını konu almaktadır. Konu, arkadaşlık, farklılıklar, mutluluk, özgürlük, yalnızlığın zorluğu gibi temaların etrafında okuyucu kitlesine uygun olarak şekillenmiştir.

Hikâyenin kurgusunda canı sıkılan baykuş ve kızın, can sıkıntılarına baykuşun nasıl çözüm arayacağı çocuklar açısından bir merak unsuru olarak kabul edilebilir. Kurgu kendi içinde tutarlı ve abartılardan uzak bir yapı göstermekle birlikte sürükleyicilik vasfının biraz zayıf kaldığı ifade edilebilir. Aynı sayfadaki cümlelerde akıcılık mevcutken bir sayfadan diğerine geçildiğinde cümleler arasında tam bir akıcılıktan söz etmek zor görünmektedir. Kullanılan dil duru ve yalın olmakla birlikte uzun cümleler kullanılmıştır. Devrik cümleler fazla kullanılmamıştır. Bazı cümlelerde çocukların gelişim dönemine uygun olmayan bazı soyut ifadeler bulunmaktadır. Bu soyut ifadelerin geçtiği cümlelere örnek olarak *"Kalpleri, çocuk cıvıltılarından bile korkanların girmesine de izin vermeyiz.", "…özgürlüğe kanat açan kuşlardan korkmayan dostlarımızla…"* cümleleri gösterilebilir.

Öykünün açık ve kapalı iletilerinin olduğu görülmektedir. Açık iletilerin çocuklar tarafından rahatlıkla anlaşılabileceği görülmektedir. Yazar metinde sıkılmanın kötü bir his olmadığını, aksine can sıkıntısının yeni fikirler üretmeye yol açabileceğini açık ileti şeklinde yer vermiştir. Çocukların yaş gruplarıyla dikkat süreleri arasındaki orantı göz önüne alındığında, çocukların bir durumda uzun süre ya da sevmedikleri bir durum içerisinde kısa sürede sıkıldıkları gözlemlenmektedir. Yazarın da didaktik dil kullanmadan çocuk gerçekliğine uygun ileti dili kullandığı söylenebilir.

Öyküdeki kelimeler çocukların sözcük dağarcığına uygun niteliktedir. Baykuşun cinsinin "kukumav" olduğunu belirtmesi ve "mucit" kelimesi çocuğun sözcük dağarcığına katkı sunacak

kelimelerden sayılabilir. Kitapta karşılaştığımız bir başka kelime ise "uğursuzluk" kelimesidir. Baykuş Morpi kitapta bazı insanların kendisinden korktuğunu, kendisini uğursuz olarak saydıklarını belirtmektedir. Burada yazarın Baykuş'un dilinden uğursuzluk gibi inançların gerçek olmadığını, gerçekte uğursuzluk diye bir şey olmadığını, bütün bunların batıl inançlar olarak adlandırılan yanlış düşünme biçimleri olduğunu vurgulayan bir kurguya ver vermesinin yerinde olacağını söylemek mümkündür. Uğursuzluk her ne kadar genel bir kavram olsa da batıl inançlar yönünden dini açıdan da yorumlanması gereken bir kavram olarak da kabul edilmelidir. Hz. Peygamber İslâm'da uğursuzluk anlayışının bulunmadığını, daima iyimser ifadelerin kullanılması gerektiğini belirtmiştir (Çelebi, 2012, 42/51-52). Bir rivayette Katan b. Kabîsa, babasının Resûlullah"ı (s.a.v) şöyle buyururken işittiğini nakletmiştir: *"Kuşun ötmesini, uçmasını uğursuzluk saymak, ufak taşlar atarak veya kum üzerine çizgiler çizerek fal açmak, sihir ve kehanet çeşitlerindendir."* (Ebû Dâvûd, Tıb, 23). Başka bir rivayette ise Ebû Hüreyre şöyle demiştir: *"Peygamber (sav) tefeülden (bir şeyi uğurlu, hayırlı saymaktan) hoşlanır ve tıyeradan (bir şeyi uğursuz saymaktan) hoşlanmazdı."* (İbn Mâce, Tıb, 43). Bu sebeple gerek İslam dininde yeri olmayan inanış biçimlerinin, gerekse gerçekte olmayan altı boş ve çocukların korkmalarına neden olabilecek bu tür kavramların, çocukların gelişimsel düzeyine uygun olacak şekilde gelişimlerini destekler mahiyette bu tür inançların doğru inançlar olmadığı yönünde telkin edilmesinin daha doğru bir yaklaşım olacağı kanaatindeyiz. Kitapta dini terim veya bilgi olmadığı için kaynakça bulunmamakta fakat uğursuzluk kelimesi için kitap sonu sözlük kullanımı tavsiye edilmektedir.

Kitabın genelinde dostluk, özgürlük, barış, dayanışma, mutluluk, sevgi gibi değerlere yer verildiği görülmektedir. Bu değerlerin tümüne Filistin konusu ele alınırken de rastlamak mümkündür. Çünkü Baykuş Morpi, Filistin'de baykuşların çok sevildiğini duyması üzerine, Filistinli çocuklara kavuşmayı hayal etmektedir. Baykuş Morpi'nin çocuklarla dost olup onlara kavuşmak istediği üzerine bir hayal kurmaktadır. Bu hayalinde Filistin'de dünyanın en büyük mutluluk dolu parkını kurmak ve bu parkta çocukların özgürce koşması vardır. Kitapta Filistin'e dair özgürlük vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Kitapta değerler üzerinden Filistin bahsi ele alınmıştır. Görsel olarak ise Filistin'den herhangi bir mekâna yer verilmemiştir. Okur kitlesinin gelişim düzeyi ve yaş seviyesi dikkate alındığında çocukların Filistin'le özdeşleştirebilecekleri görsellere yer verilmesinin daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak kitapta, dostluk ve farklılıkların bir zenginlik olduğu mesajı hikâye içerisinde sindirilerek işlenmiştir. Kitabın temalarının, ilk çocukluk dönemi değerler eğitimi açısından olumlu bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.3.Kudüs'ün Kuşları

Şekil 10 Kudüs'ün Kuşları dış kapak görseli

3.3.1. Biçim Özellikleri

Mehmet Teber'in (Teber, 2023) kaleme aldığı Sümeyye Kale'nin resimlediği kitap, ilk baskısını 2023 yılında yapmıştır. Kitap 24 x 22 cm boyutlarındadır. Kitap, boyutları ve diğer biçimsel özellikleriyle çocukların rahat taşıyabileceği niteliktedir.

Kitabın kapağında karton, iç sayfalarında 1. hamur kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt cinsi kitabın okunmasına engel teşkil etmeyecek kalitededir. Ön ve arka kapakta kitabın isminde, ön kapakta ayrıca kuş ve Kubbetü's-Sahra çizimlerinde lak kullanılmıştır. Bu kabartma yöntemi dokunsal duyulara hitap etmektedir.

Kitap formaları tutkallama yöntemiyle bir araya getirilip iple dikilerek ciltlenmiştir. Bu yöntem de kitapta dağılma yapmayacak kalitede olmasını sağlamıştır. Kitabın sırtında kitabın ve yazarın ismiyle yayınevinin amblemi yer almaktadır. Fakat sayfa sayısı sebebiyle sırtının ince olması neticesinde yazıların puntosu okunmasını zorlaştıracak boyutta kalmıştır.

Kapak resminde sayfanın merkezine konumlandırılmış sütunların ardından görülen Kubbetü's-Sahra ve etrafında uçuşan beyaz kuşlar bulunmaktadır. Gökyüzü beyaza yakın çok açık mavi çizilerek aydınlık ve sade bir kapak resmi oluşturulmuştur. Kitabın içeriğiyle kapak resmi uyumlu olmakla birlikte kitabın iç sayfalarında yer alan çizimlerde daha koyu renklerin hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum da kompozisyon bütünlüğünü bozacak bir çizim olmasına neden olmuştur. Kapakta üç farklı yazı fontu kullanılmıştır. Kitabın iç sayfalarında kullanılan iki farklı yazı fontunun haricinde kitabın isminde

farklı bir yazı fontu tercih edilmiştir. Çocuk kitaplarında ikiden fazla yazı fontunun bir arada kullanılmaması bütünlüğün sağlanması için dikkat edilmesi gereken konulardan biridir.

Resimli bir hikâye kitabı olan eser, 24 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta sayfalar numaralandırılmamıştır. Önerilen yaş grubu kitapta belirtilmemiştir. Kitabın biçim özellikleri dikkate alındığında 5 yaş ve üzeri çocuklar için uygun olduğu söylenebilir. Hikâye kısa bir metinden oluşmaktadır. Metinler sayfada bir ya da iki cümle olacak şekilde yer almaktadır. Çizimler tüm sayfaya yayılmadığı için metin sayfalarda görsellere uygun farklı şekillerde konumlandırılmıştır. Bazı sayfalarda metnin kenarda kaldığı görülse de mizanpajında genel bir uyum sağlandığı söylenebilir. Harflerin puntosu sayfalarda farklılık göstermektedir. Genelde ses tonunda değişiklik meydana getirilen, heyecanın yükseldiği yerlerde harflerin puntosu büyük yazılmaktadır. Kitapta alanın kullanılması için hikâyenin akışında ses tonunda artma yapılmayacak yerlerde puntonun büyük yazıldığı düşünülmektedir.

Şekil 11 Kudüs'ün Kuşları iç sayfa görseli.

Kitaptaki resimlerin aynı sayfada bulunan metinlerle uyumlu olduğu görülmektedir. Kitabın iç sayfalarındaki çizimler kompozisyon bütünlüğü içerisindedir. Fakat aşağıda örnek görsel olarak yer verilen sayfadaki Kâbe çiziminde yapısal bozukluk göze çarpmaktadır. Kâbe'nin örtüsü yukarıya doğru kıvrılıp asıldığında örtünün olmadığı yerde duvarın görülmesi gerekirken görselde Kâbe'nin örtüsü yere kadar devam etmekte fakat asılı duran beyaz bir örtü çizimi görülmektedir. Amacını karşılamayan beyaz örtü çizimi sanatsal niteliğe zarar vermektedir. Ayrıca iki sayfa formaya çizilen resimlerde oluk adı verilen kitabın orta kısmına çizimlerin gelmemesi önerilirken kitapta orta kısma denk gelen çizimler mevcuttur.

Şekil 12 Kudüs'ün Kuşları iç sayfa görseli.

Kitapta yer alan resimler metni tekrarlayan bir yapıdadır. Çocuk kitaplarında tercih edilmeyen yöntemlerden biri olan tekrar edilen görsellere yer verilmiştir. Kitapta Kıble Mescidi birden çok sayfada aynı olmamakla beraber benzer bir şekilde çizilmiştir. Hikâyedeki üzüntü, hüzün temaları çizimlerde de görülmektedir. Kitap mutlu sonla bitse de ara sayfalarda hüzünlü görseller çocukların eğlenmesine olanak sağlayamamaktadır. Oysaki iyi tasarlanmış çocuk kitaplarında hüzün içeren konular dahi görsellerle çocukları eğlendirebilmektedir. Çocuk kitaplarında çocukların takibini yapacakları tekrar eden imgeler tercih edilmektedir. Her sayfada bulunmamakla beraber üç aynı cins kuş çoğu sayfada bulunmaktadır. Bu üç kuş imgesinin kitabın konusu itibariyle üç mescide atıf yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

3.3.2. İçerik Özellikleri

Kitap, Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Kudüs'te yaşanılan üzücü bir olayı ve bu üzücü olaydan dua yoluyla kurtuluşunu konu edinmektedir. Hikâye üçüncü tekil şahıs diliyle anlatılmaktadır. Kitabın konusu özgürlük, dua etmeye teşvik, birlik ve dayanışma, mutluluk, korku ve üzüntü gibi izlekler etrafında kurgulanmıştır. Kitabın konusuyla tutarlı bir isim tercih edilmiştir.

Kitapta tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemiştir. Bu durumda içerik göz önünde bulundurularak kitabın 7 yaş ve üzeri çocuklara hitap ettiği sonucuna varılabilir. Hikâyenin, metninin kısalığı ve biçimsel özellikleri dikkate alındığında daha küçük yaş grubuna hitap ediyor görülse de içerik itibariyle okul öncesi yaş grubunun gelişim düzeylerine uygun olmadığı, neticede biçim ve içerikte tam bir uyumun hâkim olmadığı söylenebilmektedir. Hikâyenin kurgusunda mecazlı anlatım yolu kullanılmıştır. Kudüs'te yaşanılan olaylar kara bulutlar ve şimşek metaforuyla anlatılmıştır. Bu açıdan ele alındığında şiddet, çatışma, silah sesleri gibi kelimeler kullanılmadan çocuğa görelik ilkesiyle hareket edilerek doğa olayları hikâyenin imgelerini oluşturmuştur. Gök gürültüsü, şimşek çakması gibi doğa olayları genelde çocukların korktuğu durumlardan olması çocuğun hikâyeyi gerçek hayatıyla

ilişkilendirebilmesini sağlayabilmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken nokta bu imgelerin çocuğun zihninde nasıl bir imaja dönüşebileceğinin iyi tasarlanmasıdır. Kitapta, korkan kuşlar kaçışmakta çocuklar, kitabın ifadesiyle "güçlü sığınaklara" saklanmakta ve bu durum tüm çocukları çok üzmektedir. Bu mecazlı anlatım bir yetişkin tarafından kolaylıkla anlaşılabilse de çocuklar tarafından anlaşılmaması halinde kara bulutlar ve şimşekler, çocukların zihninde korkulması gereken tabiat hadisesiymiş gibi bir imaj çizebilir.

Hikâye, kötülüklerle mücadele etmede dua etmenin önemli olduğu mesajını vermektedir. Bu açık ileti; metnin kısa, anlatım dilinin sade, yalın ve didaktiklikten uzak olması gibi etkenlerle çocuklar tarafından anlaşılabilecek niteliğe ulaşmaktadır. Hikâyede ayrıca İslam kardeşliği bilinci, dua yoluyla yaratıcıyla iletişim kurma, kutsal mekanları tanıma gibi örtük iletilere de yer verilmiştir. Bir gündem belirlemiş her eserin açık veya örtük mesajının olması da kaçınılmazdır. Fakat örtük iletiler eserin açık iletisi kadar didaktiklikten uzak kalamamıştır. Bunun sebebinin metnin kısa olmasına rağmen çok fazla dini kavrama yer vermesi olduğu düşünülmektedir. Bu durum hikâyenin doğrudan öğreticilik amacı güttüğünü düşündürmektedir. Bilgilendirmelerin arttığı metinlerde hikâyenin çocukların yanında değil de karşısında durduğu, çocukların hikâyenin kahramanı gibi hissettiği değil, kahramanın ders verdiği bir metne dönüşebilmektedir.

Kitapta çocukların sözcük dağarcığını geliştirecek kelimelerde dini kavramlar öne çıkmaktadır. Kitabın son sayfasında yer alan *"Çocukların gönlüne, büyük bir taht kurmuşlar."* cümlesinde "gönüllere taht kurmak" deyimi kullanılarak çocukların deyimlerle tanışmasına katkı sağlamaktadır.

Kitapta yer alan dini kavramlar; "kutlu mescit", "kutsal Kâbe", "namaz kılmak", "kıble", "Mescid-i Nebevi", "peygamber", "Mescid-i Aksa", "Yüce Peygamber İsa", "kutlu nebi", "Muhammed", "arş", "dua" ve "mucizedir". Kitabın ilk yarısı üç mescidin kısaca tanıtılmasıyla başlamaktadır. Dua ve mucize kelimeleri hariç diğer tüm dini kavramlar 24 sayfalık kitabın ilk 11 sayfasında kullanılmaktadır. Sayfa sayısı ve kullanılan kelime sayısına bakıldığında kitabın ilk sayfaları yoğun bilgi aktarımıyla geçmektedir. Çocukların gelişim düzeyleri dikkate alındığında tüm kelimeleri bildikleri varsayılsa dahi tüm bu dini kavramlarla 24 sayfalık bir kitapta karşılaşmaları, edebi niteliği göz ardı edilen eğitici bir ders kitabına dönüştürdüğü düşünülmektedir. Dini kavram ve bilgilerin yoğunluğuna bakıldığında kitapta kaynakçaya yer verilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir.

Hikâyede Kâbe, Allah'ın evi ve namaz kılanların kıblesi olarak tanıtılmaktadır. Namaz ibadeti çocukların ailelerinde gördüklerinde çok erken yaşta öğrendikleri dini kavram ve ibadetlerden ilki sayılmaktadır. Çocuklardaki Allah tasavvuru farklılık göstermektedir. Allah'ın sıklıkla nerede ve nasıl olduğunu sorgulayan çocuklar günlük hayatında Allah'ı tanıma biçimlerine göre gördükleri nesnelere benzetebilmektedirler. Allah'ın evi ifadesi ise çocukların somut olarak düşünmeleri doğrultusunda Allah'a mekân atfedildiği algısını oluşturabilmektedir. Ayrıca hikâyede diğer iki mescidin bulunduğu şehirler zikredilirken Mekke şehrinin yer almadığı dikkat çekmektedir.

Hikâyede Mescid-i Nebevi'den bir peygamber evi diye bahsedilmektedir. Çocuklarda küçük yaşlarda verilmeye başlanan din eğitiminde ilk öğrendikleri kavramlardan biri de Hz. Muhammed'in ismidir. Kitapta Hz. Muhammed'in ismine Mescid-i Aksa'dan söz edilirken yer verilmektedir. Yer verildiği bağlam ise Miraç hadisedir. Kitapta *"Kudüs'ün tam kalbinden, göğe merdiven varmış. Kutlu nebi Muhammed, arşa buradan çıkarmış."* ifadesi, Kıble Mescidi'nin üzerinde duran merdiven çizimiyle somutlaştırılmıştır. Bu durum çocuğun hayal gücünü kısıtlamaktadır. Ayrıca "çıkarmış" kelimesiyle bir kereye mahsus değil de birden çok gerçekleşen bir hadise manası anlaşılmaktadır. Mescid-i Aksa bir de *"Bu şehirde büyümüş, Yüce Peygamber İsa."* cümlesiyle tanıtılmıştır. Hikâyenin kurgusunda ilk üç mescidin kısaca tanıtıldıktan sonra Kudüs'te yaşananların anlatıldığı göz önünde bulundurulduğunda sadece Mescid-i Nebevi anlatılırken Hz. Muhammed'in ismine yer verilmesinin yeterli olacağı düşünülmektedir. Hz. Muhammed haricinde diğer peygamberlerden okul öncesi yaş grubunda öğretilmesi genelde erken görülmektedir. Tüm bu bilgiler sonucunda tavsiye edilen yaş grubu belirtilmeyen kitabın 7 yaş ve üzeri için uygun olduğu çıkarımı yapmak mümkündür.

Metinde duanın ele alınışı, karşılaşılan olumsuzluğa bir çözüm aracı olmasıdır. Dua, tanımlarıyla, muhtevasıyla, dini kaynaklarda yer alış biçimleriyle İslam literatüründe birçok yönüyle konu edilmiştir. Kitapta, kişinin yaratıcısıyla irtibat kurarak kendi istek ve ihtiyaçlarını arz etmesi duanın kullanıldığı anlamlardan biridir. Dua konusu ellerini yukarıya doğru açmış çocuk çizimiyle de desteklenmiştir. Çizimde çocukların yatmadan önce uyku vaktinde dua etmeleri de çocukların günlük yaşamlarına uygun olarak verilen bir ayrıntıdır. Mucize sonucunda edilen dualar beyaz kuşlara dönüşmektedir. Bu durum hikâyede çocukların hayal dünyasının gelişimine katkı sağlayacak fantastik bir unsur oluşturmaktadır. İslam dininde yer alan mucizeler çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak fantastik birer hikâyeye dönüşebilmektedir. Olağanüstü olaylar çocukların düş kurma becerilerini destekleyici birer araç olarak kitaplarda yer almaktadır. Fakat okul öncesi gibi küçük yaş gruplarında mucizelerin konu edilmesi pek tercih edilmemektedir. Kitapta mucize kavramının çocuklar tarafından anlamı bilinmeme ihtimali olan dini kavramlardan biri olarak görüldüğünde hikâyenin akışını sekteye uğratmaması için yer almamasının daha iyi olacağı düşünülmektedir.

Kitapta metin içerisinde dini kavramlara yer verilmekle beraber çizimlerle dini imgelere de yer verilmektedir. Kâbe ve Mescid-i Nebevi görseli üç, Kubbetü's-Sahra iki, Kıble Mescidi sekiz yerde bulunmaktadır. Kıble Mescidi'nin çizimine kitapta bu kadar yer verilmesinin Mescid-i Aksa denildiğinde genellikle Kubbetü's-Sahra görselinin zihinlerde imge olarak oluşmasının aksine Kıble Mescidi'nin de var olduğunun hatırlatmasını yapma görevi üstlendiği düşünülmektedir.

Dua eden çocuğun ellerini semaya doğru açması ve başörtülü bir yetişkin ile başörtülü iki kız çocuğu çizimlerine yer verilmesi çocukların dini gelişimini görseller yönüyle de desteklemektedir. Kitapta ayrıca anlatılan dini bilgilerin doğruluğunun kontrol edileceği bir kaynak kullanılmamıştır. Kitap sevgi, barış, birlik, dayanışma, özgürlük gibi değerlere yer vermiş olup, çocukların sosyal gelişimi, dini gelişimi, dil gelişimini desteklemektedir.

3.4.Dünyayı Güzelleştiren Sır

Şekil 13 Dünyayı Güzelleştiren Sır dış kapak görseli

3.4.1. Biçim Özellikleri

Kitabın yazarı Muhenned Al-Akus (Al-Akus, 2019), resimleyeni Tayyibe Tevesselî'dir. Kitap çeviri bir eserdir. Künye kısmında çevirmen ve kitabın özgün adı yer almaktadır. İlk baskısı 2019 yılında yapılmıştır. Kitabın boyutu 21.5 x 28 cm ölçülerindedir. Bu ölçüler, çocuk kitaplarında belirli bir boyut olmamakla beraber çocuk kitaplarındaki genel ölçülerden daha büyüktür. Bu durum çocukların kitaplığında sadece içerik değil görsel açıdan da çeşitlilik oluşturmaktadır.

Kitap kalın kapaklı, ciltli bir kitap olma özelliği taşımaktadır. Sırt kısmında yayınevinin amblemi, kitap ve yazar ismi okunaklı boyuttadır. Kitap ciltlenirken dayanıklılığı sağlayan yöntemler tercih edilerek iple dikilerek tutkalla da desteklenmiştir. İç sayfalarında da kuşe kâğıt kullanılmıştır. Dağılma ve kopma yapmayacak biçimde hazırlanan kitap sürdürülebilir kalitededir. Kitap sayfaları numaralandırılmamıştır. Kitapta tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemiş olup biçim özelliklerinden yola çıkılarak 5-6 yaş ve üzeri için uygun olduğu söylenebilir.

Kitabın kapak resminde iç sayfalarda yer alan bir görsel tercih edilmiştir. Arka kapakta kitabın tanıtım yazısı, ön kapakta illüstrasyonla uyumlu olarak kitap, yazar ve çizer ismi ile yayınevinin amblemi yerleştirilmiştir. Özellikle sır kelimesindeki "R" harfi illüstrasyonda yer alan figürün hareketiyle uyumlu olarak estetik bir hizalanma örneği taşımaktadır. Kitabın iç sayfalarında da bu estetik

birlikteliğin devam ettiği görülmektedir. Harflerin puntosu okumaya engel teşkil etmemekte, metnin vurgu yapılan yerlerinde bold yazı stili, büyük harfli kelimeler, renkli harfler gibi değişiklikler yapılarak tekdüzelikten çıkarılıp okuma isteğini artırıcı niteliğe bürünmüştür.

Sanat eseri niteliğinde bir çocuk kitabının çocukların sanatsal gelişimine destek olup, hayal gücünü geliştirecek özgün, yaratıcı çizimlere sahip olması gerekmektedir. Çocuklar bilişsel olarak gelişim göstermeye başladığında, basit çizimlerden karmaşık çizimler yapmaya başlarlar (Alpaslan - Aksoy, 2022, 50). Kitapta yer alan çizimlerin çocuklarda estetik bakış oluşturarak keyif almalarına olanak sağlayan kalitede olduğu görülmektedir. Ayrıca illüstrasyonların çocuklara uygun basit çizim teknikleriyle oluşturulması da çocukların çizimlerine benzerlik göstererek yakınlık kurmalarına sebebiyet vermektedir. Aşağıdaki görselde yer alan çocukların, evlerin ve dumanlarının basit çizgilerle oluşturulan sanatsal çizim örneği kitabın bütününde görülmektedir.

Şekil 14 Dünyayı Güzelleştiren Sır iç sayfa görseli.

Kitapta aynı sayfada yer alan metin ve resimler hem içerik hem de sayfada konumlandırılması itibariyle birbiriyle uyumludur. Resimlerin ya da metinlerin ön plana çıkmadan dengeli bir kompozisyon oluşturulmuştur. Resimler metinde yazan her detayı vermeyerek çocukların hayal gücüne de alan açmaktadır. Fakat kitabın aşağıdaki sayfasında bir görsel yer alırken hikâye farklı sahnelerle devam etmektedir. Bir sayfanın tamamında yazının bulunması yerine metin bölünüp görsellerle desteklenerek hem metni açıklayıcı görselle somutlaştıracağının hem de tüm sayfada metin göze yorucu gelmeden okuma isteğini artıracağının sağlanabileceği düşünülmektedir.

Çok geçmeden uçmaktan yorulup bir ağacın dalına konmuşlar. Acıktıklarını hissedip eskisi gibi çocuk olmayı arzulamışlar. Ama bunun nasıl olacağını ne yazık ki bilememişler. "Belki de bundan sonra bir kuş gibi yaşayacağız" diye düşünüp bir kuş yuvası kurmaya karar vermişler. O sırada Hüthüt kuşu yanlarına gelmiş. Onlardan, kendisiyle birlikte Güvercin Bahçesi'ne gelmelerini istemiş. Bu arada birkaç kez, "**Dünyayı güzelleştiren sırr**ı öğrenince çocuk hâlinize döneceksiniz!" deyip durmuş. Ali ve Ayşe, Hüthüt'ün söylediklerinden bir şey anlamadan Güvercin Bahçesi'ne varmışlar.

Bu bahçede rengârenk güvercinlerle tanışmışlar. Güvercinlerden her biri aslında bir zamanlar uçmayı arzulayan birer çocukmuş. Ve artık hepsinin aklında şu soru varmış:

"Dünyayı güzelleştiren sır ne olabilir?"

Hüthüt, cevabı bulamadıkları için üzgün üzgün duran kuşlara bakmış ve "Niçin kalkıp uçmuyorsunuz? Uçmanın keyfini çıkarsanıza! Hatta birbirinize yaşadığınız ülkeleri gösterip tanıtmaya ne dersiniz?" demiş.

Kuşlar hep bir ağızdan,

"Çok güzel bir fikir!" deyip uçmaya başlamışlar...

Şekil 15 Dünyayı Güzelleştiren Sır iç sayfa görseli.

3.4.2. İçerik Özellikleri

Kitap ismi öyküyle uyumlu olarak Türkçeye "Dünyayı Güzelleştiren Sır" şeklinde çevrilmiştir. Eser, Ali ve Ayşe adındaki iki kardeşin kuş olma hayallerinin gerçekleşmesinin ardından tekrar insana dönüşebilmelerini sağlayacak sırrı bulabilmek için çıktıkları yolculuğu konu edinmektedir.

Öykünün konusu farklı içerikli temalarla işlenmiştir. Ali ve Ayşe'nin diğer güvercine dönüşmüş çocuklarla tanışıp, bilge kuş Hüthüt'ün önerisiyle birbirlerine yaşadıkları ülkeleri tanıttıkları süre boyunca kitapta yer verilen temalar şunlardır: Sevgi, arkadaşlık, dostluk, kardeşlik, barış, bilgelik gibi erdemleri içeren temalar, kültürel farklılıklar ve farklılıklara saygı gibi toplum temaları, merak, üzüntü, mutluluk gibi duygu temaları, macera ve yolculuk temaları. Çocukların kuşa dönüşmeleri ile hayal kurma, yaratıcılık, olağanüstülük temalarının da işlendiğini söylemek mümkündür. Böylece konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki kurulduğu düşünülmektedir.

Kitapta, konusu itibariyle doğu edebiyatı klasiklerinden Ferîdüddîn Attar'ın *Mantıku't-tayr* adlı tasavvufi mesnevisinden (Sevgi, 2003)[1] esinlenildiğini gösteren benzerlikler mevcuttur. Vahdet-i vücud inancını anlatan eser, alegorik bir anlatımla padişaha ihtiyaçları olduğunu söyleyen kuşların Süleyman

[1] Ferîdüddîn Attar'ın vahdet-i vücûd inancını anlattığı *Mantıku't-tayr'ın konusu kısaca şöyledir: Kuşlar, padişahsız bir ülkenin düzenin olmadığını kabul ederek, Hüdhüd'ün rehberliğinde Sîmurga ulaşmak için yola çıkarlar. Ancak yolculuk sırasında bazı kuşlar mazeretlerle geri çekilmek isterken, Hüdhüd onları ikna eder. Yol boyunca birçok kuş yorgun düşer ve Hüdhüd, onlara karşılaşacakları yedi vadiyi ve bu vadileri geçtiklerinde Sîmurga ulaşacaklarını anlatır. Nihayetinde sadece otuz kuş, zorlukları aşarak yüce bir dergâha ulaşır ve Sîmurgu sorduğunda, aslında aradıkları varlığın kendileri olduğunu fark ederler. Sîmurga ulaşmanın, kendilerinde fani olmalarıyla mümkün olduğunu anlarlar.*

peygamberin postacısı Hüthüt yol göstericiliğinde Simurg'a varma çabalarını ele almaktadır. Öyküde çocukların yaş düzeylerine uygun olarak hayallerinin sonucu çocuklar kuşa dönüşmektedir. Sonrasında Hüthüt adlı kuşun rehberliği, kuşların ulaşmak istedikleri bir amacın oluşu, kuşların farklılıkları temsili gibi benzerlikler ile işlenen ortak ahlaki değerlerle hikâyenin bahsi geçen eserden beslenerek oluşturulduğu izlenimi oluşturmaktadır. Bu durumda çocuklar daha küçük yaşlarında doğu klasikleriyle veyahut İslam kültür ve medeniyetine dair eserlerle karşılaştıklarında belleklerinde kültürel zemin oluşumu sağlanmaktadır. Netice itibariyle toplumsal, ahlaki, manevi değerlerin aktarımında kullanılan kaynaklara dair kültürel birikimin yanında yazarların, çocukların dünyasına uygun bir yöntemle aktarabilecek donanıma sahip olmaları yadsınamaz bir gerçek olarak önem arz etmektedir (Güneş - Türk, 2022, 243).

Öykünün kurgusunda bulunan merak unsurunun çocukların ilgisini çekebilecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. Kuşa dönüşmüş çocukların tekrar eski hallerine dönüp dönemeyecekleri, belirsizliğini koruyup abartıdan uzak bir anlatımla çocuklara hissettirilmeye çalışılmıştır. Öyküde oluşturulan merak unsuru rastlantısal bir şekilde değil çocukların çabaları sonucunda giderilmektedir. Çocukların fikir yürütmeleri sonucunda kitap, muhatap kitlesine de çözüm bekleyen sorular karşısında çaba sarf edip düşüncelerini dile getirmelerine olanak sağlayan bir alan açmaktadır.

Kitap, vermek istediği mesajı açık ileti olarak hedef kitlesine sunmaktadır. Dünyayı güzelleştiren sırrı arayan çocuklar kitabın sonunda iletisiyle karşılaşmadan önce olay örgüsünde hazırlanmaktadır. Kuşa dönüşen çocuklara birbirlerinin ülkelerini dolaşırken farklılıkların var olduğu gösterilmiş, her bir ülkenin mimari yapısının, tarihinin, dilinin ayrı olmasına rağmen bir arada keyifli vakit geçirmelerinin önemi vurgulanmıştır. Hikâyenin sonunda çocuklar sırrın birbirlerini sevmekte, özgürce bir arada olmakta ve farklılıkların yanında kalplerdeki güzelliğin birbirine benzemesinde olduğu mesajını açıkça ifade etmektedirler.

Çeviri bir eser olan kitapta çevirmenin kullandığı dil üzerinden metnin anlatım ilkelerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sayfalarda yer alan cümle sayılarının değişkenlik gösterdiği, bir sayfada en az iki en fazla on dört cümlenin bulunduğu görülmektedir. Devrik ve kelime sayısının fazla olduğu cümlelere yer verilmiş fakat çocukların sözcük dağarcığına uygun yalın bir dil kullanılarak bu durum metnin akıcılığına engel teşkil etmemiştir.

Eserin sahip olduğu ideolojisini didaktik bir dil kullanmadan muhatap kitlesine hikâyenin kurgusu üzerinden ulaştırdığı düşünülmektedir. Hikâyenin akışında kuşa dönüşen çocukların kendi ülkelerini tanıtarak bilgilendirme yapması, doğrudan öğreticilik hissi oluşturmadan çocuklara farklı kültürlere dair bilgilendirici içerikler sunmaktadır. Eserde yer alan bilgi içerikli özel isim ve kelimeler şu şekilde geçmektedir: "Nelson Mandela", "kara kıta", "Çin Seddi", "Filistin'in başkenti Kudüs", "Mekke", "Kâbe", "Medine" ve "Brezilya". Kitapta hâkim olan dil, çocukların sözcük dağarcığına

uygun kelimelerden oluşmaktadır. Böylece karşılaştıkları yeni kelimelerin de olacağı varsayılan metinde basit kelimeler tercih edilerek bir denge kurulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Kitapta dini mekân olarak iki görsel resmedilmiştir. İlk olarak Kubbetü's-Sahra çizimi bir sonraki resimde Kâbe çizimi bulunmaktadır. Kubbetü's-Sahra hikâyenin baş kahramanlarından Ayşe'nin yaşadığı şehirde bulunmaktadır. Resim ve metinde hüzün teması bulunmaktadır. Metinde Ayşe'nin arkadaşlarıyla Filistin'in başkenti Kudüs'e uçtuğu, orada arkadaşlarına tüm zorluklara rağmen vatanını terk etmeyen Kaktüs Ağacı'nın hikayesini anlattığı ve gözleri yaşaran Ayşe'nin arkadaşları tarafından teselli edildiği ifade edilmektedir. Resimde savaş uçaklarından yağan bombalar ve Kubbetü's-Sahra bir odanın camları kırılmış açık penceresinden görülerek çizilmiştir. Pencereye konan kuşlar üzgün yüz ifadesine bürünmüştür. Hem metinde hem resimde çocukları üzüntüye sevk edecek yoğunlukta bir anlatının tercih edilmesi yerine çocukların dini mekanlarını tanırken eğlencenin ön planda olduğu anlatıların çocukların gelişimleri göz önünde bulundurulduğunda daha fazla tercih edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Metinde Kubbetü's-Sahra ismi geçmeyip sadece Kudüs'ün Filistin'in başkenti olduğu bilgisi verilmiştir. Verilen bu bilgi haricinde çocukların bilişsel gelişim düzeylerine uygun olarak kitap üzerinden sohbet edilerek gerekli açıklamalar yapılabilir.

Kitapta resmedilen diğer dini mekân olan Kâbe iki forma şeklinde çizilmiştir. İki sayfanın ortasına konumlandırılarak büyük bir alanı kaplayan Kabe'nin etrafında dönen beyaz kuşların uçuşu ile sağ alt köşede hurma ağacı çizimiyle metin somutlaştırılmıştır. Hikâyede kuşların kendi kültürlerini tanıttığı yerlerin arasında İslam dininin üç kutsal mescidinin bulunduğu Mekke, Medine ve Kudüs'e yer verilmiştir. Bu mescitlerden Kabe'nin görseli ile Mescid-i Aksa'nın bir bölümünü oluşturan Kubbetü's-Sahra görseli bulunmaktadır. Medine'den bahsedilirken sadece hurma ağacı çizimiyle yetinilmiştir. Fakat üç şehre metinde yer verilirken üç mescidin görsellerine yer verilmemesi yerine çocuklarda mekân algısının somut bir şekilde oluşması ve mescitlere tanışıklık kazanmaları adına çizimlerde görülebilirdi.

Hikâyede Mekke'ye giden kuşlar Kabe'nin etrafında beyaz güvercinlerin *uçuşurken "Hiç şüphesiz Allah katında en üstün olanınız, Allah'a en çok saygı duyanınızdır."* ayetini tekrarladıklarını görmüşlerdir. Burada yazar ayet metnine yer verirken Kur'an'ın hangi suresinin kaçınca ayetinden alıntı yaptığını bildirmemiştir. Kitabın ayrıca Türkçeye çevirisi yapılırken ayetin hangi meal kullanılarak çevrildiğine dair kaynak bulundurmaması kontrolün sağlanamamasına sebep olmaktadır. Hucurât Suresi'nin 13. ayetinin bir kısmına yer verilirken takva kelimesinin Türkçe karşılığı için kullanılan kelimeden Bayraktar Bayraklı'nın Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Meali'nden (Bayraklı, 2022) alıntı yaptığı düşünülmektedir. Ayetin tam metninin bahsi geçen eserde çevirisi şu şekildedir: *"Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanıyıp kaynaşasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız, Allah'a en çok saygı duyanınızdır. Allah her şeyi bilendir; her şeyden haberdar olandır."*(Bayraklı, 2022) Hikâyenin vermek istediği mesaja uygun ayet seçimi yapıldığı düşünülse de ayetin tam metni yerine çocukların kolaylıkla kavrayabilecekleri cümleler kurulabilir böylece öykünün iletisi somut ifadelerle gerçekleştirilebilirdi.

Metindeki dini kavramlardan biri de “Peygamber Efendimiz (s.a.s)” ifadesidir. Hikâyede Mekke’den sonra Medine’ye uçan kuşlara yaşlı bir hurma ağacı Hz. Muhammed’in gelip gölgeliğine oturduğunu ve tüm insanlara duyurmak için sesini yükseltip şöyle dediğini anlatmıştır: *“Arabın Arap olmayana, kırmızı tenlinin siyah tenliye bir üstünlüğü yoktur; üstünlük ancak takva (Allah’a duyulan saygı) iledir.”* Burada da hadis metninin doğrudan aktarıldığı fakat yine kaynak verilmediği için hangi İslam kaynağından istifade edildiğinin kontrolü sağlanamamaktadır. Hz. Muhammed’in 632 yılında veda haccı sırasında yaptığı konuşmalardan oluşan veda hutbesinde (Erul, 2012) tüm insanlığa yönelik evrensel mesajlarının bulunduğu konulardan birinin hikâyenin içeriğiyle ilişkili olarak alıntı yapılması isabetli olmakla birlikte açıklanmaya ihtiyaç duyulan kelimelerin var olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda hadis metninde bulunan ırkların ifade edilişi ya da takva kelimesinin çocukların gelişim seviyesine göre açıklamak ebeveynler için zorlaşabilecektir. Çocuklara peygamberlerini tanıtarak sevmelerini sağlamak istendiğinde daha az kelimeli basit ifadelerden oluşan hadislerle başlamak çocukların gelişim seviyelerine uygun bir başlangıç basamağıdır. Her iki dini kaynaktan alınan alıntılardan da anlaşılmaktadır ki hikâyede adalet, eşitlik gibi değerler ile vatanseverlik, saygı, sevgi ve sabır gibi değerler ön planda tutularak yazar tarafından sunulmaktadır.

Sonuç olarak, "Dünyayı Güzelleştiren Sır" kitabı, ahlaki ve manevi değerleri etkileyici bir hikâye aracılığıyla aktarmaktadır. Kitap, çocukların gelişimine olumlu etkiler sağlaması ve değerler eğitimi açısından faydalı bir kaynak olarak değerlendirilmiştir.

3.5.Kutsal

Şekil 16 Kutsal dış kapak görseli

3.5.1. Biçim Özellikleri

Kitabın yazarı Zeytin Aydoğmuş (Aydoğmuş, 2023), çizeri Ayça Tuba Sancar'dır. Nesil yayınları tarafından ilk baskısı 2023 yılında yapılmıştır. Kitap 24x22 cm ebadında 24 sayfadan oluşmaktadır. Fakat iç sayfalarında numaralandırma yapılmamıştır. İç sayfalarında 1. hamur kâğıt kapakta karton kapak kullanılmıştır. Ön ve arka kapakta lak kullanılarak parlak ve kabartmalı bir görüntü oluşturulmuştur.

Kitap ciltlenirken sırt kısmı olan iple dikilip tutkalla yapıştırılan yöntem tercih edilmiştir. Bu yöntem ile kitabın daha uzun ömürlü ve dayanıklı olmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ciltlenme yöntemi ve 24 sayfalık ince bir kitap oluşu sırt kısmında kitabın, yazarının ismi ile yayınevinin amblemi bulunmasına rağmen okunmasını zorlaştırmaktadır. Karton kapaklı kitaplar ciltli kitaplara kıyasla daha hafif olmakta böylece taşınmasını kolaylaştırmaktadır.

Biçim özellikleri incelendiğinde kitap 5 yaş ve üzeri için uygundur. Tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemiştir. Çocuk kitaplarında yaş düzeyinin üst sınırı bulunmamakla beraber alt sınırının belirlenmesinin ebeveynlere yol gösterici olacağı ve daha doğru tercihler yapmalarına yardımcı olacağı göz önünde bulundurulabilirdi.

Çocuk kitaplarında kapak resminin sade ve ilgi çekici olması beklenmektedir (Alpaslan - Aksoy, 2022, 4). Kitabın kapak resminde yer alan ögeler, eserin iç sayfasında olan çizimlerden bir araya getirilmiştir. Canlı renklerin kullanıldığı ön ve arka kapakta, birden fazla ögenin bir arada bulunması karmaşık bir görüntünün oluşmasına sebebiyet vermiştir. Kapak çiziminde tekrara düşülmeden iç

sayfalarda bulunmayan yeni çizimler tasarlanarak hikâyenin yorumlanmasında daha fazla alan açılabilirdi.

Şekil 17 Kutsal iç sayfa görseli.

Sayfa düzenini oluşturan çizim ve metinler incelendiğinde çizimler iki sayfa forma şeklinde yerleştirilmiştir. Resimler tüm sayfayı kaplarken metinler resimlere uygun olarak konumlandırılmıştır. Metinlerin bulunduğu zemin beyaz renkli yazılar da kontrasta uygun siyah renklidir. Kitapta hem renk uyumuyla hem de yeterli büyüklükteki harflerin puntosuyla okunaklık sağlanmıştır. Metnin tamamı belirli bir yazı fontuyla yazılırken yukarıdaki örnek görselde görüldüğü gibi ses tonunda değişiklik gerektiren ya da dikkat çekilmek istenen yerlerde yazı fontu ve konumlandırılışındaki farklılaşarak okuma isteğini artırıcı değişiklikler yapılmıştır.

Çocuk kitaplarında illüstrasyon tasarımları metni birebir anlatmamalıdır, metni tamamlar ya da açıklar nitelikte olup bazen metinden bağımsız kendi içerisinde bir hikâye oluşturup metni görsel olarak desteklemelidir (Alpaslan - Aksoy, 2022, 51). Fakat kitabın resimlerinde metnin birebir anlatıldığı çizimler bulunmaktadır. Böylece metnin tümünün resimlerde bulunması çocukların okuduklarını kendi hayalleriyle somutlaştırmasını kısıtlamaktadır. Bununla beraber, aynı sayfadaki metinler ile resimler birbiriyle uyumluluk sağlamaktadır. Ön kapak resmi dahil sayfaların çoğunda elinde büyüteciyle kitabın baş kahramanı olan çocuk, tekrarlanıp takibi yapılarak merak unsuru oluşturulmak istenen öge olarak okuyucuların karşısına çıkmaktadır.

3.5.2. İçerik Özellikleri

Kutsal kitabının konusunda Ahmet isimli bir çocuğun annesine kutsal kelimesinin anlamını sorması üzerine kutsalın ne olduğunu bulmak için manevi bir yolculuğa çıkması anlatılmaktadır. Anlatım üçüncü ve birinci tekil şahıs ağzıyla ikili anlatım dili kullanılarak sağlanmıştır. Kutsalın keşfedilmesine odaklanan kitap, başlığında belirttiği temayı işlemekte, içeriğiyle başlığı yansıtmaktadır. Tematik bütünlük oluşturarak kitap isminin öyküyle tutarlı olduğu anlaşılmaktadır.

Kutsal isminin TDK Güncel Türkçe Sözlük tanımları şöyledir: "Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken; kutsi, mukaddes, mübarek. Tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen; kutsi, mukaddes, lahut. Bozulmaması, dokunulmaması, karşı çıkılmaması gereken, üstüne titrenilen. Tanrı'ya adanmış olan, tanrısal olan." Dini bir kavram olan kutsal, Arapça'da "temiz ve pak olmak" anlamındaki kuds kelimesinden alınmıştır. Dinler Tarihi çalışmaları ile tanınan Kürşat Demirci kutsalı ilişkili olduğu fenomenlere bağlı olarak dört kısma ayırmaktadır. Bunlar kutsal mekanlar, kutsal zamanlar, kutsal varlıklar ve kutsal nesnelerdir (Demirci, 2002, 26/495-496). Bu tanımlardan anlaşılmaktadır ki kutsal kelimesi birçok nesneye nispet edilmektedir. Dinin soyut ve derinlikli kavramlarından biri olan kutsalın çocuk kitabı başlığında kullanılması çocukların anlamını bilmedikleri bir kelime olması hasebiyle ilgi çekici olması gereken başlık, müphem bir başlığa dönüşmektedir. Çocukların zihninde oluşacak bu belirsizlik kitabın dikkat çekici olabilmesinin önünde bir engel oluşturacağı düşünülmektedir.

Kitap, baş karakter olan Ahmet'in *"Anne, kutsal ne demek?"* sorusuyla başlamaktadır. Annesi ise Ahmet'in bu sorusuna *"Ayaklarınla ezemediğin, sözlerinle incitemediğin, kalbinin tepesinden indiremediğin demek."* diye cevap vermektedir. Kitap bundan sonra Ahmet'in kutsalın ne olduğunu arama serüveni ile devam etmektedir.

Bu diyalogtan sonra kitapta Ahmet kutsalın ne olduğunu bulmaya çalışmaktadır. Kitabın olay örgüsünde her sayfada farklı bir temaya yer verilerek Ahmet'in arayışları anlatılmaktadır. Ahmet ise cevabı kitabın en sonunda annesini televizyon izlerken gördüğünde bulmaktadır. Konuyla beraber bazılarına daha fazla bazılarına daha az yer verilen temalar şu şekilde sıralanabilir: Arkadaşlık, sevgi, iyilik, koruma, barış, merhamet, duyarlılık gibi erdemler; gözlem, arayış, hayal kurma gibi kişisel gelişim temaları; aile ve diğer canlılarla iletişim teması; sevgi, merak, üzüntü gibi duygu temaları; doğa teması, hak ve özgürlükler temaları.

Kitapta çeşitli temalarla birlikte çocuk dünyasına uygun çeşitli mekanlara da yer verilmiştir. Bir ağacın altında annesi ile birlikte otururken, kalbin genişliğini orman ya da denize benzetirken, çiçek bahçesinde dolaşırken, ağacın tepesinde baykuş ve mirketleri incelerken doğayla iç içe görseller kullanılmıştır. Oyun parkı ve okul bahçesi çizimleriyle çocuk gerçekliğine uygun mekanlara yer verilmiştir.

Hikâyenin olay örgüsünde Ahmet'in kutsalı arayışında merak unsuru verilmeye çalışılmıştır. Hikâyenin sonunda Ahmet annesinin yanına geldiğinde televizyonda Mescid-i Aksa'yı rastgele bir şekilde görüp kutsalın ne olduğu sorusunun cevabını bulmaktadır. Fakat nitelikli bir kurguda abartılmış merak ve rastlantısallıktan kaçınılması beklenmektedir. Çocuk edebiyatında okurun merakını gidermek için, olay dizisinde ustalıkla yerleştirilen ipuçları sayesinde çocuklar öykünün sonucuna ilişkin kestirimlerde bulunmaya yönlendirilmesinin isabetli olduğu vurgulanmaktadır (Sever, 2008, 137).

Kutsal kitabında ise her sayfada farklı ipuçlarıyla tahminler yürütüldüğü için kitabın sonuna götüren ipuçları bulunmamaktadır.

Kitapta verilmek istenen açık ve örtük iletiler (mesajlar) soyut kavramlardan oluşan devrik cümlelerin fazlaca yer aldığı bir anlatımla verilmeye çalışılmıştır. Bu durumda ise çocukların dil gelişim düzeylerine uygun olmadığında hikâye, akıcı bir anlatımdan uzaklaşmış olmaktadır. *"Düğümü çözmek", "Yani en sevdiği bir şey birinin." "Peki, annem varken tepesinde kalbimin, onu nasıl bindirebilirim en üst köşeye?", "Düğümü atan kimse, elbet ondadır yanıtı."* Bu ifadeler kitapta geçen soyut anlamlı ve devrik cümlelerden birkaç örnektir.

Kitap, biçim özelliklerinde olduğu gibi 5 yaş ve üzeri yaş grubuna hitap eden kısa bir metinden oluşmaktadır. Konu ve kurgusuyla okul öncesi yaşa hitap edecek yapıda olmasına rağmen kutsal kelimesinin ana temayı, başlığı, hikâye metninde yer alış sıklığıyla küçük yaş grubunun anlayamayacağı, açıklanmaya oldukça ihtiyaç duyulan bir yapıya bürünmüştür. Öykü didaktik bir üslup kullanmamakla birlikte kutsalın açıklanması öğreticilik boyutunun artmasına sebebiyet vermektedir. Sonuç olarak bu dini kavramın okul öncesi yaş grubunda sadece duymalarının yeterli olacağı, anlamını bilmeleri gereken metinlerle ileriki yaşlarında karşılaşmalarının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Kitabın çizimlerinde dini sembollere yer verildiği görülmektedir. Ahmet'in annesi başörtülü resmedilmiştir. Kitabın dört ayrı sayfasında Ahmet'in annesi bulunmaktadır. Metinde başörtüsünden bahsedilmemekte yalnızca görsellerle benimsetilmektedir. Aile çocukların din eğitiminde ilk ve en önemli faktörlerdendir. Çocuk içinde bulunduğu ailenin dini inanış ve yaşantılarına çok küçük yaşta görerek ve taklit ederek öğrenmeye başlar. Ailesinde başörtülü kişilerin olması durumunda çocuk doğal gelişim seyri içerisinde dine dair pratikleri öğrenmektedir. Böylece çocuklar kitaplarda kendi hayatlarında gördükleri benzerliklerle özdeşim kurabilmektedir.

Kitapta resmedilen bir diğer dini sembol Kur'an-ı Kerim'dir. Hikâye metninde aşağıda yer alan örnek sayfada olduğu gibi ifade edilmiştir. Raftan aldığı kitabın Kur'an-ı Kerim olduğu biçimsel yönüyle anlaşılmaktadır. Türk kültüründe Kutsal kitaba saygı itibariyle Kur'an-ı Kerim'i özel tasarlanmış kılıfıyla yüksek raflara koyulması ya da çivilenen duvara asılması bilinen bir gelenektir. Burada da o benzerlik gösterilmiştir. Son olarak da Mescid-i Aksa'ya yapılan saldırı haberini aldıktan sonra Kur'an-ı Kerim okumaya başlamaları, üzücü bir durumla karşılaşıldığında başvurulan ilk kaynak olduğu izlenimini okuyucularına hissettirdiği düşünülmektedir.

Mescid-i Aksa görseli, kitapta bulunan bir diğer dini sembollerdendir. Kitabın adını da oluşturan Ahmet'in aradığı o kutsal, Mescid-i Aksa'dır. Kitapta "*Ahmet'in kafasındaki soruların yanıtı "Mescid-i Aksa'ya Saldırı!"* şeklinde son bulmaktadır. Fakat tırnak işaretinin konumlanışı itibariyle kutsal olanın Mescid-i Aksa değil de Mescid-i Aksa'ya yapılan saldırıymış gibi bir anlam çıkmaktadır. Hikâyede Ahmet televizyonda Kıble Mescidi'nın son dakika anonsuyla paylaşıldığını görmüş, annesinin de gözyaşlarını fark edip saldırının gerçekleştiğini anlamıştır. Hikâyede hüzün, yıkım, temalarıyla yapılan

Mescid-i Aksa anlatımı yerine yetişkin gerçekliğinden uzaklaşıp çocuk gerçekliğine uygun çocukların ilgi ve gereksinimlerini karşılayan sevgi kaynaklı anlatımlar yapılmasının daha isabetli olabileceği söylenebilir.

Şekil 18 Kutsal iç sayfa görseli.

Hikâyede Ahmet'in kutsalı aradığı yerlerden biri olarak cami çizimi yer almıştır. Bütünüyle cami çizimi görülmemekte mimari yapısı, kapıdan dışarıya ulaşan halılar, halıların yanında duran ayakkabılardan yapının cami olduğu çocuklar tarafından anlaşılabileceği ihtimal dahilindedir. Çocukların bireysel tecrübeleri göz önünde bulundurularak küçük yaşlarda cami ziyaretinde bulunan çocuklar olmakla beraber ilkokul yaşlarında henüz camiye gitmemiş çocukların da varlığı bilinmekte, bu sebeple duruma uygun olarak kitaba dair açıklamalar yapılabilir. Tüm bu kavramlar ve görseller bir arada değerlendirildiğinde kitap, çocukların dini kavramlar açısından sözcük dağarcıklarını geliştirici nitelik taşımaktadır.

Kutsal adlı kitapta sevgi, saygı, sorumluluk, barış ve özgürlük yer verilen değerlerdendir. Çocukların değerleri anlamlandırmaları için üzerinde konuşmaya, çeşitlendirilerek anlatılmaya ihtiyaçları vardır. Ebeveynler ya da eğitimciler değerlerin yer aldığı kitaplardan yararlanabilir. Uygun bir şekilde yer aldığı takdirde çocukların değer gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.6.Şeker Kudüs'e Uçuyor

Şekil 19 Şeker Kudüs'e Uçuyor dış kapak görseli

3.6.1. Biçim Özellikleri

Şeker Kudüs'e Uçuyor adlı kitap, Zeynep Rabia Özgül (Özgül, 2023) tarafından yazılmış Cemile Şık tarafından çizilmiştir. Kitap, Mecaz Çocuk yayınevi tarafından 2023 yılında yayınlanmıştır. 24 sayfa uzunluğundaki kitap 20x22 cm boyutlarındadır. Bu ölçülere ve sayfa sayısına sahip bir kitap hafif ve ince olacağı için rahatlıkla taşınabilir niteliktedir. Kitapta tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemiştir. 5 yaş ve üzeri için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitapta sayfa sayıları numaralandırılmamıştır.

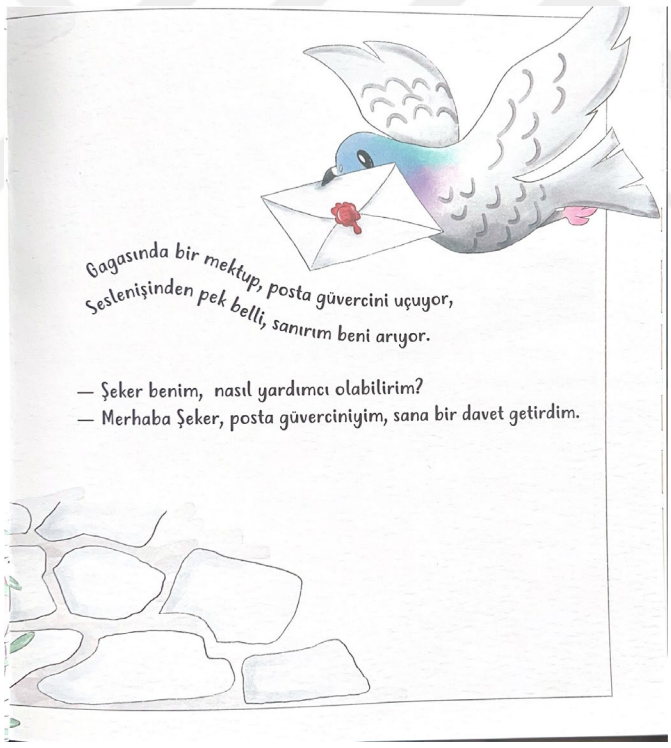
Kitabın iç sayfalarında 1. hamur kâğıt, dışında karton kapak kullanılmıştır. Bu hamur cinsi metinleri ve resimlerin renklerini kaliteli bir biçimde yansıtır. Kitap tel zımba yöntemi ile ciltlenmiştir. Nitelikli bir çocuk kitabının dayanıklılığı sağlaması için sırtlı ve ciltli, iple dikilen yöntemleri tercih etmesi gerekmekte fakat bu yöntem kitabın maliyetini de yükseltmektedir. Tel zımbayla zımbalanarak satışa sunulan kitabın daha düşük maliyette olması ulaşılabilirliğini artırmaktadır.

Kitabın kapak resmi ile iç sayfaları uyumluluk göstermektedir. Kapak resminde lak kullanılarak canlılık ve parlaklık oluşturulmakta, yüzeydeki hafif kabartma ile çocukların dokunsal duyularına hitap etmektedir. Kitabın kapağında görülen beyaz rengin hakimiyeti iç sayfalarında da devam etmiştir. Spot resim olarak ortaya yerleştirilen kapak resmi sade ve dikkat çekicidir. İllüstrasyonun üzerinde kitap ismi, alt kısımda da yazar, çizer ve ortada yayınevinin amblemi yerleştirilmiştir. Kitapta kapak resminden itibaren Filistin'e dair renkler ve simgeler üzerinden çocukların zihinlerinde bir imaj oluşturulmak istendiği anlaşılmaktadır. Kitap isminde her bir kelime Filistin bayrağının renklerinden oluşmaktadır. Bunun yanında baş kahraman olan kuş, gagasında barışın da simgesi olan zeytin dalı tutmakta, boynuna

Filistin kefiyesi ve bayrağının renklerinden oluşan atkı dolamakta ve çantasına Filistin bayraklı ve Filistinli karikatürist Naci el-Ali'nin çizdiği meşhur simge olan Hanzala rozeti takmaktadır.

Ön sayfadaki kuş çizimi iç kapakta, son sayfada ve arka kapakta da bulunmaktadır. Bu durum tekrara düşülmesine sebebiyet vermiştir. Arka kapakta kitabın özeti ve tanıtım yazısı bulunmaktadır. Ayrıca *"Kudüs, dostluk ve özgürlük bu kapağın altında!"* ifadesiyle kitabın temalarına dair kitabı satın alacak ebeveynlere kısa bir bilgilendirilme sunulması olumlu bir yaklaşım olarak görülebilir. Kitabın son iki sayfasında ise yazar ve çizerin tanıtım yazıları bulunmaktadır. Yazarın Kudüs'te bulunduğunun ve hikâyeyi kaleme alma amacının da ifade edildiği ayrıntılı bir özgeçmiş sunulmaktadır.

Metnin sayfa düzeni içerisinde konumu olarak ifade edilebilen bloklama, tasarım bütünlüğü açısından önemlidir (Alpaslan - Aksoy, 2022, 61). Örnekteki illüstrasyonda yer alan posta güvercini figürünün hareketi ile uyumlu olarak yer alması alışagelmiş metin hizalamaları algısını kırmaktadır. Yaratıcı çocuk kitaplarında bunun gibi bloklama kullanımı, kitap okumayı eğlenceli hale getirmektedir. Kitapta bu şekilde sadece bir örnek bulunmakla beraber metinde dikkat çekilmek istenen özel isimler yazılırken farklı renkler kullanılmıştır.

Şekil 20 Şeker Kudüs'e Uçuyor iç sayfa görseli.

Şeker Kudüs'e Uçuyor kitabının illüstrasyonları, hikâyenin atmosferini ve minik kuş Şeker'in maceralarını canlandırmaktadır. Kitabın, çocukların sayfalar arasında dolaşırken Kudüs'ün tarihi yapılarını ve sevimli hayvanlarını görsel olarak keşfedebilecekleri bir şekilde resmedildiği düşünülmektedir. Resimler, sınırlı renk kullanımıyla ve basit çizim teknikleriyle sade ve keyifli bir okuma sunmaktadır. Resimler iki sayfa forma ya da tek sayfa şeklinde kitapta yerleştirilmiştir. Görseller

aynı sayfada bulunduğu metinle uyumlu, metni tamamlayıcı ve somutlaştırıcı özelliktedir. Hayvanlara yer verilen hikayeler çocukların hoşlarına gitmekte ve kitabı severek okumalarına katkı sağlamaktadır (Gençer, 2021, 3). Bu hikâyede de bir kuş olan baş kahramanın bir kedi tarafından kaçma sahnesinin çiziminde kuşun kanat çırpışı, kedinin patilerini uzatışı hareketli ve enerjik bir şekilde tasvir edilmiştir.

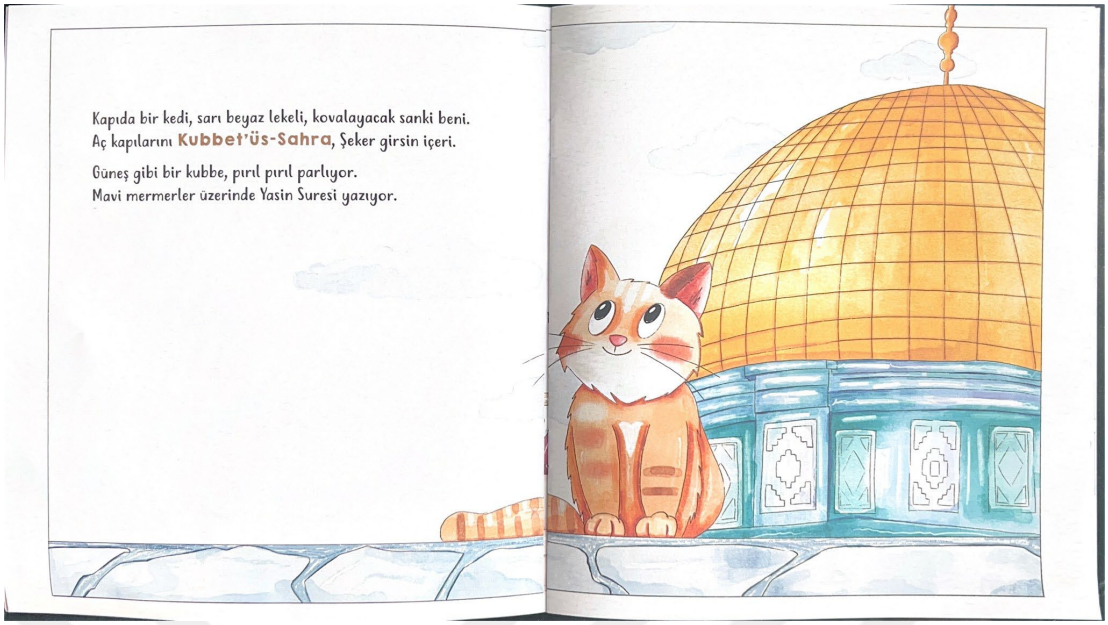
3.6.2. İçerik Özellikleri

Şeker Kudüs'e Uçuyor kitabının arka kapağında bulunan *"Şeker Kudüs'e Uçuyor" bizlere küçük bir kuşun gözlerinden Kudüs'ün güzelliklerini ve şehrin sevimli hayvanlarını tanıtıyor."* yazısıyla kitabın tanıtımı yapılmıştır. Sunduğu bu hikayeyle kitapta, içeriğine dair anlaşılır ve uyumlu bir isim tercih edilmiştir.

Kitabın konusunda uçmayı çok seven Şeker'in Kudüs'e doğru yola çıkmaya başlaması ve onun gözünden şehri tanıtmaya devam etmesi anlatılmaktadır. Fabl türündeki eserde kahramanlar kuş, kedi ve güvercindir. Hepsinin diyaloglarına yer verilmiştir. İçerik ve biçim özellikleri dikkate alındığında kitabın 4 yaş ve üzeri her yaşa hitap ettiği düşünülmektedir. Kitabın temaları arasında sevgi, arkadaşlık, dostluk, misafirperverlik, uzlaşma-anlaşma, mutluluk, keyif-neşe, yolculuk, keşif, tarihi mekanlar, hayvanlar, barış ve farklı kültürler bulunmaktadır. Aynı zamanda Kudüs'ün tarihi ve kültürel zenginlikleri de hikâyenin içinde yer almaktadır. Kitabın konusu çocuk kitaplarında daha çok işlenen, çocuk gelişimini destekleme potansiyeli bulunan temalarla oluşturulmuştur (Turhan vd., 2021, 53).

Hikâye, Şeker isimli kuşun Kudüs'e yolculuğa çıkmasıyla başlamakta ve olay örgüsü Şeker'in orada gördüklerini anlatarak devam etmektedir. Hikâyede merak unsuru bulunmadığı için kurgunun ilgi çekici yönünün zayıf kaldığı söylenilebilir. Kurguda olaylar tutarlı bir şekilde işlenmiştir. Giriş kısmında kuşun yolculuğa çıkması ve hedefine ulaşması, gelişme kısmında yolculuğunun sonucunda ulaştığı yerleri gezmesi ve orada arkadaşlar edinmesi, sonuç bölümünde ise edindiği arkadaşlarıyla buluşmaya gidip okuyucularını Kudüs'e davet etmesiyle anlamlı bir akış sağlanmıştır.

Kitapta ön plana çıkan mesajlar olduğu gibi yazarın örtük olarak vermek istediği mesajlar da bulunmaktadır. Hikayedeki açık ileti çocuklara Kudüs'ün güzelliklerini tanıtarak burada yaşayanların ne kadar mutlu olduklarını göstermektir. Böylece İslam kardeşliği bilinci de örtük ileti olarak anlaşılmaktadır. Hikayedeki kahramanların hayvanlar olmasıyla hayvan sevgisi, hayvanların birbirleriyle tanışmasıyla arkadaşlık değerini hissetme kazanımları verilen diğer mesajlardandır. Kuşun seyahat etmesiyle keşfetmeye güdüleme, kahramanların konuşmalarında kullandıkları kelimelerle dini ifadeleri kavratma ve nezaket ifadelerini kullanma mesajları hissedilmektedir.

Şekil 21 Şeker Kudüs'e Uçuyor iç sayfa görseli.

Kitabın dili oldukça kafiyelidir ve bu durumda da hikâye şiirsel bir metin olma özelliğine bürünmüştür. Kafiyeye uymak için devrik cümleler de kullanılmıştır. Kısa bir metin olduğu için bir sayfada bulunan cümlelerin sayısı en fazla dörttür. Cümleler kısa ve anlaşılırdır. Yer isimlerinin fazlaca bulunması sebebiyle metnin geri kalanında sade bir dil kullanıldığı düşünülmektedir.

Hikâyede Şeker, Kudüs'e vardığında ilk olarak tarihi yerleri keşfetmeye başlamaktadır. Mescid-i Aksa ve diğer önemli yapıları ziyaret ederek bu esnada edindiği tarihi ve kültürel bilgileri aktarmaktadır. Didaktik bir metin olmadan bilgilendirici bir hikâye oluşturulmuştur.

Kitabın öğreticilik yönü baskın olduğu için Kudüs'e dair verilen kavramlar çocukların muhtemelen ilk kez karşılaşacakları, sözcük dağarcığında bulunmayan kelimeler olduğundan metinde basit kelimeler bulunmaktadır. Metinde çocukların sözcük dağarcığını geliştireceği düşünülen kavramlar dini kavramlarla ya da tarihi yerlerle iç içe kullanılmıştır. Kitapta yer alan "şifalı" ve "belde" kelimeleri çocukların kelime dağarcıklarını geliştirecek kelimelerden sayılabilir. Ayrıca Kudüs kültürüne ait yiyecek olan "zahter" ismi de çocukların kelime dağarcığını geliştirici niteliktedir. Çocukların anlamını bilmese dahi bir yiyecek olacağı çıkarımını yapabilecekleri kullanımla metinde zeytin, hurma, baharat gibi kelimelerle bir arada yer almaktadır.

Kitap kısa bir metinden oluşmasına rağmen dini kavramlar açısından oldukça çeşitlidir. Günlük hayatta kullanılan dini ifadeler kapsamında "Rabbim'e şükrederim", "inşallah", "şükür olsun Allah'ım", "bereket", "Allah'a emanetsiniz" kavramları görülmektedir. Çocuğun bu ifadelerle tanışıklığının olma durumu, içerisinde büyüdüğü ailenin dini yaşantısıyla ilişkili olarak değişkenlik göstermektedir. İlk öğrenme yeri olan ailede çocuklar çok küçük yaşlarında duyarak ve taklitle ilk öğrenimlerini gerçekleştirmektedirler. Dini eğitim vermek isteyen aileler kendi yaşantılarıyla örneklik teşkil ederek

çocuklarda etkili ve çabasız bir biçimde bunu sağlayabilmektedirler. İlk başlarda taklitle bu ifadeleri kullanan çocuklar daha sonraki yaşlarında dini gelişimlerine bağlı olarak içselleştirebilmektedirler.

Kitapta yer alan dini kavramlardan ibadet ve Kuran bilgisine dair "namaz", "ikindi namazı", "akşam ezanı", "Yasin Suresi" kelimeleri bulunmaktadır. İslam'ın beş şartından biri olan namaz kılmak, çocuklara şarkı, oyun gibi eğlendirici ve keyif verici materyallerle öğretilmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi ailelerin dini yaşayış biçimleri çocukların dini gelişimini doğrudan etkilemektedir. Namaz kılan ebeveynlere sahip çocukların 0-2 yaş döneminde namaz hareketlerini taklit etmeye başladığı görülmektedir. Aynı şekilde yaşadığı coğrafyada ezan sesini küçük yaşlarından itibaren duyan çocuklar ailelerinin de ezana saygı ifadelerini gördükçe İslam dininin ibadet alanına dair kavramlara aşinalık kazanmaktadırlar. Ezan sesini duyan çocuğa ebeveyninin de telkiniyle "Allah bir" ifadesinin öğretisi dini değerlerini benimseyen ailelerde görülen bir yaklaşımdır. Din eğitimi verilen okul öncesi yaş grubunda çocuklara Kur'an-ı Kerim'den kısa sureler öğretilmektedir. Fakat Yasin Suresinin uzunluğu itibariyle çocukların duymama olasılığının yüksek olduğu surelerden olduğu düşünülmektedir.

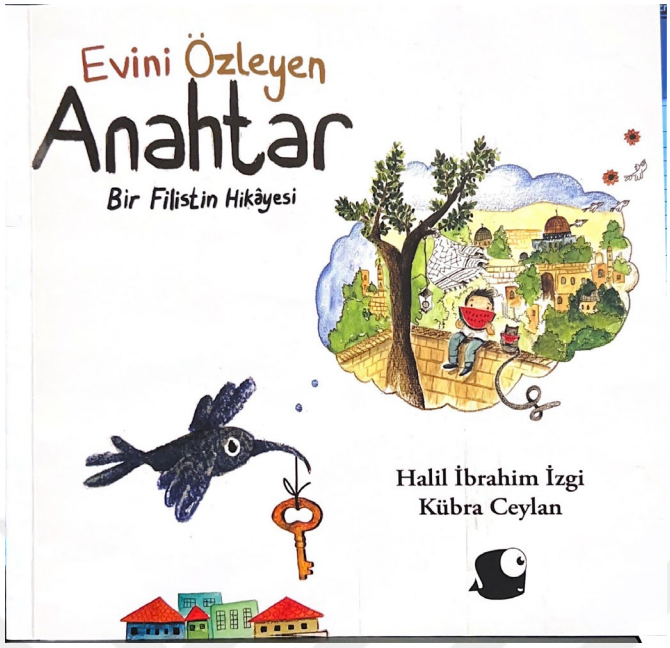
Metinde yer verilen tarihi ve kutsal mekanlara ait kavramlar şunlardır: "Mescid-i Aksa", "Kubbetü's-Sahra", "Kıble Mescidi", "ilk kıblemiz", "kubbe", "minber", "mihrap", "şadırvan", "Mervan Mescidi". Mescid-i Aksa, okul öncesi ve ilk okuma düzeyindeki çocukların Kudüs'e dair en çok karşılaştıkları kavramlardandır. Çoğu zaman Kubbetü's-Sahra'nın Mescid-i Aksa ile karıştırıldığı da görülmektedir. Bunun nedeni olarak Kudüs ve Mescid-i Aksa'ya dair metinlerde sadece Kubbetü's-Sahra'nın altın sarısı kubbesinin görsellerde yer aldığı gösterilebilir. Kitapta mescitlerin isimlerine ayrı ayrı yer verilmesi ayırt edicilik bakımından olumlu olsa da Kubbetü's-Sahra çizimine kapak resmi dahil olmak üzere üç defa yer verilerek ön plana çıkarıldığı düşünülmektedir. Camilerin iç bölümüne ait kavramların da detay bir bilgi olduğu söylenilebilir.

Filistin bölgesine dair özel yer isimleri olarak "Kudüs", "Şam Kapısı", "Yafa", "el-Halil" ve "Gazze" bulunmaktadır. Şehir isimleri ve farklı şehirlere dair mekân algıları özellikle okul öncesi yaş grubundaki çocukların düşünce dünyalarında canlandırabilecekleri özellikte değildir. Okul öncesi dönemdeki çocuklara dair yapılan araştırmada çocukların yaşadıkları ili görsel olarak algıladıkları fakat özel ismiyle ifade etmekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklarda şehir, ülke ve başkent kavramlarının tam olarak oturmadığı anlaşılmıştır (Aktın vd., 2015, 273). Netice itibariyle kitapta sadece isim olarak geçen şehirler okul öncesinde anlamlı bir karşılık bulamayıp 7 yaş ve üzeri çocuklarda mekân algıları geliştikçe öğrenmesinde etkili olacağı söylenebilir.

Kitap bilgilendirici yönü fazla olan bir eser olmasına rağmen herhangi bir kaynakçaya yer verilmemiştir. Bu durum da bilgilerin kontrolünün yapılamamasına sebebiyet vermektedir. Kitapta bilgi hatası olmamakla beraber yazım yanlışı bulunmaktadır. Örneğin, Kubbetü's-Sahra'nın yazılışında kesme işareti yanlış yerde kullanılarak *"Kubbet'üs-Sahra"* olarak yazılmıştır.

Sonuç olarak sevgi, mutluluk, barış ve özgürlük gibi değerlere de değinen eser, çocuklar için hem eğlenceli hem de öğretici bir okuma deneyimi sunmaktadır. Kudüs'ü merak eden ya da farklı kültürleri tanımak isteyen her yaştan okur için keyifli bir seçenek olabilir. Hem keyifli bir hikâye sunması hem de çocuklara yeni bilgiler kazandırması açısından değerlidir. Kitap, Kudüs'ün tarihi ve kültürel özelliklerini anlatırken çocuklara bilgi vermektedir. Bu, küçük yaş grubundan başlayarak her yaştaki okuyucuların farklı yerleri ve kültürleri keşfetmelerine yardımcı olabilir.

3.7.Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi

Şekil 22 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi dış kapak görseli

3.7.1. Biçim Özellikleri

Kitap Halil İbrahim İzgi (İzgi, 2023) tarafından yazılmış ve Kübra Ceylan tarafından resimlendirilmiştir. Atölye Balık Yayınevi tarafından ilk baskısı 2023 yılında yapılmıştır.[2]

Eser, 32 sayfadan oluşmakta ve 22x22 cm boyutlarındadır. Bu boyutlarda ve incelikte bir kitap çocuklar tarafından kolaylıkla taşınabilecek niteliktedir. Kitabın kapağında karton kapak kullanılmış olup iç sayfalarında mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kuşe kâğıt dayanıklı bir kâğıt cinsi olmakla birlikte ışığı yansıtıp sayfalarda parlaklık oluşturmaktadır. Bu durum bir süre sonra okumayı göz yorucu hale getirse de kitabın 32 sayfalık kısa bir kitap olması okurlarda olumsuz bir okuma deneyimi oluşturmamaktadır. Kitapta sayfalar numaralandırılmıştır.

Kitap, sırt kısmı olup tutkallama yöntemi ile dağılma ve kopma yapmayacak şekilde ciltlenmiştir. Sırt kısmında kitap ismine yer verilmemiştir. Kapak tasarımı incelendiğinde ise sol üstte kitap ismi yer almakta, sağ alt köşede yazar ismi, çizer ismi ve yayınevi amblemi bulunmaktadır. Kapak resmi kalabalık ögelerden oluşmayıp sade ve içerik ile oldukça uyumlu nitelik taşımaktadır. Kapak resmindeki siyah, uzun gagalı kuş kitabın iç sayfalarında da görülmektedir. Her sayfada olmamakla beraber çoğu sayfada çizimlerle uyumlu bir şekilde konumlandırılmış olan kuş, çocukların dikkatini çekip sayfalar boyunca aramak istedikleri merak ve eğlence unsuru haline gelmiştir. Arka kapakta bulunan tanıtım

[2] Kitabın 30 Aralık 2023 tarihindeki tanıtımı dolayısıyla Atölye Balık Yayınevi'nde yazar, çizer ve editörle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

yazısı ile kitabın içeriğine ilişkin sezdirici bir ön bildirim sunulmuştur. Arka kapaktaki görseller de kitabın iç sayfasında yer almaktadır. Kitabın son sayfasında yazar ve çizer hakkında kısa bilgilendirmeler yapılmıştır. Yazarın Filistin'e iki defa gittiği bilgisine de yer verilmiştir.

Çocuk kitaplarında yazı ve resmin birbiriyle ilişkili olarak yerleştirilmesi, metnin hızını ve havasını etkilemektedir. Çoğu zaman yazının yerleştirilme varyasyonları, çocuğun kitaba odaklanmasını doğrudan etkilediğinden bu değişken durum, çocuk kitaplarında tasarımı zorunlu kılmaktadır (Erdal - Erdal, 2023, 135). Kitabın tasarlanan sayfa düzeniyle bu görsel bütünlüğün sağlandığı düşünülmektedir. Çizimlerin ve metinlerin konumlandırılması sayfalarda farklılık göstermektedir. İllüstrasyonlar iki sayfa forma, tek sayfa ya da spot resimler olarak yerleştirilmiştir. Bazı sayfalarda sadece resim görülürken bazı sayfalarda da sadece metne yer verilmiştir. Beyaz zemin rengi ağırlıklı olan kitapta metinler kontrasta uygun olarak siyah renkli tercih edilmiştir. Harflerin renginde değişiklik olmamakla birlikte metnin akışına uygun olarak dikkat çekilip heyecan oluşturmak istenen yerlerde yazı fontunda ve kalınlığında farklılıklar oluşturularak tekdüzelikten çıkılmıştır. Bunun yanında aynı sayfadaki resimlerle uyumlu metin hizalamasına da yer verilerek mizanpajında standart dışına çıkıldığı görülmektedir.

Şekil 23 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi iç sayfa görseli. Sayfa 29

İyi tasarlanmış ve illüstre edilmiş çocuk kitapları, görsel yapısıyla okuyucuyu cezbedip kendine çekebilmektedir. Bu sebeple çocuk kitabı yazarının ortaya koyduğu her metnin, illüstratör tarafından nasıl resimlenebileceği endişesini de taşıması önemlidir. Çocuk kitaplarındaki resimler, metinle düşünüldüğünde anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik uyarıcıdır (Erdal - Erdal, 2023, 124).

Kitabın çizimleri oldukça etkileyici ve anlamlıdır. Kübra Ceylan tarafından yapılan resimler, hikâyenin duygusal tonunu yansıtmaktadır. Filistin'in kültürel öğeleri ve göç manzaraları kitabın sayfalarında canlı bir şekilde resmedilmiş olup bu çizimler, okuyucunun hikâyeye daha derinlemesine bağlanmasına yardımcı olurken, estetik açıdan da oldukça başarılı olduğu düşünülmektedir. Resimlerde kullanılan renk paletinin, hikâyenin duygusal tonunu ve atmosferini aktarmak için dikkatli bir şekilde seçildiği anlaşılmaktadır. Yumuşak pastel tonlar, sıcak kahverengi ve altın tonlarıyla Filistin'in topraklarına ve Kubbetü's-Sahra'nın sarısına gönderme yapıldığı, mavi ve gri tonları ile Filistin'in denizi ve gökyüzünü temsil ederken bu renklerle, hikâyenin içindeki umut ve zorlukları yansıttığı düşünülmektedir.[3]

3.7.2. İçerik Özellikleri

Raci isimli bir çocuğun yaz tatili için dedesinin lokantasında kasiyer olarak çalışmasını ve dedesinin yıllar boyunca sakladığı gizemli anahtarıyla tanışmasını anlatan "*Evini Özleyen Anahtar*" isimli eser, çatışmalar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan bir dedenin torunuyla iletişimini konu almaktadır. Konuyla ilişkili olan kitap ismi teşhis sanatı kullanılarak da ilgi çekici hale getirilmiştir. Teşhis, edebiyat terimi olarak TDK Genel Türkçe Sözlüğü'nde kişileştirme olarak tanımlanmaktadır. Batı edebiyatı retoriğinin etkisiyle Türk belagatine girmiş edebî terimlerden biri olduğu kabul edilmektedir. Teşhisle varlıklar kişileştirilerek yeni imajlar ve kimlikler kazanmaktadır (Yıldıran Sarıkaya, 2011, 40/566). Özlemek insana dair niteliklerdendir. Yazar burada teşhis sanatıyla anahtarın evine özlem duyması üzerinden öyküdeki kahramanların vatanları Filistin'e dair özlemlerini vurgulamaktadır. Hikâyenin son cümlesi de ismiyle doğrudan bağlantılıdır: *"Özlemi bitecekti anahtarın çok sevdiği evine."*

Kitap temaları itibariyle zengin bir içeriğe sahiptir. Çeşitli temalar üzerine oluşturulan hikâye, konusuyla çocuk gerçekliğine uygun bir anlatı sunmaktadır. Kitapta önerilen yaş grubu belirtilmediğinden içeriği ve biçimsel özellikleri itibariyle 4 yaş ve üstü her yaşa hitap ettiği çıkarımında bulunulabilir. Okul öncesi yaş grubundan itibaren çocuk kitaplarında yer verilen temalardan duygulara dair sevgi, saygı, vefa, merak, umut, özlem temaları, erdemlere dair arkadaşlık, sorumluluk, yardımlaşma, komşuluk ilişkileri, çalışkanlık, dayanışma temaları ile göç, aidiyet, kültürel miras, savaş, umut, direniş, anı ve nesiller arası iletişim temalarını bünyesinde bulundurmaktadır.

[3] Çocuk kitaplarında yazar ve çizerin uyumu kitabın niteliğini etkilemektedir. Daha önce de bir eser üzerinde beraber çalışan yazar ve çizer bu eserde de birbirleriyle çalışmanın önemli olduğunu vurgulayarak yazar ve çizerin uyumlu olmasını önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili olarak yazar Halil İbrahim İzgi *"Kalıcılık katması için duygu yoğunluklu çizim tekniği kullanılmıştır."* ifadesiyle çizerle beraber çalıştıklarını belirtmiştir. Çizer Kübra Ceylan ise çizimlerindeki renkleri zihninde nasıl bir karşılık bularak kullandığını şu cümlelerle ifade etmiştir: *"Doğrusu çizerken şu rengi kullanayım da bu anlama gelsin diye düşünmüyor insan, zihin kendiliğinden o renklere gidiyor herhalde. Altın sarı tonları mesela Kudüs sarısı olarak yerleşti benim aklıma. Tozlu kahverengi hem Filistin'in iklimsel açıdan rengi hem de yaşanan acı durumu da ifade eden bir renk gibi geliyor. Tozun toprağa karışması, göç, yıkım o tozlu kahverengiyi hatırlatıyor. Yahut karpuz motifleri yine rengi bağlamında bir anlam ifade ediyor."*

Hikâye, okulun son günü karnesini alıp dedesinin lokantasına giden Raci'nin, dedesinin kendisine yardım etmesine ihtiyacı olduğunu söylemesi ile başlayıp lokantada çalışırken anahtar emanet dolabıyla karşılaştıktan sonra oradaki bir anahtarın hikayesini öğrenmesiyle son bulmaktadır. Raci ve dedesi hikâyedeki iki ana karakterdir. Yan karakterle de desteklenen öyküde Raci ve dedesinin kurduğu iletişimle hikâye temellendirilmiştir. Hikâye, çocukların hayatlarında var olan okul, oyun, karne heyecanı gibi gerçekliklerle ilgilerini çekecek şekilde kurgulanmıştır. Kurguda merak unsuru anahtardır. Anahtarın fark edilmesiyle Raci'nin merakı başlamakta ve dedesinin aile geçmişiyle kurduğu bağlantıyla anahtarın gizemi hızlıca çözülerek anlamsal bir tutarlılıkla olaylar anlatılmaktadır.

Yazınsal metinlerin iletilerinin bilgilendirici değil çocuklara keyif verici bir şekilde aktarılması, o metnin çocuğa görelik ilkesiyle oluşturulduğunu göstermektedir. Eserde, çocuğun anlam evrenine uygun olarak örtük ve açık iletiler bulunmaktadır.[4] Raci'nin dedesinin lokantasında çalışmayı kabul etmesiyle yardımlaşmanın önemi kitabın açık iletisi olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca dedesinin lokantası, sadece yemeklerin servis edildiği bir mekân değil, emanet anahtar dolabıyla aynı zamanda dostluğun, güvenin ve dayanışmanın merkezi olduğunu hissettirmektedir. Raci'nin ailesiyle anlaşma yaparak işe başlaması aile içi sağlıklı iletişimin önemini de göstermektedir.

Hikâyenin anlatımında hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Kahramanların iç ve dış dünyalarına ait olanları bilen ilahi (hâkim) bakış açısında üçüncü tekil şahıs zamiriyle olaylar anlatılmıştır. Anlatım, iki baş kahramanın diyaloglarına da yer vererek metin içerisinde akıcı bir şekilde oluşturulmuştur. Paragraflar çocukların okuma istediğini artıracak uzunluktadır. Anlatım kısa cümlelerden oluşurken devrik cümlelerin kullanımına da yer verilmiştir. Hikâye genel itibariyle çocukların sözcük dağarcığına uygun kelimelerle oluşturulmuş aynı zamanda yaş aralıklarına ve dil gelişimlerine bağlı olmakla birlikte sözcük dağarcıklarını geliştirici kelimelere de yer verilmiştir. "Gözüne zor gelmek", "kıvanç", "müze", "gayret", "sefer" ve "düşlemek" kelimelerinin bu nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Hikâyenin metninde çocuk okurların kelime dağarcığını geliştirici nitelikte olan kelimelere rastlanmakla birlikte dini kavram bulunmamaktadır. Hikâyedeki dini içerik kelimeler ile değil resimler ve resimlerdeki sembollerle ön plana çıkarılarak görsel bir içerikle sunulmuştur. Raci'nin annesi başörtülü olarak resmedilmiştir. Kapak resminde ve son sayfada yer verilen Mescid-i Aksa çizimiyle Kıble Mescidi ve Kubbetü's-Sahra bir arada bulunmaktadır. Kitabın geri kalanında Kubbetü's-Sahra Filistin'in sembolü olarak işlev görmektedir.[5] Görsellerde Filistin'e dair birçok sembole yer verilmesi, zihinlerde direnişin ve Kudüs bilincinin oluşturulması adına anlamlı bir çaba olarak görülmektedir.

[4] Yazar İzgi, kitabın mesajının pes etmemek, umudu diri tutmak olduğunu ve bunu kuşaklar arası iletişimin metaforu olan anahtarı kullanarak aktardığını belirtmiştir. *"Filistinli çocuklara da ulaşmasını, mülteci çocuklarda da umut oluşturmasını istiyoruz. Umut olmasa yaşamları zor hale gelir. Filistin mesajını çocuğun ruh dünyasına uygun olarak ama ciddi bir şey olarak vermeyi istiyoruz."* ifadelerini kullanan yazarın mesajının, metnin içine kullandığı dil, semboller ve ele aldığı konuyla sindirilmiş olduğu düşünülmektedir.

[5] Yazar İzgi bu durumu şu ifadelerle açıklamaktadır: *"Görsellerde tamamını veremediğimizden imaj olarak kullanmamız daha uyumlu olduğu için Kubbetü's-Sahra'yı kullanıyoruz. Kubbetü's-Sahra'yı gördüğünde Kudüs'ü hatırlıyorsa*

Şekil 24 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi iç sayfa görseli. Sayfa 27

Şekil 25 Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi iç kapak görseli.

Evini Özleyen Anahtar kitabı sevgi, saygı, sorumluluk, birlik, dayanışma ve özgürlük gibi değerleri, geleceğe dair umut barındıran dokunaklı bir hikayeyle okurlarını Filistin ve Kudüs'e dair önemli sembollerle etkisi altına alarak var olan bir gerçekliğin içine çekmektedir.

yeterli diye düşünüyorum. Zihin imajlarla algılanıyor. Belki eksik ama ona çok odaklanmamak gerektiğini düşünüyorum. Bunda bir yanlışlık görmüyorum böyle tercih edilebilir diye düşünüyorum. Zihin oraya götürüyorsa iyidir."

3.8. Ben Buradayım Kudüs'te

Şekil 26 Ben Buradayım Kudüs'te dış kapak görseli

3.8.1. Biçim Özellikleri

Nahed Al-Shawa (Al-Shawa, 2024) tarafından yazılan, Abeer Hasen tarafından çizilen *Ben Buradayım Kudüs'te* isimli kitap, 2017 yılında Arapça yayınlanıp 2018 yılında Abdulkerim Lale tarafından Türkçe olarak yayınlanmıştır. Kitabın künye sayfasında ya da diğer sayfalarında yazar, çizer ve çevirmene dair bilgilendirme yoktur. Nar Yayınları'ndan basılan kitabın ikinci baskısı ise 2024 yılında yapılmıştır. Kitap 30x22 cm boyutlarındadır ve 32 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemekte, dışsal ve içsel özellikleri incelendiğinde 4 yaş ve üzeri için uygun olduğu anlaşılmaktadır. Ağırlık yönüyle taşınabilir özelliğe sahip kitap, yatay yönlü dikdörtgen formda olması nedeniyle, kitabın açık haliyle enlemesine oluşturduğu genişlik, karton kapak kullanımıyla birleşince kitabın kıvrılmasına ve okuma konforunu azaltmasına neden olduğu söylenebilir.

Kitabın dışında karton kapak, iç sayfalarında 1. hamur kâğıt kullanılmıştır. Bu kâğıt kalitesi metni ve çizimleri doğru bir biçimde yansıtmaktadır. Kitap, sırt kısmıyla ve tutkalla yapıştırılmasıyla oluşturduğu dayanıklılıkla, nitelikli ciltleme yöntemlerinden bir kısmını sağlamaktadır. Böylelikle sayfaların kısa sürede dağılma ve kopma yapma ihtimalini azaltmaktadır.

Kitabın ön kapağı incelendiğinde sol altta yayınevinin amblemi, amblemin yan kısmında yazar ve çizer isimleri ile üst kısmında 2. baskı ibaresinin olduğu görülmektedir. Sağ üst köşede ise kapak resminden bağımsız daire şeklinde bulunan resimde Kubbetü's-Sahra ve etrafında okumayı zorlaştıracak küçüklükte punto seçilerek "Kudüs bizimdir bizim kalacak", "Nehirden denize özgür Filistin" yazılan slogan cümleleri yer almıştır. Kapak resminin kalabalık ögelerden oluşturulduğu düşünüldüğünde bu

çizimin daha sade tasarıma sahip arka kapakta tercih edilebileceği önerisi sunulabilir. Kapak resminde az bir kısmına yer verilen dünya çiziminde Filistin haritası detayı bulunmaktadır. Filistin topraklarını gösteren kısım siyah beyaz renkli tasarıma sahip kefiyye deseninde çizilerek dikkatleri çekmektedir. Arka kapakta kitabın ismiyle özetine yer verilmiştir. Metinden çok resimlerin ön plana çıktığı bir hikâye için oldukça açıklayıcı ve ayrıntılı bir özet yazılmıştır.

Sade ve kısa cümlelerle kurgulanmış olan anlatı, çizimleriyle ön plana çıkmaktadır. İki sayfa forma şeklinde yerleştirilen illüstrasyonların yanında metinler, sayfanın en boş kısmında konumlandırılarak sayfanın mizanpajında dengeli bir birliktelik sağlamıştır. Harflerin puntosu okul öncesi yaş grubuna uygundur ve renkleri zemin renklerinin kontrastına uygun olarak okumayı kolaylaştırması için açık renk zeminlerde siyah, koyu renk zeminlerde beyaz renk tercih edilmiştir. Yazı puntoları ve renklerinin farklı kullanımları mevcuttur. Genelinde tekdüzelik hâkim olmakla birlikte verilmek istenen mesaja göre yazı puntoları ve renklerinde farklılıklar yapılarak okuma isteğini artırıcı bir form oluşturulmuştur. Kitapta sayfa numaraları ise bulunmamaktadır.

Şekil 27 Ben Buradayım Kudüs'te iç sayfa görseli.

Resimli bir kitap olan öyküde resimler, metnin somutlaştırılarak anlamlandırılmasına yardımcı olmaktadır. Kitabın içeriği sebebiyle çizimlerin metne görsel yorum katmasının hikâyeyi daha etkili anlatmak için kullanılıyor olabileceği düşünüldüğünde isabetli görülmektedir. Örneğin, Kerem'in anlattığı mekanları resimlerle desteklemesi, çocukların görsel ve yazılı bilgileri bir arada işlemesine yardımcı olabilmektedir. Özellikle mekân mefhumu çocuklarda soyut bir kavram olduğundan kitabın görselleri ön plana alarak metni desteklemesi hikâyeyi daha anlaşılır kılmaktadır. Aynı sayfada yer alan metinler ve resimler birbiriyle uyumluluk arz etmektedir. Kitap, gerek resimlerde kullanılan renk tonları ve çeşitliliğiyle gerek çocukların hoşlarına giden ögelere yer vermesiyle hitap ettiği kitlenin eğlenmesine olanak sağlamaktadır. Kitapta kapak resmi ve künye sayfası dahil her sayfada farklı çizimlere yer verilmesi olumlu bir özellik olmakla birlikte bazı sayfalardaki çizimlerde yapısal bozukluk göze çarpmaktadır. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi koltuklarda ve tablolarda perspektif yönüyle hatalar

bulunmaktadır. Fakat çizerin diğer kitaplarına dair bir bilgi bulunmadığından bu durumun çizerin kendisine has tarzı mı çizim hatası mı olduğunu ayırt etmek zorlaşmaktadır.

Şekil 28 Ben Buradayım Kudüs'te iç sayfa görseli.

3.8.2. İçerik Özellikleri

Nahed Al-Shawa'nın *Ben Buradayım Kudüs'te* kitabı, Kerem isimli bir çocuğun gözünden anlatılan bir hikayedir. Kerem'in odasından başlayarak her sayfada, bulunduğu mekân genişleyerek nihayetinde evrene ulaştığı hikâyenin ismi öyküyle bağdaşmaktadır.

Ben Buradayım Kudüs'te adlı kitap, ana karakter Kerem'in tatlı ve akıllı bir çocuk olarak tanıtılmasını ve kendi yaşamını, odasını, evini, ailesini ve sokağını okuyuculara tanıtmasını içermektedir. Ayrıca Kerem, Kudüs'ü ve Filistin'i anlatarak bu kutsal şehrin güzelliklerini ve önemini vurgulamaktadır. Evreni, güneş sistemini ve daha fazlasını da hayretle anlatan Kerem, insanların bir araya gelmesini ve sevgiyle yaşamalarını vurgulayan bir mesaj ile konuyu tamamlamaktadır.

Kitabın ana teması, sevgi, dostluk, misafirperverlik ve insanların bir arada yaşamasının önemi üzerine kurulmuştur. Ayrıca barış, sorumluluk, paylaşma, güven, komşuluk, aile, mekân, doğa-evren, hak ve özgürlükler gibi temalara da değinilmiştir. Kerem adlı çocuğun gözünden anlatılan bu hikâye, Kudüs, Filistin ve evren hakkında bilgi verirken, aynı zamanda insanlık için önemli mesajlar da içermektedir:

"Bizler insanız. Bizler komşuyuz. Sen ve ben, hiç şüphesiz, dost ve arkadaşız. İyilik işimiz, barış sloganımızdır."

Metinde iyimser bir yaklaşım sergilemenin ve Allah ile bağ kurmanın önemi vurgulanırken aynı zamanda varlık bilinci ve bir arada yaşama bilincine de değinilmektedir. Kitap kurgulanırken hikayeleşme olmasa da her sayfada yeni bir mekân farklılığı ve mekânın genişlemesi okurda merak uyandırmaktadır. Bu durum da her sayfada farklı bir mekânda bulunulmasına rağmen, kurguda olayların akışında tutarlılık sağlanarak merak unsuru ile çocukların ilgisini çekecek bir yapıya büründüğü anlaşılmaktadır.

Hikâyede kullanılan okura soru sorma yöntemi, okurun dikkatini aktif tutmaya çalıştığını göstermektedir. Bu da çocukların hikâyeye daha fazla katılımını sağlayabilir. Kerem'in neredeyse her sayfada okuru evine davet etmesi, okurun kitap kahramanı ile doğrudan ilişki kurmasını sağlayarak kitabın mesajının daha etkili iletilmesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Öyküde Kerem'in evindeki malzemelerle uçurtma yapma denemesi gibi günlük yaşama ait detaylar da yer almaktadır. Kerem'in evcil hayvanı olması, çocuklara hayvan sevgisini aşılayabilecek bir unsur olduğu görülmektedir.

Kitapta Kerem'in yalın, sade ve abartısız bir dil kullanması, çocukların daha iyi anlamalarına katkı sağlamaktadır. Bu sayede okur, Kerem'in gözünden dünyayı daha net görebilmektedir. Görselleriyle öne çıkan kitapta her sayfada metin bulunmamakta, bulunan sayfalarda da cümleler kısa tercih edilerek sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bununla birlikte çocukların kelime dağarcığını geliştirmeye yönelik sözcükler de bulunmaktadır. Ayrıca dini kavramlar da kitapta yer almaktadır ve bu kavramlar da hikâyenin metni gibi basit bir şekilde aktarılmıştır. Dini kavramlar bulunan kitapta kaynakçaya ise yer verilmemiştir.

Kitapta geçen sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olan kelimelere "samanyolu", "medeniyetler beşiği", "diyar", "kıta", "galaksi", "evren", "kâinat" ve "slogan" örnek olarak gösterilebilir. Kelimelerin çoğunu Kerem kitapta geçtiği bağlamıyla evreni anlatırken ve Kudüs'ten bahsederken kullanmaktadır. Bu kelimeler, çocukların evren hakkında daha fazla bilgi edinmelerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Gezegenlerin ve kıtaların tek tek sayıldığı öyküde öğreticilik bulunmakta fakat didaktik bir üslupta aktarılmamaktadır.

Metinde "İlahi dinler", "peygamberler", "subhanallah" ve "Allah" dini kavramları yer almaktadır. İlahi dinler ve peygamberler kelimeleri Kudüs ve Filistin tanıtılırken kullanılmıştır. Kitapta Kudüs ve Filistin, farklı dini ve etnik grupların bir arada bulunduğu şehirler olarak tanıtılmıştır. Kitapta bu kavramların yer aldığı metnin bulunduğu sayfadaki görsellerde haç ve hilal sembolleri de yer almaktadır, bu semboller Kudüs'ün dinî kimliğine vurgu yapmaktadır. Kerem, Kudüs ve Filistin'e dair bilgileri paylaşırken kitap, bu kutsal şehrin tarihi ve farklı dinler açısından önemini vurgulamaktadır. Filistin, peygamberler diyarı olarak kitapta yer almaktadır. Fakat okul öncesi yaş grubunda çocuklara kendi dinlerinin öğretimi öncelenmektedir. Bu durumda da İslam dinini öğrenme sürecinde olan çocuklar için farklı dinlerin varlığı anlaşılır olmamaktadır. İlahi dinler kavramından ne kastedildiğinin çocuklarda belirsizlik oluşturabileceği düşünülmektedir. Okul öncesi yaş grubunda öncelik Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatının öğretilmesi ve sevdirilmesine ayrılmaktadır. Aynı şekilde peygamberler diyarı ifadesinde de hem diyar kelimesi hem de diğer peygamberlere dair çocuklardaki bilgi eksikliği kitapta doldurulması gereken açıklık olarak görülmektedir. Hikâyede evrenden bahsedilirken hayreti ifade etmek amacıyla Subhanallah ifadesi kullanılmıştır. Günlük hayatta kullanılan dini ifadelerden olması sebebiyle anlamı bilinmese dahi çocuklarda aşinalık kazandıran bir sözcük olarak kitapta yer

alması olumludur. Aynı zamanda evrene dair duyulan hayranlık üzerinden Allah'ın yaratıcılığına değinilmiştir. Çocukların Allah ile ilk irtibatlarında "Bizi kim yarattı?" sorusuyla karşılaştıkları genel bir kanı olarak görüldüğünde kitapta Allah'ın bu şekilde tanıtılması makul kabul edilmektedir.

Sonuç olarak, Nahed Al-Shawa'nın *Ben Buradayım Kudüs'te* kitabının içerik özellikleri çocuklara sevgi, dostluk ve insanlık değerlerini aktarmanın yanında Kudüs, Filistin ve evren hakkında bilgi verme amacını taşımaktadır. Kudüs ve Filistin bağlamında komşuluk ve bir arada yaşamak nedir sorusuna cevap vermesi bakımından kayda değer bir kitap olarak görünmektedir.

3.9.Bir Kudüs Masalı

Şekil 29 Bir Kudüs Masalı dış kapak görseli

3.9.1. Biçim Özellikleri

Kitabın yazarı İlknur Koç Aytaç (Aytaç, 2021), çizeri Özlem Yüce Aka'dır. Künye kısmında kitap ve yayınevine dair gerekli bilgilendirmeler bulunmaktadır. Ayrıca yan sayfasında yazar ve çizere dair kısa bir tanıtım yazısına yer verilmiştir. Cezve Yayın Grubu tarafından ilk baskısı 2019 yılında yapılan kitabın boyutları 22x20.3 cm olup 36 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın boyutu çocuk kitaplarında genelde tercih edilen bir boyuttur. 2023 yılında 6. baskısı yayınlandığı bilgisiyle, çokça satın alınan bir kitap olduğu düşünülmektedir.

Kitap, karton kapak türü kullanılarak tel zımba ile zımbalanarak ciltlenmiştir. Bu ciltleme yöntemi dayanıklılığı sağlayan ciltleme yöntemlerinden olmamakta fakat maliyeti düşüren bir yöntem olması sebebiyle ulaşılabilirliğini artırmaktadır. İç sayfalarında ise kuşe kâğıt kullanılmıştır. Bu kâğıt türü renkleri yansıtmakta fakat sayfalarda parlaklık oluşturarak göz yorucu bir okuma deneyimine neden olmaktadır. Kalın kapaklı ciltli bir kitap olmaması, boyutu ve sayfa sayısının azlığıyla çocuklar için rahat taşınır bir formdadır. Kitapta tavsiye edilen yaş grubu belirtilmemekte, biçim özelliklerine bakılarak 4 yaş ve üzeri için uygun olduğu düşünülmektedir.

Kitabın ön ve arka kapak resimleri iç sayfalarda da kullanılmıştır ki bu durum resimlerin kullanımıyla ilgili tekrara sebebiyet vermektedir. Nitelikli çocuk kitaplarında iç kapak çizimleri dahil her sayfanın farklı resmedilmesi eserin görsel açıdan zenginleşmesini sağlamaktadır. Ön kapakta üst kısımda lak kullanılarak kabartma ve parlaklık sağlanan kitap ve yazar ismi ile çizer ismi yer almıştır.

Sol altta yayınevinin amblemi, sağ alt köşede baskı sayısı yerleştirilmiştir. Arka kapakta ise kitabın tanıtım yazısı bulunmaktadır.

Kitapta, resimler iki sayfa forma şeklinde çizilmiştir. Metinler de görsellerle uyumlu olarak arka planı düz ve okunmasına engel olmayacak şekilde düzenlenmiştir. İlk birkaç sayfa sonrasında metinler uzun ve sayfada yer kapladığı için hizalanmasında tekdüzelik hakimdir. Uzun metinli bir hikâye olduğu için harflerin puntosunda değişiklikler yapılmamıştır ve harflerin puntosu çocuklara uygun büyüklüktedir. Metinlerin renk seçimlerinde de siyah ve beyaz renkleri zemin kontrastına uygun olarak tercih edilmiştir. Bazı sayfaların ses tonunun artırılarak okunan sahnelerinde bold yazı tipi de kullanılmıştır. Fakat bu farklılık çocuklarda okuma isteğini artıcı boyutta dikkat çekici görünmemektedir. Sayfa numaraları ise yazılmamıştır.

Eserin resimleri, hikâyenin anlamını tamamlayan ve somutlaştıran bir özellik taşımaktadır. Aynı sayfada yer alan metin ve resimler anlam yönüyle birbiriyle uyumludur fakat resimlerin metni birebir yansıtması çocukların hayal gücünü desteklemesi yönüyle zayıf kalabilmektedir. Çizimlerde canlı renkler hakimdir. Özellikle kullanılan gökkuşağı, yıldızlar, parlak görseller çocukların keyif aldıkları ve hoşlandıkları, kendi çizimlerinde de kullandıkları ögelerdir. Bu yönüyle kitap, küçük okurlarının dikkatini çekip yakınlık kurmasına uygundur.

3.9.2. İçerik Özellikleri

Kudüs'e doğru yola çıkan bir çocuğun olağanüstü hacme sahip çantasına sığdırdıklarıyla ilerlediği yolculuğunun anlatıldığı masalsı hikâyeye "Bir Kudüs Masalı" isim seçimi, hikayeyle tutarlı; çocuklar açısından masal ismi taşıması yönüyle de ilgi çekici olabilmektedir.

Hikâyenin konusuyla ilişkili olarak macera, keşif, yolculuk temalarına, baş karakterin yolculuğu esnasında karşılaştığı gökkuşağı, üzerinde bütün meyveler olan her şey ağacı, kitaplardan bir dağ, otuz kuştan oluşan bir masal kuşunun sahip olduklarından çocukla paylaşmalarıyla dostluk, paylaşım temalarına, Kudüs'e vardığında şahit olduklarıyla özgürlük, barış, direniş, umut, sevgi temalarına yer verildiği görülmektedir. Bu izlek ve konu arasındaki ilişkiyle çocukların yaşlarına ve gelişimlerine uygun olarak dersler çıkarmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Hikâyenin akıcı bir kurgusu vardır; bu da okuyucunun hikâyeye kolayca katılmasını sağlamaktadır. Çocuğun yolculuğu sırasında her sayfada karşılaştığı birbirinden farklı durumlar ve yolculuğun sonuna ulaşma sürecinin, çocukların merakını uyandırabilecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Hikâye, bireysel ve toplumsal iletiler içermektedir. Bu iletiler arasında cesaretli olmanın önemi, özgürlüğün değeri, savaşın yıkıcılığı ve barışın kıymeti, kötülükle mücadele etme ve İslam kardeşliği bilinci bulunmaktadır. İletiler çocukların anlayacağı bir biçimde sunulmaya çalışılsa da hikâyenin sonlarında fazla tarihi bilgi aktarımı, gerçekçi sahne çizimleriyle zulüm ve çatışma temalarıyla çocuklarda olumsuz duyguların oluşumuna sebebiyet vereceği düşünülerek özellikle kitabın bu

kısımlarının okul öncesi yaş grubu seviyesinde olmadığı düşünülmektedir. Aşağıdaki görsellerde bahsi geçen bilgiler ve çizimler yer almaktadır.

Şekil 30 Bir Kudüs Masalı iç sayfa görseli.

Şekil 31 Bir Kudüs Masalı iç sayfa görseli.

Metinde samimi bir üslup kullanılmakla birlikte devrik ve uzun cümlelere yer verilmiştir. Uzun metinli bir hikâye olması dolayısıyla paragraflarda yer alan cümle sayıları da bu doğrultudadır.

Eser, çocukların sözcük dağarcığına uygun kelimelerle yazılırken aynı zamanda sözcük dağarcığını geliştirici kelimeler de vardır. "Köstekli saat", "işgal", "fethetmek", "avlu" gibi kelimeler kelime dağarcığını geliştirici nitelikte görülebilir. Aynı zamanda "Hz. Ömer", "Selahaddin Eyyübi", "Yavuz Sultan Selim" gibi tarihi karakterleri bilmeme ihtimallerinin okul öncesi yaş grubu için daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durumda çocukların bireysel bilişsel gelişim düzeyleri dikkate alınarak gerekli açıklamalar da bulunulabilir. Hz. Peygamber'in hayatı anlatılırken genellikle okul öncesi yaş grubunda aile üyelerinin isimleri ile ahlaki özelliklerine yoğunlaşılmaktadır. Fakat dört halifeden ya da

diğer sahabe isimlerinden de bahsedilmektedir. Çocuğun duyduğu bilgiyi içselleştirip aktarabilmesi için daha ileriki yaşlarında da öğreneceği bilgilerle pekiştirilmesi daha isabetli görünmektedir. Ayrıca sözlük veya kaynakça kullanılarak kitap sonunda kısa bilgilendirmelerin yapılması tavsiye edilmektedir.

Hikâyede dini kavramlara yer verilmiştir. "Mescid-i Aksa", "dua", "sahabe", "bereket" kelimeleri sözü geçen dini kavramlardandır. Mescid-i Aksa hikâyede görsellerle sıkça desteklenmiştir. Kitabın ön kapak resmi de dahil olmak üzere Kubbetü's-Sahra çizimiyle daha fazla karşılaşılsa da surlarla çevrili geniş açıdan Mescid-i Aksa çizimlerine de yer verilmesi gerçekçi bir görüntü sunması açısından olumludur. Sahabe kavramı Hz. Peygamber'in hayatından bahsedilirken ilk sırada yer alan kavramlardan birisidir. Burada dikkat çekilmesi gereken, çocuklara anlatılırken ilk başta daha iyi özümsemeleri için "arkadaş" kelimesi tercih edilebilirdi ya da metin içinde açıklamalara yer verilerek daha iyi ifade edilebilirdi. Dua ve bereket ifadeleri çocukların çok küçük yaşlarda -ailesinin dini yaşantısına bağlı olarak- karşılaşacağı kavramlardır. Dua etmek okul öncesi yaş grubunda ilk karşılaştıkları dini ifadelerden biridir. Çocukların Allah ile irtibatlarında kurdukları ilk iletişim biçimidir. Bereket de dua ile ilintilidir. Dua ettiğinde, besmele çektiğinde çocuk işlerinin bereketli, daha iyi, daha kolay olacağını öğrenir. Bu sebeple hikâyede bu kavramlara yer verilmesi çocukların dini gelişimini destekleyici bir kullanımdır.

Hikâyede çocuğun, yolculuğu boyunca karşılaştıklarına gittiği yer olan Kudüs'ü her seferinde farklı tanımlaması dikkat çekmektedir. Kudüs'ü tanımlarken "şehirlerin kalbi", "şehirlerin en huzurlusu", "büyük küçük herkesin saygı gördüğü, kardeş kardeş yaşadığı bir yer", "dünyanın ilk gününden beri var olan ama hep genç kalan harika bir şehir", "masal gibi bir şehir", "dünyanın en barış dolu şehri", "dünyanın en özgür şehri" ifadelerini kullanması her sayfada tekrara düşülmesini engellerken aynı zamanda çocuklara da şehrin tarihi, dini arka planına küçük dokunuşlar yaparak, kutsal kitaplarda da şehrin farklı tanımlarla ifade edildiği bilgisini hatırlatmaktadır. Hikâyenin sonunda polis görsellerine yer verilerek bu güzel şehrin günümüzdeki gerçekliğine dikkat çekildiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak kitap, çocukların Kudüs'le olan manevi bağlarını güçlendirmesi ve bu kutsal şehir hakkında farkındalık kazandırması yönüyle değerli görülmektedir.

3.10. Düş Treni Kudüs Seferi

Şekil 32 Düş Treni Kudüs Seferi dış kapak görseli

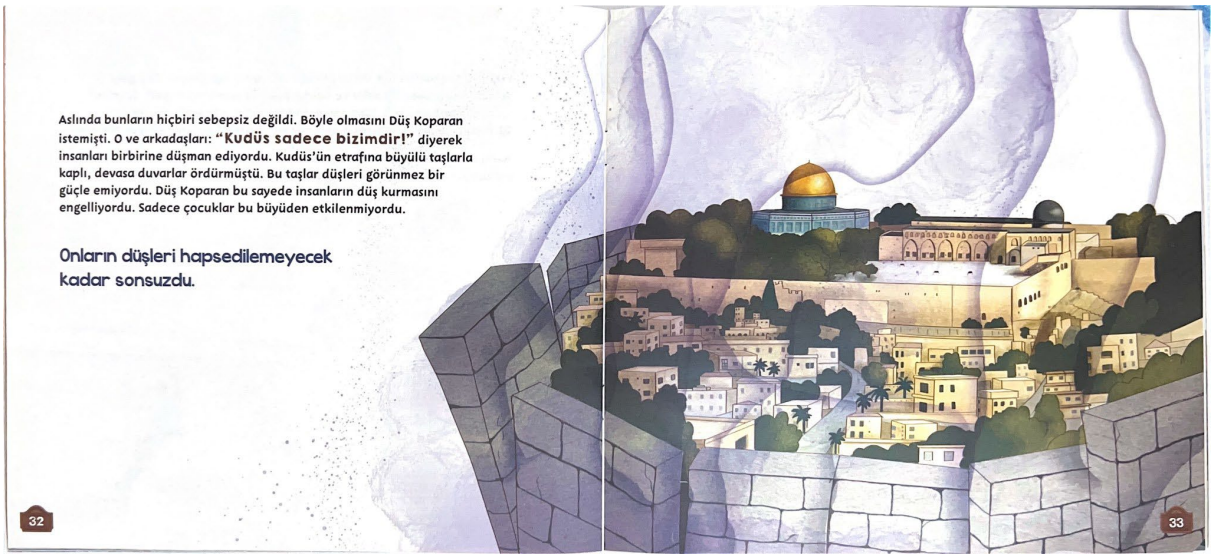
3.10.1. Biçim Özellikleri

Kitap, Hülya Ertem (Ertem, 2023) tarafından yazılmış olup resimleri Zeynep Yıldırım tarafından çizilmiştir. Siyer Yayınları tarafından yayımlanan kitabın ilk baskısı 2023 yılında yapılmıştır. Kitap, 47 sayfa uzunluğunda ve 21.5 x 24 cm boyutlarındadır. Bu ölçüler, çocuklar tarafından rahatlıkla taşımaya elverişli çocuk kitabı ölçülerindendir. Okul öncesi yaş grubu için hazırlanan kitaplarda yayınevlerinin genelde 16, 24, 32 sayfadan oluşan baskılar tercih etmeleriyle beraber bazen bu sayılarda farklılıklar yapılarak 36 sayfaya çıktıkları da görülmektedir. Ancak *Düş Treni Kudüs Seferi* kitabının 47 sayfadan oluşması, özellikle okul öncesi yaş grubu için uzun bir metin olacağı anlamına gelmekte; bu durumun, okuma serüvenini yorucu hale getirebileceği düşünülmektedir.

Kitap, zımbalama yöntemiyle ciltlenmiştir. Karton kapak kullanılan kitabın iç sayfalarında 2. hamur kâğıt tipi kullanılmıştır. Çocuk kitaplarında kağıtların kalitesinin düşmesi kitabın ömrünü azaltan önemli bir etkendir. Kitapta 2. hamur kullanılması sonucunda kâğıdın ince olan yapısı arka sayfayı yansıtmakta ve renkleri soluk göstermektedir. Bu durumda kapak resmiyle iç sayfaların renklerinin canlılığı açısından farklılaşmasına neden olduğu görülmektedir.

Kapak resminde iç sayfalarda da yer alan bir çizim kullanımı tercih edilmiştir. Aynı görsellere farklı sayfalarda yer vermek tekrara sebebiyet vermektedir. Bu durum yerine kapak resimleri ve iç kapak resimleri dahil her sayfada farklı çizimlerle kitabın görsel zenginliğini artırmak niteliği sağlayan etkenlerdendir. Arka kapakta kitabın özetine yer verilmiş ayrıca 5+ ibaresi ile kitabın hedef kitlesi belirtilmiştir. Kaynakça veya dini terimler sözlüğü ise bulunmamaktadır.

Kitabın mizanpajında resimlerin bazı sayfalarda iki sayfa forma bazı sayfalarda tek sayfa olarak çizildiği görülmektedir. Alt köşelerinde sayfa numaraları vardır. Metinler sayfada yerleştirilirken zemininin okumayı engellemeyecek bir biçimde olması sağlanmıştır. Bir ögenin üzerinde metin bulunuyor ise bu durumda da kontrasta dikkat edilerek açık renk zeminde siyah koyu renk zeminde beyaz renkler kullanılmıştır. Cümle içerisinde bazı kelimelerin renginde, yazı tipinde ve puntosunda değişikliklerin yapılması görsel çeşitlilik oluşturmaktadır. Resimler, aynı sayfadaki metinlerle uyumluluk göstermektedir. Kitapta resimlerin, metnin anlamını tamamlayıcı yönüyle yer aldığı anlaşılmaktadır. Kitabın iç sayfalarında aynı çizimler kullanılmamakla beraber aşağıdaki örnekte olduğu gibi benzer çizimler bulunmaktadır.

Şekil 33 Düş Treni Kudüs Seferi iç sayfa görseli. Sayfa 32-33

Şekil 34 Düş Treni Kudüs Seferi iç sayfa görseli. Sayfa 40-41

3.10.2. İçerik Özellikleri

Düş Treni Kudüs Seferi adlı kitap, Hena adında cesur bir kızın, Kudüs'e yaptığı maceralı, fantastik bir yolculuğu anlatmaktadır. Trenle gerçekleştirilen bu yolculuğun anlatıldığı hikâyeye verilen isim isabetli görünmektedir. Düş kelimesinin seçimi yerine okul öncesi yaş grubunun kolaylıkla anlamını bileceği rüya, hayal gibi eş anlamlı ya da benzer kelimelerin tercih edilmesinin kafa karışıklığını ortadan kaldıracağı düşünülmektedir.

Hikâye, dedesinin antika sandığının içinde ne olduğunu merak eden Hena'nın sandıkta bulduğu kartpostalın üzerinde yazan adrese giderek Kudüs macerasına atılmasını konu edinmektedir. Konu ile bağlantılı olarak keşif, heyecan, merak ve macera temalarına, Hena'nın yeni deneyimlere açık olmasıyla cesaret temasına, Kudüs'e dair öğrendikleri üzerinden farklı kültürleri ve tarihi tanıma ile hüzün, mutluluk, neşe gibi duygu temalarına yer verilmiştir. Kitap, çocukların yaşına uygun konu ve temalarla kurgulanmıştır.

Hikâyenin kurgusunda merak uyandıracak olay örgüsü bulunmaktadır. Hena'nın dedesinin sandığında ne olduğunu merak etmesi, ardından bulduğu adrese gitmesi ve orada öğrendikleri üzerine oluşan merakı, tren yolculuğuyla beraber Kudüs'e varana kadar geçen sürede karşılaştıkları ile ilgi oluşturulmaya çalışılmıştır. Hikâye metninin uzunluğu Kudüs'e varma süresini de uzatmaktadır ki bu durum da özellikle okul öncesi yaş grubunun dikkat süreleri göz önünde bulundurulduğunda sıkılmalarına sebebiyet vereceği düşünülmektedir. Böyle bir durumun oluşma ihtimali hikâyenin iki kısma bölünerek okunması alternatifini oluşturabilmektedir. İlk okuma dönemindeki çocuklar için ise kitap, süre bakımından yeterli uzunluktadır.

Hikâye, çocuklara öğrenmenin ve keşfetmenin bir macera olduğu, cesur olmanın ve meraklı kalmanın önemli olduğu, hayallerinin peşinden gitmenin kıymeti, birlikte mücadele etmenin gücü mesajını açık ileti olarak çocuklara ulaştırmaktadır. Bu temalar ve iletilerle çocuklara eğitici ve farkındalıklarını artıcı okuma deneyimi sunmaktadır.

Kitapta kullanılan dilin okul öncesi yaş grubundaki çocuklar için ileri düzeyde olduğu düşünülmektedir. Sayfalarda paragraflar kısa olmakla birlikte uzun ve devrik cümleler kurulmuştur. Cümleler kurulurken seçilen kelimeler akıcı bir anlatımın önüne geçmektedir. Ancak, ebeveynler veya öğretmenler rehberliğinde okunması durumunda, okul öncesi çocuklar için gerekli açıklamalar yapılarak okuma süreci desteklenebilir.

Metinde çocukların sözcük dağarcığını geliştirecek kelimelerin gereğinden fazla oluşu hikâyenin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle kitabın ismi başta olmak üzere hikâyede sıkça yer verilen "düş" kelimesi bu kelimelerin başında gelmektedir. "Düş bekçisi", "düş koparan", "düş treni" gibi aynı kelimeden oluşan tamlamalar ile soyut, mecazlı ifadeler de kullanılmıştır.

Kitapta dini mekân olarak Mescid-i Aksa çizimleri sayfalarda yer bulmuştur. Surlarla çevrili gerçeğe uygun çizimlerin yanında başka sayfalarda sadece Kubbetü's-Sahra çizimleri de bulunmaktadır. "Güneş sarısı kubbe" ifadesiyle metinde üç kez Kubbetü's-Sahra tanımlanmıştır. Kudüs ise masal şehri olarak adlandırılmış, Hena Kudüs'e ilk ulaştığında neşesiz bir şehirken oluşturduğu özgürlük çemberi ve söyledikleri özgürlük şarkısıyla eski neşe ve mutluluğuna geri kavuşmuştur. Yazarın çocuk gerçekliğini de sağlayarak Kudüs'ün direnişini aktararak hikâyenin sonunda umut aşılaması duygusal derinlik katmaktadır. Çizimlerde yer alan dini sembollerden biri de başörtüsüdür. "Düş bekçisi" ve Kudüs sokaklarında dolaşan yetişkinler ve bazı çocuklar başörtülüdür. Çocukların yakın çevrelerinde gördüğü profile benzer çizimlerle kitaplarda rastlaması kendi hayatlarından izler bulması yönüyle kitapla yakınlık kurmalarına katkı sunmaktadır.

Kitapta geçen dini kavramlar "kubbe", "yazma", "mucize" ve "cennet" kelimeleridir. Kubbe kelimesi Kubbetü's-Sahra'yı tanımlarken kullanıldığı için görseller, çocuğun kelimenin anlamını öğrenmesinde destekleyici olmaktadır. Başörtüsü yerine kullanılan ifadelerden biri yazmadır. Fakat bu kelimenin çocuklar tarafından pek bilinmeyeceği tahmin edilmektedir. Hikâyeye ara verilip açıklama yapmak yerine başörtüsü daha yaygın bir kullanım olarak tercih edilebilirdi. Dini bir bağlam kurulamamakla beraber cennet kelimesi yeşilin bir tonu olarak metinde kullanılmıştır. Hikâyede Hena'nın yolculukta tanıştığı tüm arkadaşlarını kalbinden çağırması üzerinde bir mucizenin gerçekleştiği ifade edilmektedir. Mucizenin, TDK Genel Türkçe Sözlük tanımları şöyledir:

"Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller."

"İnsanları hayran bırakan, insan aklının alamayacağı, olağanüstü, şaşırtıcı olay."

Her iki anlamda kullanılsa dahi mucize kavramının okul öncesi yaş grubunun gelişim düzeyine uygun olmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, *"Düş Treni Kudüs Seferi"* kitabı, çocuklara okuma deneyimi sunarken, aynı zamanda Kudüs'ün manevi yönünü öğretici bir şekilde tanıtmaktadır. Kitap, Kudüs'ün direniş ve umut dolu yönünü işleyerek, çocuklarda manevi farkındalık ve kültürel bilinç kazandırma açısından öne çıkmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmanın konusu, okul öncesi döneme hitap eden Kudüs konulu çocuk kitaplarının incelenmesidir. Bu konu kapsamında kitapların biçim ve içerik özelliklerine göre din eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Kitapların dinî içeriklerinin nasıl ele alındığı araştırmanın temel problemini oluşturmuş, bu doğrultuda örneklemde yer alan on çocuk kitabı değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken araştırmanın alt problemlerini oluşturan şu sorulara yanıt aranmıştır: Kitaplarda metin ve resimler birbiriyle uyumlu mudur? İçerikte bilgi hatası bulunuyor mu? Konuya uygun dini terimler kullanılmış mıdır? Çocuğun eğlenmesine olanak sağlıyor mu? Anlatım ilkelerine uygun bir dil kullanılmış mıdır? Ana fikri açık, net ve anlaşılır mıdır? Değerlere yer verilmekte midir? Verilen dini içerik çocuğun gelişimsel dönemine uygun mudur? Biçimsel özellikleri çocuk yayıncılığı ilkelerine uygun mudur?

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, belirlenen evren üzerinden seçilen örneklemdeki on Kudüs konulu çocuk kitabının din eğitimi açısından biçimsel ve içeriksel özelliklerinin de tespitinin yapılabilmesi amacıyla betimsel analiz ile değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken araştırmacı tarafından geliştirilen dini içerikli resimli çocuk kitapları değerlendirme formu oluşturulup kitaplar formda bulunan 32 madde üzerinden incelenmiştir. Araştırmada örneklem grubunun biçim, içerik ve dini içerik özelliklerine ilişkin aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir.

Biçimsel özellikler bakımından tüm kitaplar çocukların taşıyabileceği ağırlık ve hacimdedir. Kitapların boyutları çocukların yaş düzeyine uygundur. Standart bir boyut çocuk kitaplarında olmamakla birlikte çocuğun kullanımına uygunluk esas alınmaktadır. İncelenen kitapların sekizi 22x22 cm ile 24x22 cm arasında iken *Dünyayı Güzelleştiren Sır* ile *Ben Buradayım Kudüs'te* kitapları 21,5x28 cm ile 30x22 cm boyutları arasındadır.

Araştırma bulguları incelendiğinde resimli çocuk kitaplarının ciltlemesinde beş kitapta zımba kullanıldığı, iki kitapta sırt kısmı bulunarak tutkalla yapıştırıldığı, üç kitapta ise tutkalla yapıştırılıp ip ile de dikildiği tespit edilmiştir. Kitaplarda kullanılan kâğıdın çoğunlukla birinci hamur olduğu bir kısmında ise kuşe kâğıt ve 2. hamur kâğıt kullanıldığı ve kitapların biri hariç tamamında karton kapak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Dünyayı Güzelleştiren Sır* kitabı ciltli, kalın kapaklı basılan tek kitaptır. İncelenen kitapların hedef kitlesinin 4-6 yaş grubu olduğu dikkate alındığında çabuk dağılan ve yıpranan kitapların, çocuğun okuma isteğini azaltacağı ve kitaptan uzun süre faydalanmasını engelleyeceği söylenmektedir.

İncelenen kitapların 2019-2024 yılları arasında basıldığı tespit edilmiştir. Bu kitapların beş tanesi 2023 yılında, iki tanesi 2021, biri 2024, biri 2019, biri 2018 yılında basılmıştır. 2018 ve 2019

yılında basılan kitaplar Arapça yayınlanıp Türkçe çevirisi yapılan kitaplardır. Basım yılları dikkate alındığında Kudüs konusuna dair hazırlanan okul öncesi resimli çocuk kitaplarının son yıllarda artış gösterdiği tespit edilmiştir. Kitapların 24 ile 47 sayfa arasında olduğu görülmektedir. Bu kitapların üç tanesinde sayfa numaralandırılması yapılmıştır. Yaş önerisi ise sadece *Kudüs'ün Renkleri* ile *Düş Treni Kudüs Seferi* isimli kitaplarda bulunmaktadır. Kitapların dördünde yazarı ve çizeri, birinde sadece yazarı tanıtıcı yazı bulunduğu, beşinde ise herhangi bilgilendirme yazısı bulunmadığı tespit edilmiştir. Ebeveynlerin kitapları tercih ederken yaş önerisinin onlara rehber olacağı, aynı şekilde yazar ve çizer ile ilgili bilgilendirmelerin olmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir. Kitap isimlerinin içerik ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Örneklem grubundaki kitapların tamamında harflerin puntosunun çocuğun yaşına uygun olduğu fakat çoğunluğunda harflerin okuma isteğini artırıcı renk ve kalınlığının olmadığı belirlenmiştir. Metin ve resimlerin sayfada konumlandırılışının okumayı engellemediği fakat estetik birliktelik sağlama açısından eksikliklerinin olduğu söylenilmektedir.

Kitapların tümünün kapak resimleri içerik ile uyumludur. Bununla beraber kapak tasarımında geliştirilmeye açık yönleri olan kitaplar da mevcuttur. Aynı sayfada yer alan metin ve resimlerin tamamının birbiriyle uyumu söz konusudur. Fakat resimlerin metnin anlamını somutlaştıran yönü daha baskındır. Bu sebeple çoğu yerde resim ve metnin birbirini tekrar ettiği, görsellerin metnin anlamını daralttığı belirlenmiştir. Çizimlerde perspektif hatası *Kudüs'ün Kuşları* ile *Ben Buradayım Kudüs'te* kitaplarında görülmüştür. Kitapların çoğunda tespit edilen durum ise çizimlerin, çocukların hayal gücünü desteklemesi ve eğlenmesine genel olarak olanak sağladığını söyleyebiliriz.

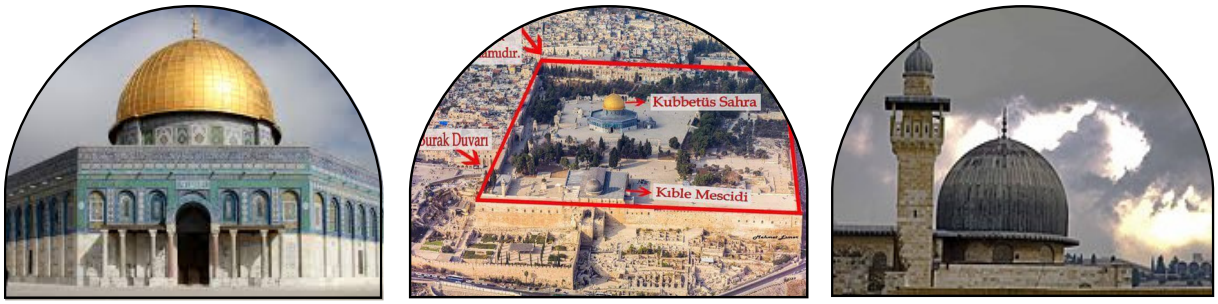
İçerik özellikleri bakımından kitapların tümünde bir konu etrafında temaların işlendiği tespit edilmiştir. Her bir kitapta farklı konular üzerinden Kudüs'ün anlatıldığı metinlerde çoğunlukla barış, savaş, özgürlük, direniş ve umut temalarının ortak olduğu anlaşılmaktadır. Konular çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun seçilmiştir. Konunun kurgulanış biçiminde ise genellikle tutarlılık hakimken özellikle merak ögesinin çocuğun yaşına ve ihtiyaçlarına yönelik olarak oluşturulması kısmen sağlanmıştır. İncelenen dört kitabın kurgusunda olay örgüsünün olağanüstülük ve rastlantısallıkla çözüldüğü belirlenmiştir. Bu durum çocuğun problem çözme ve akıl yürütme becerilerinin gelişmesini desteklememektedir. Özellikle Kudüs'ün, işgal, özgürlüklerin kısıtlanması gibi temalarla işlendiği kitaplarda problemin rastlantısal olarak çözüldüğü *Kutsal* kitabı ile olağanüstülükle çözüldüğü *Kudüs'ün Kuşları, Düş Treni Kudüs Seferi, Bir Kudüs Masalı* kitaplarında görülmektedir. Olağanüstü durum *Kudüs'ün Kuşları* ve *Düş Treni Kudüs Seferi* kitaplarında mucize olarak nitelendirilerek çocukların gelişim düzeylerine uygun olmayan kavram tercih edilmiştir.

İncelenen kitapların hepsinde mesajlar, açık ve sezgisel yolla çocuğun keşfederek bulacağı örtük ileti ile verilmiştir. Gündem belirlemiş her kitapta olduğu gibi dini içerik olarak Kudüs'ü ele alan on kitapta da çoğu açık ileti olmak üzere mesajlar muhatap kitleye anlaşılabilecek nitelikte aktarılmıştır.

Kitapların dil ve anlatım özellikleri incelendiğinde duru ve yalın bir dil kullanılması yönüyle kitaplarda farklılıklar tespit edilmiştir. Hikâye metni uzun olan kitaplarda ondan fazla kelimeden oluşan uzun cümleler kullanılmıştır. Kitaplarda tekdüzelikten çıkmak için devrik tümcelere de yer verilmiştir. Bu durum üç kitapta fazla kullanılarak ritmik, şiirsel bir dile dönüşmüştür. Kitapların hepsinde yazım kurallarına uyulmuş, sadece bir yerde noktalama işaretinde yanlıştık belirlenmiştir. *Şeker Kudüs'e Uçuyor* kitabında kesme işareti yanlış kullanılarak "Kubbet'üs-Sahra" olarak yazılmıştır. Tüm kitapların çocuğun sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olduğu, bazı kitaplarda ise metnin anlaşılmasını zorlaştıracak fazlalıkta bilinmeyen kelimelere yer verildiği görülmüştür.

İncelenen kitaplar, içeriği Kudüs olması sebebiyle öğreticilik amacı gütmektedir. Mesajlar ve dini kavramlar didaktik olmadan verilmeye çalışılmıştır. Fakat *Kudüs'ün Kuşları* kitabında kullanılan üslup ve dini kavramlar eseri didaktik bir metne dönüştürmüştür. *Şeker Kudüs'e Uçuyor* kitabında da edebi nitelik güçlü olmasına rağmen Kudüs hakkında çok fazla yer bilgisinin bulunması sonucunda bilgiler çocuk için uzun ve soyut kalmaktadır. Kitaplarda aktarılan bilgilerin yoğunluğunun artması okul öncesi dönem çocuğunun belleğinde uzun süre kalmasını engellemektedir.

Kudüs'ü anlatan çocuk kitaplarının sekizinde dini kavramlar kullanılmıştır. Dini kavrama yer vermeyen *Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi* isimli kitap resimlerle Kudüs imgelerine çokça yer vermiştir. *Gündüz Baykuşu Morpi* kitabında ise herhangi bir Kudüs ya da dini içerikli resim kullanılmamıştır. *Gündüz Baykuşu Morpi* kitabı dışında tüm kitaplarda Kudüs'e dair çizimler mevcuttur. Kitapların biri hariç yedi tanesinin kapağında Kubbetü's-Sahra resmi kullanılmıştır. Mescid-i Aksa'nın tamamını kapsayan çizimlere ise altı kitap yer vermiştir. Bu durumda kitapların tümünde Kubbetü's-Sahra görseline on sekiz yerde, Mescid-i Aksa görseline on dört defa, Kıble Mescidi görseline ise on bir kez yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Görsellerde Kubbetü's-Sahra'ya ağırlık verilmesi 144 dönüm alana sahip Mescid-i Aksa'nın Kubbetü's-Sahra'dan ibaret olduğu yanıltısını oluşturmaktadır.

Şekil 35 Kubbetü's-Sahra, Mescid-i Aksa, Kıble Mescidi görselleri.

Mescid-i Aksa ile birlikte bazı kitaplarda dini unsurlar çizilmiştir. Kitaplar incelendiğinde Kâbe, Mescid-i Nebevi, Kur'an-ı Kerim, cami, başörtülü kadın/çocuk ve dua etme çizimlerinin bulunduğu, bu dini simgelerin çocuğun zihinde karşılık bulacağı tespit edilmiştir. Dini terimler kitaplarda kurgu içerisinde açıklanarak veya hiç açıklanmadan kullanılmıştır. Dini kavramlar kitapların

genelinde değerlerle bir arada kullanılarak çocuğun ahlaki gelişimine katkı sunmaktadır. İncelenen kitapların çoğunun çocuğun dini kavramlar açısından sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olduğu fakat *Kudüs'ün Kuşları* ile *Dünyayı Güzelleştiren Sır* kitaplarında kullanılan dini terimlerin çocukların gelişim düzeylerinin üzerinde olduğu kanısına varılmıştır. Sadece *Kudüs'ün Renkleri* kitabında son sayfada sözlük kullanılarak dini terimler açıklanmıştır. Kitapların tamamında birden fazla yerde kullanılan dini terimler şunlardır: "Allah", "Allah'a emanetsiniz", "Peygamber Efendimiz", "Muhammed", "Kubbetü's Sahra", "Mescid-i Aksa", "kıble", "namaz kılmak", "kubbe", "Kâbe", "kutsal", "dua", "mucize", "bereket". İncelenen on kitabın metinlerinde yalnızca bir kez geçen ifadeler ise "Rabbim'e şükrederim", "inşallah", "şükür olsun Allah'ım", "subhanallah", "kutlu nebi", "Yüce Peygamber İsa", "peygamberler", "El Kıblî", "Kıble Mescidi", "kutlu mescit", "minber", "mihrap", "şadırvan", "Mervan Mescidi", "ikindi namazı", "akşam ezanı", "Yasin Suresi", "Mekke", "Medine", "Mescid-i Nebevi", "İlahi dinler", "sahabe", "Takva", "Uğursuzluk", "arş", "yazma", "cennet" terimleridir.

Allah
Muhammed
Kıble
kutsal
kubbe
dua
Peygamber Efendimiz
Mescid-i Aksa
namaz kılmak
Kâbe
El kıblî
Kubbetü's-Sahra
emanetsiniz
bereket
takva
mucize
Medine
Mekke
cennet
arş
yazma
minber
mihrap
kutlu mescit
kutlu nebi
subhanallah
inşallah
Rabbim'e şükrederim
Şükür olsun Allah'ım
Yasin Suresi
akşam ezanı
ikindi namazı
Mervan Mescidi
şadırvan
sahabe
Kıble Mescidi
Yüce Peygamber İsa
peygamberler
İlahi dinler
Uğursuzluk
Cennet
Allah'a emanetsiniz
Allah'ım
Kubbetü's-Sahra
Mescid-i Nebevi
Mescid-i Aksa
Peygamber Efendimiz
namaz kılmak
Yüce Peygamber İsa
Kıble Mescidi
Rabbim'e şükrederim
Şükür olsun Allah'ım
Mervan Mescidi
İlahi dinler
Yasin Suresi
ikindi namazı
akşam ezanı
Yüce Peygamber İsa
Kubbetü's-Sahra
Allah'a emanetsiniz
Mescid-i Nebevi
Mescid-i Aks

alacak ebeveynlere ya da eğitimcilere yol gösterici olmamaktadır. Özellikle ayet ve hadis alıntısı yapan tek kitap olan *Dünyayı Güzelleştiren Sır* kitabında ayet numarası yer almamakta, çeviri bir eser olduğu için hadis ve ayetin Türkçe meali yazılırken hangi kaynaktan faydalanıldığı bilinmemektedir.

Sonuç olarak, çocuklara yönelik dini içerikli yayınların son yıllarda artış gösterdiği gözlemlenmekte bu durum Kudüs konusunu içeren kitaplarda da görülmektedir. Çocuk kitapları çocuklarda dil gelişimi, bilişsel gelişim, zihinsel gelişi, ahlaki ve dini gelişim için başvurulan kaynaklardandır. Çocukların erken yaşlardan itibaren seviyelerine, nitelikli çocuk edebiyatı ve din eğitimi ilkelerine uygun olarak hazırlanmış yazılı metinlerle karşılaşmaları, din eğitiminin hedeflediği kazanımlara ulaşmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Kudüs'ü konu alan çocuk kitapları bütüncül olarak biçim ve içerik özellikleriyle incelemeye alındığında, dini içerikli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkelerine uygun olarak, çocukların yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, dini bilgilerin doğru kaynaklardan alınarak hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda yayınevlerine, ebeveynlere ve araştırmacılara çeşitli öneriler sunulmuştur.

Yayınevlerinin editör, yazar ve çizerle iş birliği içerisinde bulunarak kitapların niteliklerinin artırılması için gerekli düzenlemelerde bulunması önerilmektedir. Çocukların okuma isteğini artırmada biçim özelliklerinin önemi göz önünde bulundurulduğunda kitapların boyutlarında farklılıklar yapılması, kitapların ebatlarında büyük ölçülerin kullanılması önerilmektedir. Tasarımların sanat kaygısı taşıyarak çocukların estetik görüşlerini geliştirmeye katkı sağlayacak çizerlerin katkı sunması beklenmektedir. Sembollerin kültür aktarımında önemi düşünülerek Kudüs'ü hatırlatacak imgelere yer verilmelidir. İçeriğin çocuklara uygunluğunun din eğitimi uzmanı, psikolog, pedagog, çocuk gelişimi uzmanı iş birliğinde komisyon kurulup yayınlanması düşünülmektedir. Kitapların ön ya da arka kapağında kaç yaştan itibaren okunacağının belirtilmesi kitabı satın alacak aileler ve eğitimcilere yardımcı olacağı için önemli görülmektedir. Kitapların çoğunda sözlük, kaynakça gibi hususların olmaması, kitabın üzerinde hangi yaş grubuna hitap ettiğinin belirtilmemesi, yazar hakkında bilgilendirme olmayışı gibi sorunlar önem arz etmektedir. Bu durumun yol açtığı belirsizliğin ortadan kaldırılması için genel bir yayıncılık ilkesinin oluşturularak kitapların bu ilkelere uygun, kontrolleri sağlanmış basımlar gerçekleştirmeleri önerisinde bulunulabilir. Konusu itibariyle mesaj verme kaygısı artan dini içerikli çocuk kitaplarında sanatsal değerler, edebi nitelik, çocuğa görelik göz ardı edilmemelidir. Okul öncesi yaş grubunun gereksinmeleri, nelerden hoşlandıkları bilinmeli ve buna uygun olarak didaktik bir üslup kullanmaktan kaçınılmalıdır. Dini hususlar çocuğun merak duygusunu arttırıp keşfetmeye yönlendirmelidir. Şiddet, savaş, göç gibi temalar yaşamın gerçekliğine uymaktadır ve bu tür konular dünya edebiyatında yer bulmaktadır fakat nasıl ele alınacağı dikkatle belirlenmelidir. Çocuk kitaplarının belirli sınırlı bir kitleye hitap etmesinden ziyade evrensellik taşıyabilecek özellikleri sağlayarak yurtdışında da tercih edilebileceği göz önünde bulundurulabilir. Hayatın üzücü gerçeklikleri çocuğa anlatılırken yetişkin gözüyle bakmamak ve mizah unsuruna yer vermek dikkate alınabilir.

Yazarların alan bilgisi kapsamında Kudüs'e gitmesi önemli görülmekte bu durumunda kitaplarda tanıtım yazılarında yazarların alan hakimiyeti ile çocuk edebiyatı alanındaki yetkinliği verilmelidir.

Ülkemizde çocuk yayıncılığına dair sempozyumlar, istişareler ve çeşitli toplantıların sayısı artırılmalı, ebeveynler de nitelikli çocuk kitaplarına dair bilinçlendirilmelidir. Çocukların erken yaşlardan itibaren, seviyelerine uygun, nitelikli çocuk edebiyatı ve din eğitimi ilkelerine uygun metinlerle karşılaşmaları önemlidir. Ebeveynler, kitap seçiminde bu unsurları dikkate alarak çocukların hem dil hem de bilişsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyici kaynakları tercih etmelidir. Çocuğun yaş grubuna uygun kitapların seçilmesi ve kitabın didaktik olmaktan kaçınıp, çocuğun merak duygusunu artırarak keşfetmeye yönlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca, şiddet, savaş, göç gibi konuların çocukların gelişim düzeylerine uygun şekilde ele alınması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Ebeveynlerin, kitap seçiminde dikkatli ve bilinçli olmasının, çocukların dini gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nitelikli kitap seçme noktasında zorluk yaşayan ebeveynlerin, "Yayın Dedektifi" gibi kitap değerlendirme platformlarından istifade ederek kitap seçiminde kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmacılar, Kudüs konusunu içeren ilkokul dönemi ve sonrası yaş gruplarına hitap eden kitapları eğitsel, içerik ve biçim özellikleri açısından inceleyebilir. Araştırmacılar, Kudüs konusunu anlatan kitapların hangi dini içeriklerle beraber ele alındığına dair tematik çalışmalar yapabilir. Araştırmacılar tarafından dini içerikli kitapların etki düzeyinin belirlenmesi için çocuklarla yapılan farklı çalışma yöntemleri tercih edilebilir. Araştırmacılar, yazınsal metin dışında oluşturulmuş dini içerikli boyama ve etkinlik kitaplarını eğitim materyali olma durumu açısından inceleyebilir. Araştırmacılar, okullarda Kudüs konulu çocuk kitaplarının nasıl kullanılabileceği, öğretmenlerin bu materyallerle nasıl etkili bir şekilde çalışabilecekleri üzerine araştırmalar yapabilir. Araştırmacılar, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş Kur'an kurslarında bulunan dinî içerikli çocuk kitaplarının özelliklerini inceleyerek tespit edilen eksikliklerin giderilmesi noktasında ilgililere yol göstermesi açısından katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Aktın, Kibar vd. "Okul Öncesi Dönemde Farklı Kültürlerin Öğretimine Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma". *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2015/4 (2015), 258-277.

Al-Akus, Muhanned. *Dünyayı Güzelleştiren Sır*. Nar Çocuk Yayınları, 2019.

Alpaslan, Tutku Dilem - Aksoy, Sema. "Çocuk Kitaplarında Grafik Tasarım Elemanlarının Yaratıcı Kullanımları (0-5 Yaş)". *Akademik Sanat* 16 (2022), 48-65.

Al-Shawa, Nahed. *Ben Buradayım Kudüs'te*. çev. Abdulkerim Lale. Nar Çocuk Yayınları, 2024.

Altunya, Hüseyin. *Türk Çocuk Edebiyatı Kaynakçası*. Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012.

Amanet Araz, Zeynep. *Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: "Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi" ile "Hikayelerle 365 Gün İman Esasları" Örnekleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Arslan, Elif. *Türkiye III. Dini Yayınlar Kongresi: Tebliğler Müzakereler 28-30 Ekim 2005*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007.

Arslanoğlu, İbrahim. *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. Gazi Kitabevi, 2016.

Arslantaş, Nuh - Eldar Hasanoğlu (ed.). *Kudüs: Vahiyle Kutsanan Şehir*. Albaraka Yayınları, 2023.

Atalay Yakar, Fadime. *Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi*. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019.

Atik, Aslıhan. *Ernest Harms ve Ronald Goldman'ın Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Dini İçerikli Çocuk Kitapları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.

Aydoğmuş, Zeytin. *Kutsal*. Nesil Çocuk Yayınları, 2023.

Aytaç, İlknur Koç. *Bir Kudüs Masalı*. Cezve Çocuk, 2021.

Balcı, Ahmet. "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tezler Hakkında Bir Meta-Analiz Çalışması". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/17 (2013), 195-206.

Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an'ı Kerim Meali*. Düşün Yayıncılık, 2022.

Boyraz, Nurcihan Kübra. "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Konulu Doktora Tezlerinin İncelenmesi". *Journal of Sustainable Education Studies* Özel Sayı (Ö2) (2023), 134-143.

Bozkurt, Nebi. "Kubbetü's-Sahre". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 26/304-308. Ankara, 2002.

Bozkurt, Nebi. "Mescid-i Aksâ". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 29/268-271. Ankara, 2004.

Cengiz, Hatice Nur. *Dini İçerikli Çocuk Kitaplarında Yazarın Çocuğa Bakışının İncelenmesi: Peygamber Hikâyeleri Örneği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Creswell, John W. *Eğitim Araştırmaları Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi*. Edam, 2017.

Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Siyasal Yayın, 3. Basım, 2016.

Çanakçı, Ahmet Ali. "Türkiye'de Yapılan Din Eğitimi Başlıklı Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir Analiz (1986-2019)". *The Journal of Academic Social Science Studies* 79 (2020), 277-306.

Çelebi, İlyas. "Uğursuzluk". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 42/51-52. İstanbul, 2012.

Çoban, Mehmet. *Dini Konulu Çocuk Kitaplarının Yapısal ve Eğitsel Nitelikleri Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.

Çolak, Mikail. *7-12 Yaş Dönemi Çocuklara Yönelik Hz. Peygamber'i Anlatan Kitapların Dinî Gelişim Teorileri Açısından İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Delibaş, Fatma. *Nurdan Damla'nın Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel İlkelere Göre İncelenmesi*. Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Demirbağ, Hatice. *Çocuklara Yönelik Dini Kitaplarda Oluşturulması Amaçlanan Peygamber Tasavvuru*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Demirci, Kürşat. "Kutsiyet". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 26/495-496. Ankara, 2002.

Divleli, Jenny Molendyk. *Kudüs'ün Renkleri*. Karavan Çocuk, 2023.

Ege, Remziye. *Okul Öncesi Çocukları İçin Hazırlanan Kitaplarda Dini ve Ahlaki Motiflerin Işlenişiyle İlgili Bir İnceleme*. Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1997. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)

El-Awaisi, Khalid. "İsimler ve Sınırlar". *Derin Tarih* 10 (2017), 10-17.

Erdal, Gültekin - Erdal, Kelime. "Çocuk Kitaplarında Tasarım". *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 9/1 (2023), 121-146.

Ertem, Hülya. *Düş Treni Kudüs Seferi*. Siyer Çocuk, 2023.

Erul, Bünyamin. *Kudüs ve Aksa*. Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021.

Erul, Bünyamin. "Vedâ Hutbesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 42/591-593. İstanbul, 2012.

Gençer, Gülşah. "'Küçük Kara Balık' ve 'Bilenler Bilmeyenlere Anlatsın' Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi". *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi* 3/Özel sayı 1 (2021), 1-13.

Gözen, Atiye. *Çocuk Hikayelerinde Dini Motiflerin Eğitim Açısından İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.

Göztok, İbrahim Ethem. *Türkiye Diyanet Vakfı Tarafınca Yayımlanan Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı İlkelerine Göre İncelenmesi*. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Güneş, Adem. "Türkiye'de İlahiyat Fakültesi Dergileri Dışında Yayınlanan Dergilerde Yer Alan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Analiz". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 18/3 (2018), 175-200.

Güneş, Özlem - Türk, Esra. "Mantıku't-Tayr Eserine Yönelik Bir Materyal Geliştirme Çalışması". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 28 (2022), 240-253.

Harman, Ömer Faruk. "Kudüs". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 26/323-327. Ankara, 2002.

İzgi, Halil İbrahim. *Evini Özleyen Anahtar Bir Filistin Hikayesi*. Balık Kitap, 2023.

Kahraman, Âlim. "Klasik ve Modern Türk/İslam Edebiyatında Kudüs". *Huzuru Bekleyen Şehir Kudüs*, 202-213.

Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel, 17.basım., 2007.

Karatoprak, Sümeyra. *Okul Öncesi Dönem İnanç Temalı Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Kaya, Ahmet İhsan - Kalgı, Mehmet Emin. "Ömer Seyfettin'in 'İlk Namaz' Hikâyesinde Çocuk ve İnanç Tasavvuru". *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi* 15 (2021), 249-259.

Köle Aytaç, Büşra. *Hz. Peygamber'in Hayatını Konu Alan Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Bakımından İncelenmesi: İlkokul Dönemi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Kuşçi, Ahmet. "Cumhuriyet Yayıncılığının İlk Planlaması: Birinci Türk Neşriyat Kongresi (2-5 Mayıs 1939)". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 9/29 (2021), 295-315. https://doi.org/10.33692/avrasyad.1035719

Mert, Rabia. "İslam Geleneği Açısından Kudüs". *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2017), 257-272.

Nacar, Bilge. *Çocuk Hikayelerinde Din Eğitimi (Kemalettin Tuğcu ve M. Yaşar Kandemir Örnekleri)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Oğuzkan, Ferhan. *Çocuk Edebiyatı*. Anı Yayıncılık, 2013.

Okur, Vesile Sümeyye. *Diyanet İşleri Başkanlığı Hikâye ve Etkinliklerle Değerler Eğitimi Seti (II)'nin Din Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Özgül, Zeynep Rabia. *Şeker Kudüs'e Uçuyor*. Mecaz Çocuk Yayınları, 2023.

Özkan, Ümmühan vd. (ed.). *Mescid-i Aksa Sempozyumu*. Istanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı, 1. baskı., 2009.

Öztürk, Halenur. *Necîb el-Kîlânî'nin Edebu'l-Etfal fî Dav'i'l-İslâm Adlı Eserinde İslâmi Çocuk Edebiyatına Bakışı*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Öztürk, Mustafa. "Türk Edebiyatında Kudüs Teması". *Journal of Islamicjerusalem Studies* 17/2 (2017), 39-57.

Öztürk, Yasin. *Hüseyin Yurttaş'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Pehlivan, Gülsüm. *Çocuk Kitaplarında Dini Motifler ve Din Eğitimi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Sarı, Binnaz. *Halide Edib Adıvar'ın Talim ve Terbiye Kitabında ve Çocukluk Dönemini Anlatan Kitaplarında Din Motifleri ve Din Eğitimi (Mor Salkımlı Ev)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.

Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem, 4. basım., 2008.

Sevgi, H. Ahmet. "Mantıku't-Tayr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 28 (2003), 29-30.

Sevim, Oğuzhan. "Çocuk Edebiyatıyla İlgili Lisansüstü Çalışmalardaki Eğilimler: Bir İçerik Analizi". *Türkiye Eğitim Dergisi* 5/1 (2020), 124-144.

Sönmez, Veysel - Alacapınar, G. Füsun. *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık, 5. Basım, 2017.

Şener, Osman Zahit. *Dini Tarihi Kaynaklı Olağanüstü Anlatıların Dini Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi ve Hz. Ali Cenknameleri'nin İncelenmesi*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Şener, Osman Zahit. "Hz. Ali Cenknameleri'nin Günümüz Dini Çocuk Edebiyatı Çerçevesinde Uyarlanması: Dini İçerik ve Değerler Eğitimi Açısından İmkan ve Sınırlılıklar". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 573-604.

Şimşek, Hasan - Yıldırım, Ali. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 5. baskı., 2005.

Şimşek, Tacettin (ed.). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Grafiker Yayınları, 2011.

Şimşek, Tacettin (ed.). *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya*. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2016.

Taşdemir, Mehmet. "Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikaye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi". *Milli Eğitim Dergisi* 34/168 (2005), 7-29.

Teber, Mehmet. *Kudüs'ün Kuşları*. Nesil Çocuk Yayınları, 2023.

Tolmacheva, Marina. "Makdisî, Muhammed b. Ahmed". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 27/431-432. Ankara, 2003.

Turanalp, Muhammed Fatih. *Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Turhan, Osman vd. "Türk Çocuk Edebiyatında Tema: Kitap Katalogları Üzerine Bir İnceleme". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 52 (2021), 31-58.

Tursun, Hatice Kübra. *Hz. Peygamber'in Hayatını Konu Alan Çocuk Kitaplarındaki Tarihî Bilgilerin Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Tülün, Hatice Özdemir. *Gündüz Baykuşu Morpi*. Cezve Çocuk, 2021.

Türkan, Musa. *Türkiye'de Din Eğitimi Alanı'nda Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi*. Recep Tayyip Erdoğan (Rize) Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Yağcı, Samet. "Çocuklara Yönelik Peygamber Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme: Okul Öncesi İçin Peygamber Hikâyeleri Örneği". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 14 (2022), 37-61.

Yalçın, Alemdar - Aytaş, Gıyasettin. *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları, 6. Basım, 2012.

Yavuz, Hatice Süeda. *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Kullanılan Materyallerin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Yemeni, Muhammed el-. *Mekke Medine ve Kudüs'ün Faziletleri*. ed. Gamze Beşenk. Büyüyenay, 2017.

Yılar, Ömer - Lokman Turan (ed.). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Basım, 2007.

Yıldıran Sarıkaya, Meliha. "Teşhis". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 40/566-567. İstanbul, 2011.

Zengin, Halise Kader. "Diyanet İşleri Başkanlığının Çocuk Kitapları Yayınlarından 'İnanıyorum Serisi' Üzerine Bir İnceleme". *Dini Araştırmalar* 15/40 (2012).

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı. T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI, 2022.

I. Türk Neşriyat Kongresi: 1-5 Mayıs 1939: Raporlar, Teklifler, Müzakere Zabıtları [Türk Neşriyat Kongresi (I: 1939: Ankara)]. Ankara: Maarif Vekaleti, 1939.

Ek 1: Evren Listesi

	Kitap Adı	Yazar	Yayınevi	Yayın Yılı
1.	Güneş Elbet Doğacak	Tagrid en-Neccar	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2019
2.	Masalistanbul 3 / Kardeş Şehirler Kapısı	Figen Yaman Coşar	ERDEM ÇOCUK YAYINLARI	2022
3.	Şok Timi 2 / Selahaddin-i Eyyübi'yle Kudüs'ün Fethi	Muhiddin Yenigün	UĞURBÖCEĞİ YAYINLARI	2019
4.	Şahinin Gözündeki Şifre	Tagrid en-Neccar	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2019
5.	Kudüslü Ömer / İslam Şehirleri Dizisi	İlknur Koç Aytaç	UĞURBÖCEĞİ YAYINLARI	2023
6.	Cesur Balıkçı Kız	Tagrid en-Neccar	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2019
7.	Kudüs'e Yolculuk	Müzeyyen Çelik Kesmegülü	MECAZ ÇOCUK YAYINLARI	2022
8.	Küçük Ömer'in Maceraları 4	Ahmet Taşçı	MEVSİMLER ÇOCUK	2020
9.	Evliya Çelebi Kudüs	Kadriye Bayraktar	MAVİ UÇURTMA KİTAPLARI	2019
10.	Bir Rüyanın İçinden Kudüs	Ayşe Gül Gürbüz	DİYANET VAKFI YAYINLARI	2022
11.	Kutlu Şehir Kudüs / Gezgin Emir Dünya Turunda-2	Seher Esra Akyol	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2021
12.	Selam Sana Ey Kudüs	Kolektif	DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	2022
13.	Ballı Kubbem	Ümmü Abdullah	AKSA ÇOCUK	2023
14.	Kardeş Şehirler Kudüs	Sema Çelem	DİYANET VAKFI YAYINLARI	2022
15.	Selahaddin Kudüs Muhafızı Olma Yolunda	Rabia Karzan	SİYER ÇOCUK	2018
16.	Düş Treni Kudüs Seferi	Hülya Ertem	SİYER ÇOCUK	2023
17.	Kudüs'te Bir Gün	Zeynep Sevde	PROFİL KİTAP ÇOCUK	2016
18.	Uçan Mermi	Bai Bing	EDAM	2019
19.	Ben Buradayım Kudüs'te	Nahed Al-Shawa	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2018
20.	Hayale Uçan Kuşlar	İlknur Koç Aytaç	NESİL ÇOCUK YAYINLARI	2022

21.	Bir Kudüs Masalı	İlknur Koç Aytaç	CEZVE ÇOCUK	2021
22.	Bir Gazze Masalı	İlknur Koç Aytaç	HÜDHÜD KİTAP	2024
23.	Gündüz Baykuşu Morpi	Hatice Özdemir Tülün	CEZVE ÇOCUK	2021
24.	Aksa'nın Bilge Kaplişi	Ümmü Abdullah	AKSA ÇOCUK	2023
25.	Ben Kudüs'te Bir Güzel	Betül Güler Daştan	AİLE YAYINLARI	2023
26.	Filistin Bizim	Merve Gülcemal	MULTİBEM	2023
27.	Kudüs'ün Renkleri	Jenny Molendyk Divleli	KARAVAN ÇOCUK	2023
28.	Benim Adım Aksa	Esra Yurttaş Yılık	AKSA ÇOCUK	2022
29.	Benim Adım Sahra	Esra Yurttaş Yılık	AKSA ÇOCUK	2022
30.	Dünyayı Güzelleştiren Sır	Muhanned Al-Akus	NAR ÇOCUK YAYINLARI	2019
31.	Evini Özleyen Anahtar	Halil İbrahim İzgi	ATÖLYE BALIK	2023
32.	Kudüs'ün Kuşları	Mehmet Teber	NESİL ÇOCUK YAYINLARI	2023
33.	Kutsal	Zeytin Aydoğmuş	NESİL ÇOCUK YAYINLARI	2023
34.	Şeker Kudüs'e Uçuyor	Zeynep Rabia Özgül	MECAZ ÇOCUK	2024
35.	Çocuklar İçin Dünyanın Merkezi	Pınar Dönmez	AKSA ÇOCUK	2023
36.	Meraklı Zeytin Kudüs'te	Büşra Sevim	MEVSİMLER ÇOCUK	2023
37.	Yuvamı İstiyorum	Mutaman El Abdulla	ERDEM ÇOCUK YAYINLARI	2024